

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2004:26

Velkahallintaohjelma

Lausuntotiivistelmä

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2004:26

Velkahallintaohjelma

Lausuntotiivistelmä

OIKEUSMINISTERIÖ
HELSINKI 2004

ISSN 1458-7149
ISBN 952-466-268-X
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
19.11.2004

<p>Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)</p> <p>Kati Sohlberg</p>	<p>Julkaisun laji Lausuntotiivistelmä</p>		
	<p>Toimeksiantaja Oikeusministeriö</p>		
	<p>Toimielimen asettamispäivä 8.10.2003</p>		
<p>Julkaisun nimi Velkahallintaohjelma Lausuntotiivistelmä</p>			
<p>Julkaisun osat</p>			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Oikeusministeriö asetti 8 päivänä lokakuuta 2003 työryhmän laatimaan velkahallintaohjelmaa. Ohjelmassa selvitettiin, miten velkaongelmien syntymistä ja syvenemistä voitaisiin estää sekä miten maksukyvyttömyystilanteita voitaisiin hoitaa joustavasti ja tehokkaasti. Työryhmän avuksi kutsuttiin noin kolmestakymmenestä järjestöstä ja viranomaisesta koostuva kontaktiverkosto. Oikeusministeriö pyysi 82 viranomaiselta, yhteisöltä ja järjestöltä kirjallisen lausunnon velkahallintaohjelmasta. Lausuntoja pyydettiin ensisijaisesti ohjelman toimenpide-ehdotuksia koskevasta I osasta. Lausuntoja saapui 61 taholta, joista neljä lausuntoa saatiin lausuntopyynnön ulkopuolelta.</p> <p>Lausunnonantajien yleisarviot velkahallintaohjelmasta olivat pääosin myönteisiä. Sitä pidettiin onnistuneena ja monipuolisena. Jotkut lausunnonantajat arvostelivat velkojapuolen puuttumista työryhmästä. Kukaan lausunnonantajista ei ilmoittanut vastustavansa ohjelmaa kokonaan. Useat lausunnonantajat painottivat riittävän rahoituksen tärkeyttä talous- ja velkaneuvonnassa. Eräät lausunnonantajat pitivät ns. positiivisen luottorekisterin aikaansaamista erittäin tarpeellisena. Eniten mielipiteitä jakoi luottosuhteen osapuolten velvollisuudet sekä saamisen lopullinen vanhentuminen.</p> <p>Luotonantajat ja perimistoimistot vastustivat vastuullisesta menettelystä luottosuhteessa lakitasolla säätämistä ja useat kannattivat positiivisen luottorekisterin perustamista. He myös vastustivat sosiaalisen suoritussteen laajentamista.</p> <p>Luotonantajat ja perimistoimistot vastustivat saamisen lopullisesta vanhentumisesta säätämistä, mutta useat laitokset ja velallisia edustavat kansalaisjärjestöt kannattivat sitä.</p>			
<p>Avainsanat: (asiasanat) Talousvalistu, talous- ja velkaneuvonta, yrittäjäyys, ulosotto, velkajärjestely, yrityssaneeraus, konkurssi</p>			
<p>Muut tiedot tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 7/49/2003, OM023:00/2003</p>			
<p>Sarjan nimi ja numero Lausuntoja ja selvityksiä 2004:26</p>	<p>ISSN 1458-7149</p>	<p>ISBN 952-466-268-X</p>	
<p>Kokonaissivumäärä</p>	<p>Kieli suomi</p>	<p>Hinta</p>	<p>Luottamuksellisuus julkinen</p>
<p>Jakaja Oikeusministeriö</p>	<p>Kustantaja Oikeusministeriö</p>		

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum
19.11.2004

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Kati Sohlberg	Typ av publikation Remissammandrag		
	Uppdragsgivare Justitieministeriet		
	Datum då organet tillsattes 8.10.2003		
Publikation (även den finska titeln) Skuldhanteringsprogrammet.Remissammandrag (Velkahallintaohjelma. Lausuntotivistelmä)			
Publikationens delar			
<p>Referat</p> <p>Justitieministeriet tillsatte en arbetsgrupp den 8 oktober 2003 för att utarbeta ett skuldhanteringsprogram. I programmet utredde man hur uppkomsten av skuldproblem kunde förebyggas och hur det kunde förhindras att problemen fördjupas samt hur insolvenssituationer kunde hanteras på ett smidigt och effektivt sätt. Ett kontaktnät som bestod av ca trettio organisationer och myndigheter inbjöds för att bistå arbetsgruppen i dess arbete. Justitieministeriet inbegärde skriftligt utlåtande om programmet av 82 myndigheter, organ och organisationer. Utlåtanden inbegärdes i första hand angående programmets del I som innehåller åtgärdsförslag. Utlåtanden inkom från 61 instanser, av vilka fyra utanför remissrundan.</p> <p>Remissinstansernas allmänna bedömning av skuldhanteringsprogrammet var i regel positiv. Programmet ansågs lyckat och mångsidigt. Vissa remissinstanser förhöll sig kritiskt till att borgenärssidan saknades i arbetsgruppen. Ingen av remissinstanserna meddelade att de motsätter sig programmet helt och hållet. Flera remissinstanser betonade vikten av tillräcklig finansiering inom den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen. Vissa remissinstanser ansåg ett s.k. positivt kreditregister särskilt viktigt. Åsikterna gick mest isär i fråga om parternas skyldigheter i ett kreditförhållande och i fråga om slutlig preskription av fordran.</p> <p>Kreditgivarna och inkassobyråerna motsatte sig att ansvarsfullt förfarande i kreditförhållanden regleras på lagnivå. Många understödde inrättandet av ett positivt kreditregister. Däremot motsatte de sig en utvidgning av s.k. sociala hinder.</p> <p>Kreditgivarna och inkassobyråerna motsatte sig reglering av den slutliga preskriptionen av fordran, vilket däremot understöddes av flera inrättningar och av medborgarorganisationer som representerade gäldenärerna.</p>			
<p>Nyckelord</p> <p>Ekonomisk upplysning, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning, företagande, utsökning, skuldsanering, företagssanering, konkurs</p>			
<p>Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-numren, andra referensnumren)</p> <p>JM 7/49/2003, JM023:00/2003</p>			
Seriens namn och nummer Justitieministeriet, Utlåtanden och utredningar 2004:26		ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-268-X
Sidoantal	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

JOHDANTO	4
I LAUSUNNONANTAJAT	5
II YLEISTÄ LAUSUNTOPALAUTTEESTA	7
III LAUSUNNOT OHJELMAN REUNAEHDOISTA JA PAINOPISTEISTÄ.....	11
IV LAUSUNNOT TOIMENPIDE-EHDOTUKSISTA.....	13
1. TOIMINNAN KOORDINOINTI	13
2. TALOUSTIETÄMYKSEN ANTAMINEN	17
2.1 Talouskasvatus oppilaitoksissa	17
2.2 Yleisen taloustietämyksen antaminen.....	19
2.3 Yrittäjien talousinformaatio ja osaaminen.....	21
3. TALOUS- JA VELKANEUVONTA	23
3.1 Talousneuvonnan vahvistaminen.....	23
3.2 Neuvonnan laadukkuus	26
3.3 Yrittäjien neuvontapalvelut.....	28
4. SOSIAALINEN LUOTOTUS	29
5. KULUTTAJANSUOJA JA KULUTUSLUOTTOJEN MARKKINOINTI	31
5.1 Yleinen kuluttajansuoja.....	31
5.2 Kulutusluottojen markkinointi ja sopimusehdot.....	32
6. LUOTTOSUHTEEN OSAPUOLTEN VELVOLLISUUDET.....	33
6.1 Vastuullinen menettely luottosuhteessa	33
6.2 Yrityssaatavat.....	38
6.3 Valtion ja muiden julkisyhteisöjen velkojapolitiikka	38
7. VAPAAEHTOISET JÄRJESTELYT.....	39
8. TUOMIOISTUIN- JA MAKSUKYVYTTÖMYYSMENETTELYT.....	40
8.1 Summaariset velkomusasiat	40

8.2 Ulosotto	41
8.3 Yksityishenkilön velkajärjestely	42
8.4 Yrityksen saneeraus	43
8.5 Konkurssi	44
9. VELALLISEN TILANNE MAKSUKYVYTTÖMYYDEN JÄLKEEN	44
9.1 Velallisen aseman selkeys ja luottamus tulevaisuuteen.....	44
9.2 Yrittäjien uuden alun tukeminen.....	48
10. ERITYISRYHMIEN VELKAONGELMIA.....	49
10.1 Elatusavut.....	49
10.2 Opintolainat.....	51
10.3 Varusmiespalvelu.....	52
10.4 Vapausrangaistus	52
11. TUTKIMUS- JA TILASTOTIETO	52
V MUUTA LAUSUNNOISSA ESITETTYÄ	54

JOHDANTO

Oikeusministeriö asetti 8 päivänä lokakuuta 2003 työryhmän laatimaan velkahallintaohjelmaa. Ohjelmassa tuli selvittää, miten velkaongelmien syntymistä ja syvenemistä voidaan estää sekä miten maksukyvyttömyystilanteita voidaan hoitaa joustavasti ja tehokkaasti. Velkaongelmien ennaltaehkäisemiseksi keskeisenä pidettiin esimerkiksi valistuksen ja neuvonnan kehittämistä. Jo syntyneiden velkaongelmien hoitamiseksi tuli arvioida, miten velallisia voidaan kannustaa takaisin aktiiviseen elämään sekä miten yritysvelallisen asemaa maksukyvyttömyystilanteessa voidaan parantaa. Viimeksi mainitussa tuli ottaa huomioon yrittäjyyden politiikkaohjelman valmistelu.

Työryhmän tuli tarkastella velkaongelmia sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta taloudellisena, oikeudellisena ja sosiaalisena kysymyksenä. Lisäksi tuli selvittää, mitä tutkimus- ja tilastotietoa velkaongelmista ja niiden vaikutuksista on jo olemassa. Tavoitteena oli niin ikään arvioida, minkälaisen tietojen avulla velkaongelmien kehitystä ja velallisen tilannetta voidaan seurata järjestelmällisesti myös tulevaisuudessa.

Tavoitteiden saavuttamista tuli pohtia laajasti ottaen huomioon lainsäädännölliset keinot sekä erityisesti muut toimenpiteet, kuten valistus, neuvonta ja suositukset hyvistä käytännön menettelytavoista. Lisäksi oli tarkasteltava eri keinojen aiheuttamia kustannuksia.

Työryhmän avuksi kutsuttiin noin kolmestakymmenestä järjestöstä ja viranomaisesta koostuva kontaktiverkosto, johon nimetyt henkilöt ovat toimineet työryhmän asiantuntijoina.

Oikeusministeriö pyysi 11.8.2004 päivätyllä lausuntopyynnöllä 82 viranomaiselta, yhteisöltä ja järjestöltä kirjallisen lausunnon velkahallintatyöryhmän laatimasta velkahallintaohjelmasta. Lausunnot pyydettiin toimittamaan 15.10.2004 mennessä. Lausuntoja pyydettiin ensisijaisesti ohjelman toimenpide-ehdotuksia koskevasta I osasta. Lausuntoja saapui 61 taholta, joista neljä lausuntoa saatiin lausuntopyynnön ulkopuolelta.

Oheiseen lausuntotiivistelmään on koottu yhteenveto lausunnoista, jotka koskevat velkahallintatyöryhmän laatiman velkahallintaohjelman I osan toimenpide-ehdotuksia. Lisäksi viimeisessä luvussa käsitellään muita lausunnoissa esitettyjä huomioita.

Tiivistelmän on laatinut oikeusministeriön lainvalmisteluosaston lainsäädäntöharjoittelija Kati Sohlberg.

I LAUSUNNONANTAJAT

Seuraavilta tahoilta pyydettiin lausuntoa ohjelmasta. *:llä merkityt tahot antoivat lausunnon ja ☒:llä merkityt tahot antoivat lausunnon omasta aloitteestaan.

Sisäasiainministeriö
Valtiovarainministeriö
Kauppa- ja teollisuusministeriö *
Maa- ja metsätalousministeriö *
Opetusministeriö *
Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö *
Työministeriö *
Ympäristöministeriö *

Länsi-Suomen lääninhallitus *
Lapin lääninhallitus *
Itä-Suomen lääninhallitus *
Etelä-Suomen lääninhallitus *
Oulun lääninhallitus *
Länsstyrelsen på Åland *

Kansaneläkelaitos *
Kirkkohallitus – Diakonia- ja yhteiskuntatyö *
Kuluttajavirasto *
Opetushallitus *
Ortodoksinen kirkollishallitus *
Pääesikunta, Puolustusvoimat *
Verohallitus *

Helsingin yliopisto / Maa- ja metsätaloustieteellinen tiedekunta/taloustieteen laitos *
Kriminaalihuollon tukisäätiö
Kriminaalihuoltoyhdistys
Kuluttajatutkimuskeskus *
Nuorisotutkimusseura
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
PKT-säätiö *
Sosiaalialan AMK-verkosto
SOSNET (valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto)
Stakes *
Takuu-Säätiö *
Tilastokeskus *

Eläketurvakeskus *
Finnvera Oyj
Hämeen TE-keskus *
Pankkialan Asiakasneuvontatoimisto
Rahoitustarkastus *
Suomen Pankki *

A-klinikkasäätiö

Anonyymit Alkoholistit ry
Elatusvelvollisten Liitto Ry *
Elinkeinoelämän Keskusliitto, EK *
Itäinen akordirahasto
Kaski-ryhmä ry *
Katakombista elämään kansanliike ry *
Keskuskauppakamari *
Luottokunta
Mannerheimin lastensuojeluliitto
Marttaliitto ry *
Marthaförbundet rf *
Mielenterveysyhdistys HELMI ry
Miessakit ry *
Sininauhaliitto ry
Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry *
Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskus liitto (SAKKI ry) *
Suomen Asiakastieto *
Suomen Asianajajaliitto *
Suomen Kuluttajaliitto ry *
Suomen Kuntaliitto *
Suomen Lakimiesliitto *
Suomen Luottotietotoimistojen Liitto *
Suomen Mielenterveysseura *
Suomen Pankkiyhdistys *
Suomen Perimistöimistöjen Liitto *
Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistys *
Suomen Vakuutusyhtiöiden keskusliitto
Suomen Yrittäjät *
Turun yliopiston ylioppilaskunta *
Varusmiesliitto ry
Velkajärjestely-yhdistys
Velkaneuvonta ry
Veronmaksajain keskusliitto *
Yksin- ja Yhteishuoltajien liitto ry *
Yrityssaneerausyhdistys *

Diakoniatyöntekijöiden liitto
OAJ (Opetusalan ammattijärjestö)
Oikeushallinnon henkilökunta OHK ry
Suomen Kihlakunnanvoudit ry *
Suomen ulosottoapulaisten yhdistys
TALENTIA ry (sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö) *
Julkiset oikeusavustajat ry *

Espoon kaupungin elatusturvayksikkö sekä lakimies Kati Saastamoinen ☒
Luottomiehet – Kreditmännens ry ☒
Turun seudun elatusvelvolliset Ry ☒
Valtiokonttorin Rahoitustoimiala ☒

II YLEISTÄ LAUSUNTOPALAUTTEESTA

Lausunnonantajien yleisarviot velkahallintaohjelmasta olivat pääosin myönteisiä. Sitä pidettiin onnistuneena ja monipuolisena. Jotkut lausunnonantajat ihmettelivät velkojapuolen puuttumista työryhmästä. Kukaan lausunnonantajista ei ilmoittanut vastustavansa ohjelmaa kokonaan. Useat lausunnonantajat painottivat riittävän rahoituksen tärkeyttä talous- ja velkaneuvonnassa. Eräät lausunnonantajat pitivät ns. positiivisen luottorekisterin aikaansaamista erittäin tarpeellisena. Eniten mielipiteitä jakoi luottosuhteen osapuolten velvollisuudet sekä saamisen lopullinen vanhentuminen.

Kauppa- ja teollisuusministeriö pitää työryhmän ehdotuksia toteuttamiskelpoisina, joskin jatkovalmistelua vaativina. Ehdotusten asiallinen yhteys hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelmaan on tarpeen ottaa huomioon. Kuluttajapolitiikkaan liittyvät työryhmän ehdotukset ovat samansuuntaisia kuin kuluttajataloudellisen turvallisuuden lisäämistä, ylivelkaantumisen ehkäisemistä ja ylivelkaantuneiden kuluttajien avustamista koskevat tavoitteet kansallisessa kuluttajapolitiisessa ohjelmassa vuosille 2004-2007.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että ylivelkaantumisen ennaltaehkäisemiseksi lisäpanostus talouskasvatukseen ja yleisen taloustietämyksen kehittämiseen on tärkeää. Ministeriö pitää työryhmän toimenpide-ehdotuksia perusteltuina.

Opetusministeriö pitää velkahallintaohjelman valmistelua hallinnonalojen yhteistyönä hyvänä ja pitää perusteltuna ehdotusta taloudenhallinnan neuvottelukunnan perustamisesta koordinoimaan yhteistyötä. Ministeriö pitää ehdotuksia kannatettavina ja toteuttamiskelpoisina. Opetusministeriön hallinnonalalla on yleisen taloustietämyksen antajana jo osittain käynnistetty velkahallintaohjelmassa ehdotettuja toimenpiteitä.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö mielestä velkahallintaohjelma on hyvin kattavasti ja huolella laadittu sisältäen keskeiset velkojen hallintaan liittyvät seikat eri kansalais- ja toimijaryhmillä.

Työministeriö mukaan ohjelma on systemaattinen ja kattava. Ongelman taustoja on selvitetty perusteellisesti lisätutkimuksen tarvetta unohtamatta. Toimenpiteiden kartoittamisessa on hyödynnetty useiden hallinnonalojen ja myös kolmannen sektorin osaamista. Myös toteutusvastuu on määritelty laajalle toimijajoukolle.

Ympäristöministeriö mielestä esitetyt toimenpiteet ovat perusteltuja eikä niiden suhteen ole huomauttamista. Erityisen merkittäviä ovat ehdotukset, joilla pyritään velkaongelmien torjuntaan. Ympäristöministeriö kiinnittää huomiota siihen, että myös asuntoviranomaiset käyttävät resursseja syrjäytyneiden ja elämänhallinnan menettäneiden olosuhteiden parantamiseen, vaikka ongelmien ennaltaehkäisy voisi olla tuottoisampaa.

Itä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosasto korostaa, että päävastuu organisoinnista ja rahoituksesta on valtiolla. *Oikeushallinto-osaston* mukaan ehdotukset ovat pääosin tarkoituksenmukaisia ja perusteltuja. Hyvänä pidetään talous- ja velkaneuvonnan vahvistamista ja laadukkuutta, velkojen vapaaehtoista järjestelyä ja yleensä sovinnollisuuden edistämistä ja siihen liittyvää valtion ja muiden julkisyhteisöjen velkojapolitiikan selvittämistä.

Lapin lääninhallitus kannattaa työryhmän esittämiä toimenpide-ehdotuksia.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Hallinto-osaston mukaan ongelmien torjunnassa ja korjaamisessa on ratkaisevia ennaltaehkäisevät ja vapaaehtoiset ratkaisut. Nämä tukevat velkaantumisen aikana ja sen jälkeen tehtäviä toimia.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosasto pitää toimenpideohjelman mukaista ennalta ehkäisevän ja vapaaehtoisten ratkaisujen näkökulman painottamista oikeana ylivelkaantumisen aiheuttamien ongelmien torjunnassa ja korjaamisessa. *Oikeushallinto-osaston* mukaan yhtenä maksumoraalin ylläpitäjänä on tehokas ulosottolaitos.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveysosaston mukaan selvityksessä on käsitelty melko kattavasti ihmisen elinkaareen sisältyviä tärkeitä uhkia ja riskitilanteita, joissa ihmisen elämänhallinta voi joutua koetukselle ja joissa yhteyksissä taloudellinen tietämys sekä neuvonta voivat auttaa kansalaista selviytymään velkaongelmista. Tiedotus- ja valistustoiminta, yhteistyö sekä kolmannen sektorin toiminnan tukemista koskevat ehdotukset ovat erityisen kannatettavia. Sosiaali- ja terveysosasto kiinnittää huomion toimenpiteiden kustannusvaikutuksiin kuntatasolla. Kuntiin vaikuttavia toimenpiteitä ovat muun muassa talous- ja velkaneuvonta, sosiaalinen luototus ja kriisipalvelut.

Länsstyrelsen på Ålandin mukaan ennakkolliset toimenpiteet velkaongelmien estämiseksi ja vähentämiseksi ovat erityisen merkityksellisiä. Erityisesti pitää suosia tiedotusta, toimijoiden yhteistyötä ja vapaaehtoisia toimenpiteitä.

Kansaneläkelaitos pitää työryhmän esittämiä toimenpide-ehdotuksia hyvinä ja kannatettavina. On hyvä, että toimenpide-ehdotukset painottuvat velkaongelmien torjuntaan ja maksumoraalin heikentämisen välttämiseen. Kansaneläkelaitos uskoo myöntämiensä etuuksien myös jatkossa palvelevan ohjelmassa asetettuja tavoitteita.

Kirkkohallitus katsoo, että oikeusministeriön asettaman työryhmä on tehnyt ansiokasta työtä sinänsä vaikeasta asiakokonaisuudesta. Tarvitaan yhtäältä korjaavia toimia pitkäaikaisen velkataakan alla olevien osalta, toisaalta ehkäiseviä toimenpiteitä ihmisten lisääntyvän velkaantumisen vuoksi. Tärkeänä pidetään sitä, että velkahallintatyöryhmän toimenpide-ehdotukset johtaisivat käytännön toimenpiteisiin. Kaikkien osapuolten halu ratkaista ja sovittaa ylivoimaisia velkatilanteita on tärkeä myös asenteiden muuttumisen kannalta. Koko yhteiskunnalle edullisinta on, että ylivelkatilanteet saataisiin sovittua ja uusien tilanteiden syntyminen ehkäistyä.

Kuluttajaviraston mukaan työryhmän tiivis ja konkreettiseen muotoon laadittu ehdotus vastaa pääosiltaan viraston käsitystä siitä, miten ylivelkaantumistilanteen ennaltaehkäisyä ja ylivelkaantumistilanteeseen joutuneiden kuluttajien velkatilannetta pitäisi hoitaa. Koska velkaongelmia korjaavat lainsäädännölliset muutokset on pääosin jo toteutettu, keskitytään jatkossa ennaltaehkäiseviin toimiin. Osapuolten vapaaehtoisjärjestelyihin perustuvia ratkaisuja painotetaan tilanteissa, joissa ongelmia on jo syntynyt.

Ortodoksinen kirkollishallitus pitää työryhmän asettamista ja tehtävää tärkeänä ja kannattaa kaikkia toimenpiteitä, joilla yritetään auttaa vaikeuksiin joutuneita ihmisiä. Kirkollishallitus pitää varsinkin toiminnan koordinoitua tarpeellisena. Myös neuvonnan kattavuus ja nopeus on tärkeää.

Pääesikunta toteaa, että ohjelman avulla voidaan parantaa myös varusmiespalvelustaan suorittavien nuorten mahdollisuuksia hoitaa raha- ja velka-asioitaan.

Verohallituksen mukaan velallisten aseman helpottamisen pääpaino pitää olla valistuksessa, neuvonnassa, yhteistoiminnassa ja vapaaehtoisratkaisuisissa kuten työryhmä ehdottaa. Taloudenhallinnan neuvottelukunnan koordinoitua toimintaa saattaa parantaa tuloksellisuutta. Verohallituksen mukaan huoli pienyrittäjien maksuvaikeuksista on aiheellinen.

Helsingin yliopiston taloustieteen laitos pitää hallitusohjelmaan perustuvan Velkahallintaohjelman laatimista erittäin tärkeänä ja hyvänä asiana. Taloustieteen laitos toivoo, että Velkahallintaohjelman lopussa ehdotettuja erillistutkimushankkeiden rahoituspäätöksiä tehtäessä hanke ”Erilaistuvien talous- ja velkaongelmien vaikutukset kotitalouksien ja perheiden hyvinvointiin” otettaisiin huomioon. MMT Tarja Römer-Paakkasen ohjauksessa on käynnistymässä väitöskirjahankkeita lisäksi kulutusluottojen markkinoinnista ja yrityksen yhteiskuntavastuusta, yrittäjien jaksamisesta ja velkaantumisesta sekä kulutusluottokorkojen ilmoittamisesta. Hanke laajenisi entisestään ja koordinaation tarve kasvaisi.

Kuluttajatutkimuskeskus osallistui velkahallintatyöryhmän avuksi perustetun kontaktiverkoston toimintaan. Kuluttajatutkimuskeskus pitää tärkeänä, että velkahallintaohjelmaan on nivottu kiinteästi tutkimus ja että tutkimuksen rooli nähdään tärkeänä. Kuluttajatutkimuskeskus yhtyy velkahallintatyöryhmän keskeisiin toimenpide-ehdotuksiin.

PKT-säätiö toteaa, että Velkahallintatyöryhmän esittämät toimenpide-ehdotukset ovat oikeansuuntaisia.

Stakesin mukaan kuluttajien ja yrittäjien taloustietämyksen vahvistaminen on eittämättä tarpeellinen tavoite. Työryhmän työ on laajaa ja perusteellista. Stakes muistuttaa, että mielenterveysongelmat, päihteiden runsas käyttö tai laitostausta synnyttää omaa lähestymistapaa ja erityisosaamista vaativia erityislaatuista tilanteita. Sen vuoksi on tarpeen jopa edelleen monipuolistaa ohjausta ja neuvontaa antavien toimijoiden määrää, samalla varmistuen, että nykyisten neuvontapalvelujen rahoitus on turvattu. Aivan erityisten ongelmien kanssa joudutaan painiskelemaan rikostaustaisten henkilöiden kohdalla.

Takuu-Säätiön mukaan toimenpidealueet ovat oikeaan osuvia.

Tilastokeskus pitää toimenpiteitä yleisellä tasolla varsin kannatettavina.

Rahoitustarkastuksen mukaan ohjelma sisältää monia ehdotuksia, joiden toteuttamista on pidettävä kannatettavana.

Suomen Pankki toteaa, ettei sillä ole huomauttamista toimenpide-ehdotuksiin.

Elinkeinoelämän keskusliitto pitää velkahallintaohjelmaa ja sen tavoitetta toiminnan tehostamisesta yhteistyötä lisäämällä hyvänä. Liitto pitää työryhmän asettamia tavoitteita oikeina ja yhtyy valtaosin työryhmän esittämiin ehdotuksiin.

Finlands svenska Marthaförbund r.f.:n mielestä toimenpiteet ovat oikeita ja tärkeitä.

Keskuskauppakamari pitää nykyistä velkahallintasäätelyä kattavana ja katsoo, ettei tarvetta uusiin lakihankkeisiin ole. Se ei kannata mietinnössä esitettyjä ehdotuksia, jotka lisäisivät

luotonantajien kuluja tai muuten heikentäisivät heidän asemaansa. Velkahallintaprojekteja ei pidä suunnitella rahoitettavaksi yritysten varoilla. Paikallistoimijoiden verkottumisen edistämiseksi on myös luotonantajat otettava huomioon. Keskuskauppakamari kiinnittää huomiota siihen, että työryhmässä ei ollut velkojien edustusta, jolloin työryhmä ei ole voinut pohtia riittävästi hankkeen vaikutuksia yritysten kannalta ja velkojatahon kokemus velkaongelmien hoitamisessa on jäänyt käyttämättä.

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa velkahallintatyöryhmän ehdotuksista.

Marttaliitto ry pitää hyvänä erilaisten toimijoiden huomioon ottamista ohjelmassa sekä yhteistyön vahvistamista ja tehostamista.

Miessakit ry korostavat ohjelman yhtymäkohtaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaan. Ehdotukset velkahallintaohjelmaksi ovat perusteellisia ja monipuolisia. Siinä huomioidaan hyvin eri velallisryhmät ja myös erityiskysymykset. Positiivisena pidetään työryhmän huomiota siitä, että paras lopputulos yksilön elämänhallinnassa saavutetaan siten, että vastuu elämän vakauttamisesta on yksilöllä itsellään. Kuitenkin on muistettava, että usein ylivelkatilanteen on aiheuttanut joku yksilön oman elämänhallinnan ulottumattomissa oleva asia. Tärkeää olisi turvata velallisen toiminta- mahdollisuudet tällaisessa yllättävässä tilanteessa niin, että kyky ja mahdollisuudet elämänhallintaan säilyisivät.

SAKKI ry ottaa kokonaisuudessaan ilolla vastaan suunnitellun velkahallintaohjelman.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry pitää tärkeänä velkahallintaohjelman laatimista. Positiivista on myös huomion kiinnittäminen syrjäytymisen estämiseen.

Suomen Asiakastieto Oy pitää kannatettavana taloustietämyksen antamista. Kannatettavana pidetään myös yrittäjille suunnattua koulutusta.

Suomen Asianajajaliitto huomauttaa, että se ei ole kuulunut työryhmän kontaktiverkoston eikä sen edustajaa ole ollut työryhmässä. Asianajajat kohtaavat kuitenkin työssään velkaongelmat lähes päivittäin, minkä vuoksi Suomen Asianajajaliitto pitää asianajajien roolia ehdotetuissa toimenpiteissä liian vähäisenä. Ohjelman pääpaino on asetettu velkaongelmien torjuntaan, mikä on jäänyt yhteiskuntapolitiikassa ongelmien korjaamisen varjoon. Suomen Asianajajaliitto ja asianajajakunta olla apuna asiakkaiden ongelmien ennalta tunnistamisessa ja yrittäjien taloudellisessa neuvonnassa. Osa velkahallintaohjelmassa esitetyistä toimenpiteistä on pääosin toteutettu viimeaikaisin lainsäädäntömuutoksien ja niiden vaikutukset näkyvät varmasti lähitulevaisuudessa.

Suomen kuluttajaliiton mielestä ehdotukset osoittavat monipuolista paneutumista asiaan ja hyvään hallintotapaan kuuluvaa eri tahojen huolellista kuulemistä.

Suomen Mielenveysseura toteaa velkahallintaohjelman toimenpidealueiden vastaavan niitä painopistealueita, jotka nousevat esille myös Suomen Mielenveysseuran valtakunnallisessa toiminnassa.

Suomen Luottotietotoimistojen Liitto pitää oikeana lähtökohtaa, jossa uudistusten lähtökohta ei ole vain uusien sääntöjen tai rajoitusten antamista yritystoimintaan. Toimenpide-ehdotukset ovat pääosin oikeansuuntaisia, mutta vielä niin abstrakteja, että lopullista kantaa ei voida vielä antaa.

Suomen Pankkiyhdistys pitää velkahallintaohjelmaa ja siihen sisältyvää tavoitetta koota eri tahot yhteen toiminnan tehostamiseksi lähtökohtaisesti onnistuneina ja kannatettavina. Työryhmän kokoonpanosta Pankkiyhdistys toteaa, että mietinnössä heijastuu paikoin velkojien edustajan puuttuminen ryhmästä. Asioiden käsittelylle olisi ollut eduksi, jos esimerkiksi pysyvänä asiantuntijana olisi ollut velkojien edustaja. Hyvin laajassa kontaktiverkossa mukana olo ei ole riittävä korvaava tapa.

Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistys pitää kannatettavana velkahallintaohjelman tavoitetta koota eri tahot yhteen toiminnan tehostamiseksi. Myös työryhmän asettamia tavoitteita voidaan pitää pääosin onnistuneina. Yhdistys kiinnittää huomiota siihen, että kulutusluottosopimuksia tarjoavat toimiluvan omaavien luottolaitosten ohella myös muun muassa kaupan keskusliikkeet ja eräät ulkomaiset rahoittajat. Tämän vuoksi on tärkeää, että sääntelyn kehittämistarpeiden arvioinnissa ja soveltamisalan kohdentamisessa otetaan huomioon myös kyseiset rahoittajat.

Suomen Yrittäjien mukaan velkahallintatyöryhmän laatima toimenpideohjelma vastaa lähtökohtaisesti Matti Vanhasen hallituksen ohjelman tavoitteita ylivelkaantumis- ja maksukyvyttömyystilanteiden hoitamiseksi. Velkahallintaohjelmalla on myös selvä liittymä yrittäjyyden politiikkaohjelmaan. Suomen Yrittäjät pitää ohjelmaehdotuksia yrittäjä-velkojien näkökulmasta katsottuna yleisesti hyväksyttävänä.

Turun yliopiston ylioppilaskunnan mielestä on hyvä, että pääpainoa halutaan jatkossa keskittää enenevässä määrin ongelmia ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin. Erityisesti ylivelkaantuneiden nuorten kohdalla keinot hallitsemattoman velkatilanteen ratkaisemiseksi ovat ensiarvoisen tärkeässä asemassa, kun halutaan ehkäistä nuoren syrjäytyminen.

Yrityssaneerausyhdistys ry pitää ehdotusta pääosin kannatettavana.

Julkiset oikeusavustajat ry:llä ei ollut erityistä lausuttavaa velkahallintaohjelman johdosta.

Suomen Kihlakunnanvoudit ry:n mielestä työryhmän lähestymistapa on ollut oikea, koska velkaongelmia korjaavat lainsäädäntömuutokset on jo pääosin toteutettu.

III LAUSUNNOT OHJELMAN REUNAEHDOISTA JA PAINOPISTEISTÄ

- maksumoraalin säilyminen
- väärinkäytösten estäminen ja selvittäminen (velallisten oletetaan toimivan rehellisesti).
- luottomarkkinoiden toimivuus
- yksilön sosiaalisen ja taloudellisen toimintakyvyn ylläpitäminen ja palauttaminen

- tarvittavat lainsäädäntömuutokset jo pääosin toteutettu
- pääpaino ennalta estävissä käytännön toimissa sekä luottosuhteen osapuolten vapaaehtoisissa ratkaisuissa
- syrjäytymisen estäminen (nuoret, moniongelmaiset, elämän kriisitilanne)
- yrittäjyyden edistäminen

Työryhmän reunaehdoja ja painopisteitä pidettiin pääosin oikeina.

Työministeriö yhtyy työryhmän näkemyksiin maksumoraalin säilymisestä ja väärinkäytösten estämisestä ja pitää tärkeänä, että kehitystä molempien seikkojen osalta seurataan.

Itä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosasto on velkahallintatyöryhmän kanssa yksimielinen velkahallintaohjelman painopisteen asettamisesta ennaltaehkäisevään toimintaan. Toiminnan koordinointi ja eri tahojen verkostotyö takaa velallisen kannalta toimivimman lopputuloksen. Talouskasvatuksen antamista oppilaitoksissa tulisi edistää. Myös muita erityisesti nuoriin kohdistuvia vaikutuskanavia tulisi kehittää.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osaston mukaan yhtenä maksumoraalin ylläpitäjänä on tehokas ulosottolaitos. Ulosottolaitoksen pitää selvittää velallisen taloudellinen tilanne tehokkaammin ja nopeammin. Tällöin myös velkahallintaohjelmassa esitetyt velallisen aseman parantamiseksi tehdyt esitykset hyväksytään helpommin. Velallisen heikkoon taloudelliseen tilanteeseen puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on olennaista. Ulosotto voi jo varhain toisaalta ohjata velallisen selvittämään asioitaan ja antaa tälle opastusta ja toisaalta pyrkiä perimään velat tehokkaasti velkojan ja velallisen edut turvaten.

Kirkkohallitus pitää hyvänä, että työskentelyn ja toimenpide-ehdotusten reunaehdoiksi ja lähtökohdaksi on määritelty muun muassa maksumoraalin säilyminen ja velallisen rehellisyys. Objektiivisuuden ja tasapuolisuuden vuoksi myös velanperintämoraali ja luottojen markkinointimoraali tulisi mainita reunaehtoina. Velallisen rehellisyyden edellyttämisen lisäksi tulisi edellyttää velkojien rehellisyyttä, onhan velkasuhteessa aina kaksi osapuolta. Hyvään moraaliiin kuuluu myös sen varmistaminen, ettei rahoituspalvelujen tai muiden hyödykkeiden markkinointi tai sopimusehdot johda kuluttajan taloudellisten riskien lisääntymiseen. Pitäisi olla sanktioita luoton hyvän markkinointi- ja perintätavan vastaisesta toiminnasta. Riittävä velallisen suoja on tärkeä ehkäisevästään näkökulmasta.

Kuluttajatutkimuskeskuksen mukaan velkahallintatyöryhmän kokoaman toimenpideohjelman tavoitteet ja lähtökohdat on asetettu oikein. Kuluttajatutkimuskeskus korostaa, että tarvitaan jatkuvaa keskustelua "siedettävästä" velkaongelmien tasosta. Samoin tarvitaan keskustelua siitä, millainen rooli ja osuus luotonantajilla tulisi olla velkaongelmien hoitamisesta yhteiskunnalle aiheutuvien kustannusten kattamisessa. Painopisteen asettaminen ongelmien ennaltaehkäisemiseen ja luottosuhteen osapuolten vapaaehtoiisiin ratkaisuihin muiden asetettujen painopisteiden ohella ovat erittäin kannatettavia.

Takuu-Säätiön mukaan tärkeää on ennaltaehkäisevien käytännön toimien ja vapaaehtoisratkaisujen painotus.

Miessakit ry näkee painopisteen asettamisen ennaltaehkäisevään työhön ja nimenomaan nuoriin ensisijaisen tärkeänä. Erityisen kiitoksen työryhmä saa yrittäjien huomioimisesta ohjelmassa. Maksumoraalin asettaminen reunaehdoksi on hyvä asia. Miessakit ry ihmettelee, ettei velkojan velananto- ja velanperintämoraali ole reunaehtona. Velkahallintaohjelman lähtökohtana mainitaan myös käsitys siitä, että velallisten edellytetään toimivan rehellisesti. Miessakit ry:n mukaan osio alkaa asenteellisesti ja myös virheellisesti toteamalla, ettei ole harvinaista, että velkaantunut henkilö tai yhtiö ryhtyy järjestelemään omaisuuttaan velkojien ulottumattomiin. Tässä yhteydessä Miessakit ry nostaa jälleen esille velkojan rehellisyyden vaatimuksen. Velkojan epämoraaliset, vaikkakin lainmukaiset menettelyt eivät ole voineet olla vaikuttamatta heikentävästi myös velallisten maksumoraaliin.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry pitää reunaehtoja tärkeinä, mutta olisi toivonut työryhmän kiinnittävän työssään enemmän huomiota niiden ihmisten auttamiseen, joiden velkaantumisen syynä ovat laajemmat elämönhallintaongelmat. Keskusliitto haluaa keskustelua siitä, miten auttaa niitä henkilöitä, joiden elämönhallinnassa on ongelmia ja joilla ei ole motivaatiota ja voimia ensisijaisesti raha-asioiden järjestykseen saamiseen. Keskusliitto pitää hyvänä ohjelman mukaista erilaisten järjestöjen osaamisen ja resurssien hyödyntämistä, mutta katsoo vastuun mm. toiminnan järjestämisen edellytyksistä ja valvonnasta kuuluvan ensisijaisesti viranomaisille ja julkiselle vallalle.

Suomen kuluttajaliiton mukaan myönteistä on painopisteen asettaminen velkaantumista ennalta estävään toimintaan ja ratkaisujen mahdollisimman suureen vapaaehtoisuuteen.

Suomen Mielenterveysseuran mukaan ennaltaehkäisevä toiminta ja vapaaehtoisella pohjalla tehtävät ratkaisut ovat erittäin hyviä peruslinjauksia.

Suomen Pankkiyhdistys pitää työryhmän asettamia tavoitteita ja reunaehtoja oikeina. Velkojien näkökulmasta on syytä korostaa maksumoraalin säilymistä, velallisen halua saada tilanteensa järjestymään ja sellaisen avun antamista, mitä hän tarvitsee saadakseen itse takaisin oman elämönhallintansa. Pääosin työryhmän ehdotukset ovat asetettujen reunaehtojen mukaisia.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:n mielestä tarvittavat velkaongelmia korjaavat lainsäädäntömuutokset on jo toteutettu. Liitto on havainnut merkkejä maksumoraalin heikkenemisestä. Velkaongelmia esiintyy yhä enemmän keskiluokalla ja hyväosaisilla. Järjestämättömät luotot ja luottotappiot ovat koko luottokannasta laskettuna suhteellisesti vähäisiä, mutta niiden merkitys on kuitenkin euromäärinä laskien tuntuva. Henkilön velkaongelmia ei voida hoitaa ulkopuolisin toimin, vaan lähtökohtana on oltava velallisen oma halu velkatilanteensa järjestämiseen.

Luottomiehet ry kiinnittää huomiota luotonantajien yhteiskunnallisen vastuun painotuksessa siihen, etteivät luotonantajatkaan toimi yhteiskunnasta erillisenä ilmiönä. Ilmaisia pankkiluottoja tai kulutushyödykkeitä ei ole, vaan joku ne aina maksaa. Luottomiehet ry myös toteaa, että vaikka järjestämättömät luotot ja luottotappiot ovat suhteellisesti vähäisiä, on niiden merkitys kuitenkin absoluuttisina lukuina tuntuva. Huomionarvoista on, että velkaongelmia esiintyy yhä enemmän keskiluokalla ja hyväosaisilla.

IV LAUSUNNOT TOIMENPIDE-EHDOTUKSISTA

1. TOIMINNAN KOORDINOINTI

- Taloudenhallinnan neuvottelukunta (tukee ja koordinoi yhteistyötä, huolehtii materiaalista, vahvistaa verkottumista, tukee yhteistyötä, hankkii rahoitusta)
- paikallistoimijoiden verkottumisen edistäminen

Useimmat lausunnonantajat kannattivat Taloudenhallinnan neuvottelukunnan perustamista sekä kannattivat paikallistoimijoiden verkottumisen edistämistä.

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa Taloudenhallinnan neuvottelukunnan perustamista ja osaltaan kannattaa yhteistyötä sekä koordinaation kehittämistä ja lisäämistä tarvetta vaativalla tavalla.

Itä-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osasto pitää erityisesti ehdotusta paikallistoimijoiden verkottumisesta huomionarvoisena.

Länsi-Suomen lääninhallituksen mukaan on oleellista, että toimintaa koordinoidaan valtakunnallisesti. Tämä tehostaisi resurssien käyttöä purkamalla päällekkäisyyksiä. Erityisesti luottoa antavien ja perintää harjoittavien tahojen yhteistyön lisäys on positiivista. *Sosiaali- ja terveysosaston* mukaan olisi lisäksi suotavaa mainita ohjelmassa alueellista ja paikallista yhteistyötä koordinoivien viranomaisten tai muun toimijan suosituksia. Aluetasolla koordinoitua voisi toteuttaa lääneittäin ja myös maakunnittain.

Kansaneläkelaitos pitää koordinoivan toimielimen perustamista tarpeellisena.

Kirkkohallitus kannattaa valtakunnallisen laaja-alaisen Taloudenhallinnan neuvottelukunnan perustamista. Taloudenhallinnan toimijoiden kesken voitaisiin sopia yhteisistä periaatteista, levittää hyviä käytäntöjä ja antaa ohjeistuksia, jotka yhdenmukaistaisivat käytäntöjä eri puolilla Suomea. Kirkolla on positiivisia kokemuksia tällaisesta toiminnasta. Moniammatillisuus on ollut toimiva voimavara Pohjoisessa ja Itäisessä akordirahastossa. Myös Opas-projekti on jo toteuttamassa alan verkottumista ja verkostoitumista. Tämän projektin verkkofoorumi voisi toimia suunnitellun neuvottelukunnan perustana.

Kuluttajavirasto kannattaa valtakunnallisen koordinoivan toimielimen perustamista talousvalistuksen tuottamiseen, mikä edellyttää neuvottelukunnan toimintaan ja valistusmateriaalin tuottamiseen esitettyä määrärahaa. Eri toimijoiden pitää yhdessä miettiä millaista valistusta millekin kohderyhmälle annetaan ja kuka sen toteuttaa.

Opetushallituksen mukaan toiminnan johtamisessa tulisi käyttää hyväksi jo olemassa olevia organisaatioita tarkoituksenmukaisesti. Valtakunnallinen toimintaa koordinoiva toimielin voi luoda linjauksia paikallistoimijoiden verkottumisen edistämiseksi. Koulutuksen järjestäjän rooli on merkittävä talouskasvatuksen tavoitteiden toteutumisessa oppilaitosten tasolla. Valmius, aika ja halu yhteistyöhön eri toimijoiden kesken myös paikallistasolla ovat lähtökohtia valistuksen vastaanottamisen ja taloudenhallinnan onnistumiselle.

Kuluttajatutkimuskeskus kannattaa Taloudenhallinnan neuvottelukunnan perustamista valtakunnalliseen koordinaatiotyöhön. Neuvottelukunnassa tulisi olla hallinnonalojen kattava edustus. Neuvottelukunnassa olisi oltava muiden tahojen ohella edustettuna tutkimus. On tärkeää huolehtia, että koordinointi toimii saumattomasti synnyttämättä päällekkäisiä tai rinnakkaisia toimintoja.

Stakesin mukaan toiminnan nykyistä parempi koordinoitua on tarpeen, joten Taloudenhallinnan neuvottelukunnan perustaminen on toteutettava mahdollisimman pian. Ehdotuksen toimeenpanossa ongelmana on rahoitussuunnitelman puuttuminen.

Rahoitustarkastuksen mielestä valtakunnallisen koordinoivan toimielimen perustamista on pidettävä suositeltavana. Neuvottelukunnan kokoonpanossa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että eri osa-puolet ovat kattavasti edustettuina ja niiden näkemykset otetaan riittävässä

määrin huomioon. Neuvottelukunnan tehtäväkenttä on ohjelman ehdotuksen mukaan kuitenkin äärimmäisen laaja ja vaativa.

Keskuskauppakamari katsoo, ettei velkahallintaprojekteja pidä suunnitella rahoitettavaksi yritysten antamalla varoilla, sillä yritykset ovat jo nyt lakiuudistusten myötä taloudellisesti merkittävästi tukemassa velkaongelmien lievittämistä. Keskuskauppakamari pitää hyvänä ehdotuksena paikallistoimijoiden verkottumisen edistämistä. Kuitenkaan ehdotuksessa ei verkottumisen osapuoleksi ole otettu luotonantajia, mikä on selvä puute.

Marttaliitto ry kannattaa valtakunnallisen koordinoivan toimielimen perustamista. Neuvottelukunnalle määritellyt tehtävät ovat perusteltuja ja tarpeellisia. Toimielin tarvitsee kuitenkin riittävästi resursseja vastatakseen sille asetettuihin tavoitteisiin. On myös tärkeää, että neuvottelukunnassa on eri toimijoiden edustus. Erittäin tärkeänä liitto pitää paikallistoimijoiden verkottumisen edistämistä. Viranomaisten tuki kolmannen sektorin toimijoille on tärkeää ja toivottavaa.

SAKKI ry kannattaa valtakunnallisen ja laaja-alaisen taloudenhallinnan neuvottelukunnan perustamista. *SAKKI ry* haluaa kuitenkin korostaa, että neuvottelukunnan toiminnalle on asetettava selkeät tavoitteet, joka todellakin tavoittaa kohderyhmänsä.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry pitää yritysten yhteiskuntavastuun näkökulmasta erityisen tärkeänä luotonantajien osallistumista toimikunnan toimintaan ja myös sen rahoitukseen.

Suomen Asianajajaliitto pitää suotavana taloustietämyksen lisäämistä yhteiskunnassa ja kannattaa Taloudenhallinnan neuvottelukunnan perustamista koordinoimaan hallinnonalojen, luotonantajien, yhdistysten ja järjestöjen antamaa valistusta ja neuvontatoimintaa.

Suomen Kuluttajaliiton mielestä koordinoivan toimielimen perustaminen on hyvä ajatus. Taloudenhallinnan neuvottelukunnan perustaminen on mielekästä, jos sille asetetaan selkeät tehtävät, sen toiminnan tuloksia seurataan ja sille osoitetaan riittävät voimavarat.

Suomen Pankkiyhdistyksen mukaan koordinoivan neuvottelukunnan toiminta edellyttää, että päävastuu on viranomaisilla ja että neuvottelukunnalle on varattu riittävät resurssit. Kuitenkin neuvottelukunnan tehtävän kuvaus aiheuttaa huolta siitä, että ryhmästä tulisi liian laaja ja monitahoinen, jotta se voisi olla toimiva. Tähän viittaa jo yksin velkahallintaohjelmalle nimetyn kontaktiverkoston laajuus. Neuvottelukunnan yksi tehtävä on pyrkiä hankkimaan rahoitusta luotonantajilta ja yrityksiltä velkahallintaa edistäviin projekteihin. Pankit ovat kehittäneet ja tarjoavat oman talouden seurannan ja riskien hallinnan välineitä. Pankit myös pitävät velkahallinnassa vapaaehtoisia järjestelyjä ensisijaisina. Muunlainen rahoittaminen ei pääsääntöisesti kuulu pankkien toimintaan, eikä tällaista sitoumusta voida antaa. Suomen Pankkiyhdistyksen mukaan paikallistoimijoiden verkottumisen edistäminen on hyvin tarpeellista. Luotonantajat pitäisi keskeisenä osapuolena ottaa mukaan verkottumiseen.

Suomen Kihlakunnanvoudit ry tukee esitystä valtakunnallisen koordinoivan toimielimen perustamisesta ja pitää tärkeänä, että talous- ja velkaneuvonnan resurssit muutoinkin turvataan.

Talentia esittää, että velkaongelmien kanssa työskentelevät voisivat ohjautua paikallisesti yhteiseen koulutukseen hallinnonalasta riippumatta, ja että jo tällä hetkellä järjestetyt

koulutukset avautuisivat kaikille velkaongelmien ja talousneuvonnan kanssa työskenteleville. Riippumatta siitä, missä hallintokunnassa velkaongelmainen on kulloinkin asiakkaana, asiakkaan auttajatahot voivat verkostoitua ja tehdä moniammatillista yhteistyötä. Tätä tavoitetta edistäisi selkeä käytännön ohjeistus ja seuranta. Toiminnan koordinointi on siten tervetullutta ja auttaa ylivelkaantuneen henkilön ja perheen elämäntilanteen mukaisen auttamistyön näkemistä kokonaisuutena eräänlaisena palvelupakettina.

Vain osa lausunnonantajista kyseenalaisti Taloudenhallinnan neuvottelukunnan tarpeellisuuden ja *Etelä-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveysosaston* mukaan ohjelmassa esitetyt paikallistason verkottumista tukevat toimenpiteet eivät ole riittäviä.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo Taloudenhallinnan neuvottelukunnan perustamisen vaativan vielä jatkoselvittelyä mm. sen selvittämiseksi, voitaisiinko neuvottelukunnalle kaavailtuja tehtäviä hoitaa nykyisten viranomaisten ja muiden organisaatioiden toimesta.

Etelä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosasto kyseenalaistaa valtakunnallisen koordinoivan elimen hyödyn. Taloustietämyksen, kuluttajakasvatuksen sekä talous- ja velkaneuvonnan yhteistyön koordinointi kuuluu jo suurelta osin Kuluttajavirastolle. Taloustietämystä tuotetaan viranomaistyön lisäksi myös tutkimuslaitoksissa, yliopistoissa ja Tilastokeskuksessa, jonka huomioonottaminen tulisi tapahtua koordinoivassa elimessä. Valistus- ja neuvontamateriaalin tuottaminen voidaan organisoida jo nykyisellään varsin vaivattomasti Opetushallituksen ja Kuluttajaviraston yhteistyönä. Toiminta tarvitsee vain riittävät resurssit. Verkostoitumista tulee tapahtua joka tasolla kaikkien ao. toimijoiden kesken. Yhteistyötaitoja ja -mahdollisuuksia on lisättävä. Hyviä toimintamalleja on etsittävä yhdessä ja uusia malleja kokeillen. Taloushallinnan neuvottelukunnan perustamisen asemesta Kilpailu- ja kuluttajaosasto ehdottaakin talous- ja velkaneuvonnan arviointitehtävän organisointia kattavasti Sisäasiainministeriön, Kauppa- ja teollisuusministeriön, Sosiaali- ja terveysministeriön, Oikeusministeriön ja Opetusministeriön alaisena poikkihallinnollisena tehtävänä.

Suomen Luottotietotoimistojen Liiton mukaan koordinointityötä voidaan tehdä jo nykyisten rakenteiden puitteissa, esimerkiksi kuluttajavirastossa.

Luottomiehet ry:n mielestä valtioneuvoston piirissä on mahdollista hoitaa tarvittava koordinointi vastuullisten ministeriöiden yhteistyönä ilman uutta byrokratiaa.

Etelä-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveysosaston mukaan ohjelmassa esitetyt paikallistason verkottumista tukevat toimenpiteet eivät ole riittäviä, sillä ohjelmaehdotuksesta puuttuu tärkeä tavoite kehittää paikallisia toimintamalleja, mikä vaatii valtakunnallisesti toteutettua ohjausta sekä rahoitusta kehittämishankkeeseen eri toimijatahojen kiinnittämiseksi ja oikeuttamiseksi yhteistyöhön.

2. TALOUSTIETÄMYKSEN ANTAMINEN

2.1 Talouskasvatus oppilaitoksissa

- vastuuhenkilön nimeäminen
- talouskasvatuksen edistäminen opetuksessa
- internetin hyödyntäminen

Useimmat lausunnonantajat kannattivat talouskasvatusta oppilaitoksissa.

Etelä-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveysosasto pitää ehdotettuja toimenpiteitä talouskasvatuksesta oppilaitoksissa ja yleisen taloustietämyksen antamisesta velkahallintaohjelman parhaana antina. On huomioitava, ettei rahoitus pelkästään valtakunnallisen valistusmateriaalin tuottamiseen ole riittävä, vaan paikallisia toimenpiteitä on tuettava erillisellä rahoituksella. Sosiaali- ja terveysosasto kiinnittää huomiota lääninhallituksen laatimaan laajaan nuorten osallisuuden edistämisen toimintaohjelmaan, jossa lähtökohtana on nuorten elämänhallintaan vaikuttavien järjestelmien, myös velka- ja talouskysymysten, kokonaisvaltainen yhteensovittaminen ja eri järjestelmien väliinputoamisen ehkäiseminen.

Itä-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osasto pitää esitettyjä talouskasvatusta ja yleistä kansalaisvalistusta koskevia toimenpiteitä perusteltuina.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveysosaston mukaan esitys talouskasvatuksen ja kuluttajavalistuksen kehittämiseksi kouluissa ja opettajakoulutuksessa on hyvä. Internet on hyvä väline valistukseen. Sosiaali- ja terveysosaston näkökulmasta katsoen ne selvitykset ja toimenpide-ehdotukset, jotka koskevat lapsiin ja nuoriin sekä lapsiperheisiin suuntautuvaa taloustietämyksen opetusta, opastusta ja valistustoimintaa, ovat erityisen kannatettavia. Taloustietämyksen ja erityisesti kotitalouteen liittyvien perustietojen antaminen tulee sisältyä jo päiväkotien ja peruskoulun opetusohjelmiin. Kuluttajavalistuksen lisääminen muutoinkin on tarpeen muun muassa pankki- ja luottokorttien, osamaksukauppojen tai muiden velkasitoumusten teon yhteydessä.

Keskuskauppakamari painottaa, että viranomaisten on ryhdyttävä käytännön yhteistyöhön oppimateriaalien laatijoiden kanssa. Oppimateriaalien kirjoittajat ja julkaisijat toimivat käytännössä täysin itsenäisesti ja heidän ratkaistavissaan on, miten ja kuinka paljon talousasioita käsitellään oppimateriaaleissa.

Kuluttajavirasto painottaa erityisesti nuorten asemaa talouden ja velkojen hallinnassa. Yksityistalouden hallintaan liittyvää talousvalistusta tulisi olla kansalaisten saatavilla päiväkodeissa, kouluissa, harrastuspiireissä ja eri hallinnonalan viranomaisilla. Päiväkodeissa ja kouluissa talousvalistuksen tulisi sisältyä luontevasti laajempaan kuluttajakasvatukseen kokonaisuuteen. Nuorten taloudenhallintaa edistäisi se, että luotonantajat osoittaisivat vastuullisuutensa tarjoamalla nuorille erityisesti perheenperustamisvaiheessa pitkäaikaisempia, kohtuuehtoisia luottovaihtoehtoja.

Opetushallituksen mukaan taloustiedon antamisessa pääpaino on ennaltaehkäisevässä valistuksessa. Opetushallituksen käsityksen mukaan työryhmän esittämä velkahallintaohjelma ja siihen sisältyvät toimenpide-ehdotukset perusopetuksen ja lukion sekä ammatillisen

koulutuksen osalta ovat oikeaan osuneita ja linjassa uusien opetussuunnitelmien perusteiden kanssa.

Rahoitustarkastus katsoo, että valistusta ja neuvontaa on etenkin ennaltaehkäisevinä toimenpiteinä pidettävä tärkeinä, mutta pyytää kiinnittämään erityistä huomiota hetkiin, jolloin yksilön taloudenpidon kannalta tärkeimmät rahoitusta koskevat päätökset ovat tekeillä.

SAKKI ry kannattaa uudistusta, jonka kautta taloustietämystä saadaan tarjottua kaikille halukkaille iästä tai statuksesta riippumatta. Jotta opettava henkilökunta pystyy tarjoamaan laadukasta opetusta, tulee tämä huomioida myös heidän koulutuksessaan. Talouskasvatuksen tulo osaksi opetussuunnitelmia edellyttää myös taloudellisia panostuksia.

Suomen Asianajajaliitto pitää talouskasvatuksen kohdistamista lähinnä nuorille oppilaitoksissa erittäin tärkeänä.

Suomen Kuluttajaliitto suhtautuu myönteisesti pedagogiseen kehittämistyöhön ja sen vastuuhenkilön asettamiseen. Myös useiden tahojen yhteistyöverkoston kehittäminen on edullista.

Suomen Mielensterveysseuran mukaan talousneuvonta edellyttää talouskasvatuksen aloittamista peruskoulun ja toisen asteen oppilaitosten opetussuunnitelmissa läpäisyperiaatteella. Myös talouskasvatuksen laajempaa osuutta sekä luokanopettajien että aineopettajien koulutuksessa edellytetään.

Suomen Pankkiyhdistyksen mukaan taloustietämyksen lisääminen kohdistettuna eri kohderyhmille ja vastuuhenkilön nimeäminen on perusteltua. Erityisesti kouluopetusta talousasioissa on syytä lisätä ja varmistaa opetuksen sisällön laatu.

Suomen Perimistöimijöiden Liitto ry kannattaa talouskasvatuksen lisäämistä kouluissa ja oppilaitoksissa sekä yleisen taloustietämyksen antamista kaikin mahdollisin keinoin.

Takuu-Säätiö on tyytyväinen työryhmän esittäessä talouskasvatuksen antamista oppilaitoksissa ja korostaa erityisesti opettajakoulutuslaitosten tukemista talouskasvatusaineiden opetuksessa.

Yrityssaneerausyhdistys ry:n mukaan vastuuhenkilön nimeäminen on erityisen kannatettava ehdotus, mutta myös muut ehdotetut toimenpiteet ovat paikallaan. Oppilaitoksissa tapahtuvaan taloustietämyksen opetukseen tulisi kuitenkin sisällyttää tiedon jakamista yritystoiminnasta ja yrittämisestä, sillä eräiden tietojen mukaan Suomesta puuttuu yrittäjiä ja tällä ohjelmalla on mahdollista vaikuttaa asiantilaan ja sen tulevaisuuteen.

Sekä *Etelä-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveysosasto* että *Kuluttajatutkimuskeskus* kyseenalaistivat oppilaitoksissa annettavan talouskasvatuksen riittävyyden.

Etelä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosaston mukaan työryhmän ehdotukset talouskasvatuksen hoitamiseksi ovat varteenotettavia, mutta eivät riittäviä. Tarvitaan voimakkaampi esiintulo, jotta talouskasvatus mielletään yleisesti tarpeelliseksi ja välttämättömäksi opetusaiheeksi. Valistusmateriaalin tuottajia on jo, kunhan heille osoitetaan

resurssit. Kohdennettua valistusta voidaan tehdä jo toimivien organisaatioiden toimesta riittävän koulutuksen jälkeen ja valistusmateriaalin ollessa käytettävissä.

Kuluttajatutkimuskeskus epäilee, riittääkö opetusministeriön hallinnonalalle ehdotettu talouskasvatuksen vastuuhenkilö hoitamaan kaikki tehtävät huolimatta Kuluttajavirastolta ja Taloudenhallinnan neuvottelukunnalta saatavasta tuesta vai tarvitaanko tähän oma neuvottelukuntansa tai työryhmänsä. Jatkuvasti on myös pohdittava tiedonjaon merkitystä ja vaikuttavuutta käyttäytymisen muuttamiseksi.

2.2 Yleisen taloustietämyksen antaminen

- yleinen valistusmateriaali
- kohdennettu valistus
- internetin hyödyntäminen

Yleisen taloustietämyksen antamista pidettiin hyvänä. Kohderyhmän tavoittamista painotettiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa eri ikäisille kansalaisille annettavan taloustietämyksen antamisen käynnistämistä ja kehittämistä, jotta jokaisella olisi mahdollisuus välttyä ylivelkaantumiselta tai sen tilanteen tullessa jokaisella olisi tietoa ja taitoa toimia tilanteesta ulospästäkseen.

Työministeriön mielestä ennaltaehkäisevään valistukseen ja neuvontaan liittyvät toimenpideehdotukset ovat perusteltuja ja antavat hyvän lähtökohdan jatkotyölle. Käytännön kokemusten perusteella toimenpiteitä voidaan arvioida ja mitoittaa uudelleen. Velkahallintatyöryhmän esittämä keinovalikoima on melko perinteinen, vaikka onnistuminen vaatisi innovatiivista toteutustapaa ja erottumista. Toimenpiteiden vaikuttavuutta tulisi arvioida systemaattisesti, mikä toteutunee ainakin osittain työryhmän esittämillä tutkimushankkeilla.

Myös *Länsstyrelsen på Ålandin* mukaan velkaneuvonta ja taloudellinen neuvonta on merkityksellistä. Neuvonnan rahoitusta pitäisi turvata ja kasvattaa. Tiedotusmateriaalin jakaminen on tärkeää. Tämän vuoksi pitää varmistaa materiaalin olevan molemmilla kansalliskielillä.

Kuluttajaviraston mukaan yhteisen valistusmateriaalin saaminen kaikkien viranomaisten ja kolmannen sektorin internetsivuille takaisi tarpeeksi laajan levikin kuluttajien saavuttamiseksi. Liian osoittelevasti tapahtuva valistus ei useinkaan kiinnosta niitä, jotka ovat eniten tiedon tarpeessa. Työryhmällä on monia hyviä ehdotuksia kohdennettuun valistukseen. Tällainen on esimerkiksi tietoiskupostitus yritysten muistutuslaskujen mukana.

Opetushallitus kannattaa velkahallintatyöryhmän toimenpideehdotuksia yleisen taloustietämyksen lisäämiseksi. Toimenpiteiden tehokas toteutuminen riippuu paljolti vastuuhenkilön nimeämisen toteutumisesta ja kehittämistyön riittävästä resursseista. Vastuuhenkilön nimeäminen opetusministeriön hallinnon alalle on erittäin kannatettavaa. Opetushallitus ja Kuluttajavirasto työskentelevät hyvässä yhteistyössä kuluttaja- ja talouskasvatusasioissa. Opetushallituksen tukena olevien Kuluttajaviraston ja perustettavan Taloudenhallinnan neuvottelukunnan lisäksi tulee varmistaa tarvittavat resurssit myös opetushallinnon tarvitsemalle kehittämistyölle. Vaikka opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon

perusteissa tavoitteet on kattavasti esitetty, niiden toteutuminen oppilaitosten ja nuorten arjessa tarvitsee kaikkia työryhmän esittämiä toimenpiteitä. Yhtenä lisätoimenpiteenä Opetushallitus esittää sopivan oppimateriaalin tekemistä. Kuntien rooli on mahdollistaa taloudelliset edellytykset opettajien täydennyskoulutukselle. Tarkoituksenmukainen ja ajankohtainen oppimateriaali ja www-sivustot tukevat omalta osaltaan talouskasvatuksen tavoitteiden saavuttamista. Opetushallitus esittää, että perustettava Taloushallinnon neuvottelukunta voi osaltaan edesauttaa monipuolisen materiaalin laatimista, tuottamista ja tehokasta levitystä.

Rahoitustarkastus huomauttaa, että Rahoitustarkastuksella on velvollisuus paitsi ohjata rahoitusmarkkinoilla toimivia noudattamaan toiminnassaan hyviä menettelytapoja, myös edistää tietämystä rahoitusmarkkinoista. Valistusvelvollisuuden täyttämiseksi Rahoitustarkastus tarjoaa yleisön saataville perustietoa rahoitusmarkkinoista helposti omaksuttavassa muodossa.

Elatusvelvollisten Liitto Ry:n mielestä elatusvelvollisen osalta on erittäin tärkeää oikean tiedon saaminen lasten asiaa käsittelevään kenttään; sosiaalityöntekijät, oikeuslaitos jne. Tiedotuksen tulee kohdentua tasapuolisesti koko kenttään ja annetun koulutuksen sekä tiedotuksen tulee olla yhtenäistä ja yksiselitteistä. Olisi hyvä jopa järjestää erilaisia tiedotustilaisuuksia asioista kiinnostuneille, kuten Elatusvelvollisten Liitto Ry tekee vuosittain.

Finlands svenska Marthaförbund r.f.:n mielestä on tärkeää saada jo nuorena talusvalistusta. Resursseja ei saisi pienentää vaan päinvastoin kasvattaa. Myös koulujen valistusresursseja pitää kasvattaa. Materiaalin ja valistuksen pitäisi suomenkielen ohella olla myös ruotsiksi.

Keskuskauppakamari katsoo, että ylivelkaantumisen ennaltaehkäisyssä ongelmana on, että usein ne henkilöt, jotka eniten tarvitsevat tietoa, ovat kaikkein vaikeimmin tavoitettavissa. Tilannetta parantaisi, jos sosiaalitoimi tekisi yhteistyötä talous- ja velkaneuvonnan kanssa.

Marttaliitto ry toivoo, että ohjelman myötä talouskasvatus kouluissa ja oppilaitoksissa lisääntyy ja vahvistuu, mikä edellyttää panostusta opettajien koulutukseen ja aineiston tuottamiseen. Varsinkin kohdennetussa valistuksessa tarvitaan materiaalia lisää.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry:n mukaan huomiota tulisi kiinnittää erityisesti sosiaalityön ja sosiaalityöntekijöiden rooliin velka- ja talousongelmien ratkaisemisessa. Tämä edellyttää talous ja velkaneuvontakoulutuksen lisäämistä sosiaalityöntekijöille. Sosiaalitoimistojen ja toimeentulotukityön rooliin velkaongelmien ennaltaehkäisyssä tulisi kiinnittää enemmän huomiota.

Suomen Luottotietotoimistojen Liitto kannattaa kuluttajien ja yrittäjien taloustietämyksen lisäämistä. Ongelmana on oikean kohderyhmän tavoittaminen.

Suomen Pankkiyhdistyksen mukaan resurssien varaaminen ja aineiston tuottaminen ei sellaisenaan tuo riittävästi tulosta syntyviin kustannuksiin nähden. Samalla tulee löytää keinoja apua tarvitsevien henkilöiden löytämiseen ja toimenpiteiden kohdentamiseen. Materiaalia ei saa olla liikaa. Perusasiat tulee olla kertaalleen selkeästi esitettyinä ja panostetaan ennen kaikkea tämän materiaalin käyttöön.

Luottomiehet ry:n mielestä avain ylivelkaantumisen ennaltaehkäisyyn on taloustietämyksen antaminen.

2.3 Yrittäjien talousinformaatio ja osaaminen

- tietoa saatavilla internetistä ja TE-keskuksista
- opas pienyrittäjille
- yrittäjien koulutus
- laadukas tilin- ja kirjanpito
- julkiseen tukeen liitettävä osaaminen ja seuranta

Yrittäjien talousinformaation ja osaamisen kehittämistä pidettiin yleisesti hyvänä. Monet lausunnonantajat korostivat erityisesti laadukasta tilin- ja kirjanpitoa.

Kauppa- ja teollisuusministeriö katsoo, että TE-keskuksille ehdotetaan useita tehtäviä, jotka kaikki ovat periaatteessa toteuttamiskelpoisia.

Itä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosaston mukaan yrittäjien informointia pitäisi kehittää osaksi yrityksen perustamiseen liittyviä toimenpiteitä. Yrittäjällä tulisi olla perustietämys taloudenhallinnasta jo ennen yrityksen perustamista.

Itä-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osasto pitää esityksiä talousinformaation jakamiseksi yrityksille ja yrittäjien osaamisen vahvistamista etenkin rahoitus- ja laskentaosaamisen suhteen tärkeänä. Erityisesti pitäisi voida pystyä minimoimaan julkisen tuen myöntäminen yrityksille, joilla ei taloudellisen tietämyksen puutteen vuoksi ole edellytyksiä menestykselliseen yritystoimintaan. Toiminnan kannattavuuden seuranta tulee kehittää.

Opetushallituksen mukaan yrittäjille kohdennetut toimenpide-ehdotukset ovat kannatettavia, mutta ne on ehdotettu suunnattavaksi vain jo yrittäjinä toimiville. Opetushallituksen näkemyksen mukaan toimenpiteet tulee kohdentaa myös koulutuksen järjestäjille ja opettajille. Lisäksi toimenpiteisiin tulee lisätä opiskelijoille oppimisen tueksi suunnattuja toimenpiteitä, joiden avulla edistetään koulutuksen järjestäjien ja opettajien tavoitteellista toimintaa opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteissa olevien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Verohallitus kannattaa yrittäjien rahoitus- ja laskentaosaamisen kehittämistä sekä ammattitaitoisiin tilitoimistoihin ja tilintarkastajiin tukeutumista.

Helsingin yliopiston taloustieteen laitos toivoo korostettavan sitä, että tilitoimistojen ja tilintarkastajien ammattitaitoa pitäisi pyrkiä kehittämään siten, että he tunnistaisivat ajoissa tulossa olevat ongelmat ja ottaisivat ne yrittäjän kanssa esiin. Tällä hetkellä tilitoimistot ja tilintarkastajat toimivat suurelta osin menneisyyden pohjalta kiinnittämättä riittävästi huomiota ongelmien ennakointiin.

Miessakit ry:n mukaan laadukas tilin- ja kirjanpito on tärkeä taloudellisten vaikeuksien ennaltaehkäisijänä. Pk-yrittäjille ehdotetaan säädettäväksi jonkinlaista työntekijöiden palkkaturvan kaltaista rahastoa, josta maksettaisiin konkurssiin menneen pk-yrityksen viimeisten kuukausien kirjanpito. Näin välttyttäisiin turhilta kirjanpitorikossyytteiltä silloin,

kun tilitoimisto ei suostu asiakkaansa maksukyvyttömyydestä johtuen hoitamaan tämän kirjanpitoa loppuun eikä yrittäjällä itsellään ole siihen tarvittavaa tietotaitoa.

SAKKI ry:n pitää yleisen taloustietämyksen ja yrittäjien talousinformaation tarjoamista halukkaille tarpeellisenä. Taloustietämyksen lisääntyminen edellyttää huolellista toiminnansuunnittelua, johon olisi kaikkien relevanttien tahojen osallistuttava.

Suomen Asianajajaliitto toivoo, että ammattitaitoisen kirjanpitäjän ja tilintarkastajan ohella korostettaisiin yritystoiminnan juridisen asiantuntemuksen merkitystä ja huomioitaisiin myös asianajajien tärkeä panos yritysten neuvonnassa. Suomen Asianajajaliitto esittää, että TE-keskusten yrityspalvelupisteet toimisivat yhdysiteenä yrittäjien ja asianajajien välillä taloudellisen ja juridisen neuvonnan välittämiseksi yrittäjille. Pienyrittäjien talous- ja velkaneuvonnan osalta ei tarvita erillisten velkaneuvojien koulutusta vaan tällainen osio voitaisiin hyvin hankkia ostopalveluna asianajosektorilta.

Suomen Lakimiesliitto painottaa laadukkaan tilin- ja kirjanpidon merkitystä. Yrittäjän tulisi tukeutua ammattitaitoiseen tilitoimistoon ja tilintarkastajaan, jonka antamassa palvelussa otetaan huomioon myös taloudellisten vaikeuksien tehokas ennaltaehkäisy. Etenkin pienyrittäjille sisäisen laskentatoimen palveluiden helppo ja kohtuuhintainen saatavuus olisi tärkeää. Tilitoimistojen tulisikin kehittää omaa toimintaansa ja palveluitaan siten, että tarvittavan tiedon tuottaminen olisi mahdollista.

Suomen Pankkiyhdistyksen mielestä esitetyt toimenpiteet ovat sinänsä perusteltuja. Tärkeää on tehdä keskeiset asiat kertaalleen selkeään muotoon ja panostaa tämän materiaalin kohdennettuun käyttöön. Julkista tukea myönnettäessä kaavamaisista koulutusvaadetta tuskin on tarkoitettu, kun yrittäjiltä edellytetään riittävästi taloudellista koulutusta.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry kannattaa erityisesti yrittäjien taloussuunnittelun koulutusta, ja rahoitus- ja laskentaosaamisen opetusta tulisi järjestelmällisesti lisätä.

Suomen Yrittäjät kannattaa ehdotuksia yritysten maksuvaikeuksia ennaltaehkäisevän taloudellisen informaation ja neuvonnan tarjoamisesta sekä yrittäjiksi aikoville kuin myös jo toimiville yrityksille.

Yrityssaneerausyhdistys ry haluaa täsmentää, että TE-keskusten ja muiden yritystoimintaa tukevien organisaatioiden on huolehdittava siitä, että alueelta löytyy yritysten terveyttämiseen koulutettuja asiantuntijoita. Yhdistys ehdottaa myös tutkittavaksi, voisiko veroilmoitukseen lisätä kohta, jossa lasketaan professori Erkki K. Laitisen määrittelemä Z-luku laskentakaavoineen. Verottajan vahvistaessa kunkin tilikauden verotuksen, verolippuun tulee kutakin Z-lukuväliä vastaava kirjallinen vakioteksti. Jos ja kun käytettävissä olisi useamman tilikauden Z-luku, negatiivinen kehitys nähtäisiin ajoissa, jolloin yrittäjä tai yrityksen johto tulisi informoiduksi negatiivisesta kehityksestä. Vaikka Z-luvun käytöllä ei löydetä kaikkia negatiivisen kehityksen yrityksiä, jäsenistön mielestä sen avulla kuitenkin löydetäisiin niistä suurin osa, koska kirjanpitäjä joutuisi paneutumaan ongelmaan laskiessaan Z-lukua ilmoitukseen. Koska negatiivisen kehityksen yritykset löydetäisiin nopeammin, voitaisiin välttyä tilanteelta, jossa yritys hakeutuu yrityssaneeraukseen vasta sitten kun joku velkojista on jättänyt konkurssihakemuksen. Vasta konkurssin kynnyksellä jätetyn saneeraushakemukseen liittyy ylimääräisiä vaikeuksia kuten puutteelliset hakemukset, aikataulujen venyminen, lisävelkaantuminen ja velkojien luottamuksen palauttamisen vaikeutuminen.

Vain *Etelä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosaston* ja *Luottomiehet ry:n* mukaan yrittäjien talousinformaation ja osaamisen kehittäminen on jo järjestetty.

Etelä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosaston mukaan yrittäjien talousinformaation ja -osaamisen tehostamiseen on jo olemassa hyviä toimintamalleja. Tarvitaan vain hallinnollisen ohjauksen ja rahoituksen parantamista.

Luottomiehet ry:n mukaan yrittäjien rahoitus- ja laskentaosaamisen sekä yritystoiminnan taloudellisen suunnittelun ja seurannan kehittäminen on kauppa- ja teollisuusministeriön hyvässä hoidossa ja resursointi hoituu hallitusohjelman mukaisesti.

3. TALOUS- JA VELKANEUVONTA

3.1 Talousneuvonnan vahvistaminen

- viranomaisten antama talousneuvonta
- yhteistyö (viranomaiset ja muut toimijat)
- määräraha (velkasovintojen määräraha vakiinnutetaan neuvonnan perusrahoitukseen)
- koordinoiva toimielin (Taloudenhallinnan neuvottelukunta)
- sovintoneuvottelujen edistäminen (keskustelu velkojien kanssa)

Talous- ja velkaneuvonnan vahvistamista kannatettiin, mutta monet painottivat lausunnoissaan resurssien riittävyyttä.

Etelä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosaston mukaan talousneuvonnan lisääminen on välttämätöntä, mutta nykyisellään se edellyttää lisäresursointia talous- ja velkaneuvontatoimintaan. Kilpailu- ja kuluttajaosasto kannattaa työryhmän esitystä runsaan 1,5 milj. euron vuosilisäyksen vakiinnuttamiseksi. Määräraha tulee kuitenkin jakaa sekä valtakunnassa läänien välillä että läänien sisällä tarpeen mukaan. Kokonaisuudessaan talousneuvontaa tulee kuitenkin antaa kaikkien niiden viranomaisten toimesta, joiden tehtävänä on auttaa ja neuvoa kotitalouksia taloutensa hallinnassa.

Itä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja Kuluttajaosasto pitää talousneuvonnan korostamista nuoren velallisen kyseessä ollessa suositeltavana. Niin ikään kohdennettu valistus esimerkiksi varusmiehille, äitiysneuvoloiden kautta jaettava tiedote nuorille perheille sekä kyseisenä vuonna kahdeksantoista vuotta täyttävälle lähetettävä tiedotuslehti tai muu vastaava ikäluokkavalistus ovat käyttökelpoisia vaikutuskeinoja.

Lapin lääninhallitus kannattaa erityisesti esitystä velkasovintoihin osoitettujen määrärahojen lisäämistä talous- ja velkaneuvonnan perusrahoitukseen.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Hallinto-osasto ja *Kilpailu- ja kuluttajaosasto* kiinnittävät huomiota olemassa olevien talous- ja velkaneuvontaa antavien velkaneuvontayksiköiden työtilanteeseen ja resurssien riittävyyteen. Talous- ja velkaneuvojat ovat pääasiallisesti kyenneet hoitamaan vain jo ylivelkaantuneiden asiakkaiden ongelmia. Ennaltaehkäisevään työhön ei ole riittänyt resursseja. Mikäli nykyään talous- ja velkaneuvontaan käytettävissä

olevaa määrärahaa vähennetään, velkahallintaryhmän ajatusten ja määrärahojen suhteen vallitsee ristiriita, joka on syytä tiedostaa määrärahoja toimintaan jaettaessa. Tarveharkinta suurimpien ruuhkien purkamiseksi on perusteltua. Tähän tarvitaan luotettavia ja yhtenäisiä seurantatietoja ja mittareita.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Hallinto-osasto ja Kilpailu- ja kuluttajaosasto yhtyvät työryhmän näkemykseen siitä, että nykyisessä luottoyhteiskunnassa on keskeistä, että talous- ja velkaneuvontaa kehitetään ja sille varataan riittävät toimintaresurssit. Osastojen mukaan velkahallintaohjelman toimenpiteiden seuranta- ja arviointijärjestelmän luomiseen tulisi kiinnittää huomiota. Talous- ja velkaneuvontapalveluiden tuottaminen ei kuulu kunnan lakisääteisiin tehtäviin, joten ennen ohjelman aloittamista ja sitä toteutettaessa kunnille pitäisi selvittää ohjelman konkreettisia vaikutuksia sekä heijastevaikutuksena kunnille neuvonnasta aiheutuvia säästöjä. Osastot painottavat taloudellisten ja henkilöresurssien riittävyttä. Osastot pitävät hyvänä asiana huomion kiinnittämistä neuvojen ammatilliseen osaamiseen ja palvelujen laadukkuuteen. Myös yrittäjille suunnattua neuvontaa on syytä kehittää ja luoda järjestelmä neuvojen erikoistumiseksi.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osaston mukaan viranomaisten välisen yhteistyön lisääminen on välttämätöntä, esimerkiksi ulosottomiehen lausunto voisi estää epäasiallisin perustein välttelevän velallisen pääsyn velkajärjestelyyn. Ulosoton ja talous- ja velkaneuvonnan yhteistyön lisääminen on myös toivottavaa. Neuvonnan koordinoiminen ja lisääminen on tavoiteltavaa. Ulosoton rooli yksittäiselle velalliselle annettavan neuvonnan antajana tulee olla rajallinen päällekkäisyyksien ehkäisemiseksi. Koulutus olisi tarpeen ulosottohenkilöstön velkaneuvonnassa. Henkilöstö voisi myös antaa valistusta kansalaisille, mutta tätä ei tulisi säätää pakolliseksi ulosottomiehen velvollisuudeksi.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveysosaston mukaan opiskelijat voivat joutua usein velkaongelmiin nykyisen opintososiaalisen tuen matalan tason johdosta. Yleinen talous- ja velkaneuvonta voi olla Kansaneläkelaitoksen opintotukikeskuksen ohella heidän ensisijaisia neuvontakanaviaan. Opiskelijoiden vaikeita velkaongelmia voidaan auttaa ehkäisevällä toimeentulotuella sekä joissakin tilanteissa myös sosiaalisella luototuksella.

Oulun lääninhallitus toteaa, että talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain mukaan lääninhallitus vastaa siitä, että talous- ja velkaneuvontaa on riittävästi saatavissa läänin alueella. Koska lääninhallituksilla on jo pitkäaikaista asiantuntemusta velkaneuvonnan järjestämisestä ja seurannasta alueellaan, erityistä asiantuntemusta kuluttaja-asioista ja erityisesti kuluttajainformaation tuottamisesta sekä laissa määritelty vastuu talous- ja velkaneuvonnan saatavuudesta läänin alueella, myös lääninhallitusten tulisi olla mukana ehdotettujen velkajärjestelytoimikuntien toiminnassa. Toimikuntia olisi mahdollista käyttää samantyyppiseen tarkoitukseen kuin aikaisempia toimikuntia lisätynä uusien tehtävien mukanaan tuomilla vaatimuksilla sekä kuluttajakasvatustehtävällä. Lääninhallitus kannattaa myös velkasovintoihin osoitetun määrärahan vakiinnuttamista talous- ja velkaneuvonnan perusrahoitukseen.

Kirkkohallitus pitää hyvänä, että viranomaisten yleiseksi toimintatavaksi otetaan talousneuvonnan antaminen aina, kun kohdataan taloudellisissa vaikeuksissa oleva henkilö. Sosiaalitoimen rooli on tällöin merkittävä, koska sosiaalitoimi kohtaa ne ihmiset, joilla toimeentulo on heikoin ja sosiaalitoimen tulisiikin aktiivisesti tukea asiakkaitaan saamaan talousneuvontaa. Työryhmän mukaan erityisosaamista vaativat ongelmat ohjataan asianomaiselle viranomaiselle. Tällä hetkellä ihmiset ohjataan juuri tällä periaatteella turhaan

asiantuntijalta toiselle, eikä kukaan näe kyseistä avuntarvitsijaa kokonaisuutena. Viranomaisten yhteistyötä tulisi parantaa niin, että ihmistä ei ”luukutettaisi” eri ongelmien perusteella eri viranomaiselle, vaan tehtäisiin todellista yhteistyötä yrittämällä nähdä asiakas kokonaisuutena. Keväällä 2004 alkanut ESR-rahoitteinen Opas-projekti on lähtenyt hakemaan yhteistyön ja verkottumisen avulla ratkaisua tähän ongelmaan. Velkasovintoihin osoitettu määräraha tulisi vakiinnuttaa talous- ja velkaneuvonnan perusrahoitukseen. Diakoniatyöntekijät ovat nähneet selkeästi talous- ja velkaneuvonnanresurssien vähäisyyden ahdistavan taloudellisessa ahdingossa olevia perheitä. Käytännössä kansalaisilla ei ole ollut yhdenvertaisia mahdollisuuksia saada talous- ja velkaneuvontaa. Talous- ja velkaneuvonnan resursseja tulisi voimakkaasti lisätä tämän hetken tilanteesta.

Kansaneläkelaitos toivoo, ettei tarkoituksena ole, että Kansaneläkelaitos alkaisi antamaan velkahallintaa liittyvää neuvontaa. Kansaneläkelaitos voisi lähinnä opastaa asiakasta kääntymään toimivaltaisen viranomaisen puoleen ja jakaa valistus- ja neuvontamateriaalia.

Kuluttajaviraston mukaan talous- ja velkaneuvojien työajasta suurimman osan vie ylivelkatilanteiden hoitaminen. Neuvontayksiköille on turvattava lisäresursseja, jos niiltä vaaditaan velkahallintaohjelman mukaista talousneuvontaa. Verkostoitumalla muiden toimijoiden kanssa yksiköt voivat hoitaa niin talousneuvontaa kuin ylivelkatilanteen hoitamiseen liittyvää velkojen järjestelyä.

Stakes katsoo, että talous- ja velkaneuvonnan rahoitus on välttämätöntä turvata. Velkahallintaohjelma on puutteellinen, koska minkään keskeisen toimenpide-ehdotuksen rahoitusta ei voitu yksilöidä.

Hämeen TE-keskus katsoo, että yrittäjyyden aloittamisen kynnyksen laskemiseksi on tärkeää saada ja antaa tietoa talous- ja velkaneuvonnasta. Maksukyvyttömyystilanteiden ehkäisemiseksi tulee talous- ja velkaneuvonnan olla osa yrittäjyyden yleistä neuvontaa.

Marttaliitto ry on huolestunut talous- ja velkaneuvonnan määrärahojen vähennyksestä, mikä saattaa johtaa tilanteeseen, jossa verkostoituminen ja yhteistyö ennaltaehkäisevän talousneuvonnan ja koulutuksen suhteen ei pääse vahvistumaan.

SAKKI ry pitää erityisen tärkeänä, että talous- ja velkaneuvontapalvelut suunnitellaan siten, että niitä tarvitsevat tahot löytävät palvelut ja osaavat käyttää niitä mahdollisimman laajasti hyväkseen. Eri ikäiset ja -taustaiset ihmiset kaipaavat erilaista palvelua. Palvelun tarjoamisen edellyttämät resurssit on hoidettava.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry näkee talous- ja velkaneuvonnan kuuluvan keskeisesti myös sosiaalityöhön. Velkaongelmien kytketyminen elämänhallinnan ongelmiin ja sosiaalisiin ongelmiin edellyttää sosiaalityön ammatillisen osaamisen tiivistä sitomista velkaongelmien ratkaisuun.

Suomen Asianajajaliitto muistuttaa, että se on asettanut asianajajapäivystyksensä kautta yhteiskunnan käyttöön ilmaisen neuvontapalvelun, joissa asiakkaat voivat saada ilmaista opastusta myös velkaongelmiinsa ja niihin liittyviin juridisiin kysymyksiin. Maksukyvyttömyystilanteisiin liittyy varsin laaja ja sängen vaativa juridinen normisto, joka on jopa asianajajalle haastava ja vaikeaselkoinen. Neuvonnan tason tulisi olla hyvin korkealaatuista ja asiantuntevaa niin, että kansalaiset saavat todella oikeita neuvoja

oikeussuhteittensa jäsentämiseksi, eikä tätä voida korvata pelkästään kolmannen sektorin yleisellä tasolla tapahtuvalla talousneuvonnalla.

Suomen Kuluttajaliitto näkee talous- ja velkaneuvontatahojen verkottumisen hyödyllisenä. Myös Kuluttajaliiton meneillään olevassa talousneuvonnan mallintamista koskevassa tutkimus- ja kehittämishankkeessa pyritään tuottamaan talousneuvontaan sovellettavia malleja. Suomen Kuluttajaliitto vastustaa talous- ja velkaneuvonnan määrärahojen leikkaamista.

Suomen Mielenterveysseura suosittelee lisäresurssien osoittamista kuntien talous- ja velkaneuvontaan, koska nykyiset resurssit sitoutuvat lähinnä velkaneuvontaan.

Suomen Pankkiyhdistys katsoo, että ehdotuksen ongelmana on, ettei niitä henkilöitä, jotka neuvontaa tarvitsevat, kohdata lainkaan tai ei kohdata ajoissa. Velkaongelmissa tulisi tarkastella erikseen lamavelkaisten tilannetta ja siihen suunnattuja auttamiskeinoja ja toisaalta erikseen tällä hetkellä syntyvää uutta ylivelkaantumista. Ongelmiin puuttumisessa ratkaisevaa on tilanteeseen puuttuminen mahdollisimman ajoissa. Toiminnan tehostamiseksi pitäisi löytää tapoja, joilla avun saaminen myös vastavuoroisesti edellyttää jotakin. Velallisenkin pitää sitoutua. Velkasovinto-ohjelman määrärahoista yhdistys lausuu, että lähtökohtaisesti siihen ohjatun yhteiskunnan panostuksen tulee olla määräaikainen, koska ohjelma oli tarkoitettu määräaikaiseksi. Velkasovintoon ohjatuilla varoilla palkattujen ja koulutettujen työntekijöiden on järkevä jatkaa talousneuvonnassa, jos resurssien talousneuvontaan suuntaamisesta nähdään hyötyä. Asiakkaiden vapaaehtoisten järjestelyjen edistäminen on pankkienkin kannalta toivottavaa. Yhdistys kuitenkin korostaa, ettei yleinen talous- ja velkaneuvonta ei ole pankkien tehtävä, eikä myöskään tarkoituksenmukaista kun pankki itse on velkojana.

Luottomiehet ry:n mukaan velkaneuvojat eivät ole lainkaan kyenneet antamaan yleistä talousneuvontaa, koska työaika on mennyt velkasovintojen ja -järjestelyjen parissa. Luottomiehet ry arvelee, että tuskin nykyistä enempää talousneuvontaa saadaan, vaikka velkasovintoihin osoitettu määräraha vakinaistettaisiin neuvonnan perusrahoitukseen. Luottomiehet ry myöskin uskoo, että etenkin pienyrittäjille tarkoitettu uusi talous- ja velkaneuvoja neuvoisi ketä tahansa velkaongelmaista niin kuin velkasovintoihin osoitetut neuvojat nykyisin, jolloin neuvonta kohdistuisi väärin.

Valtiokonttorin Rahoitustoimiala pitää tärkeänä tiedotuksen ja neuvonnan lisäämistä talous- ja velka-asioissa. Vapaaehtoisten järjestelyjen tulisi kuitenkin olla kokonaisratkaisuja velallisten maksuongelmiin, jotta ne käytännössä toimisivat. Erityisesti laajoissa maksuongelmissa olevat velalliset tulisi ehdottomasti ohjata kääntymään velkaneuvojan puoleen. Tämän johdosta rahoituksen turvaaminen on tärkeää.

3.2 Neuvonnan laadukkuus

- tutkinto
- kelpoisuus
- talous- ja velkaneuvonnan sisältö

Neuvojien ammatillisen osaamisen parantamista ja taloudenhallinnan tutkintoa kannatettiin yleisesti.

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa ammatillisen tutkinnon käynnistämistä talous- ja velkaneuvonnan laadun turvaamiseksi.

Etelä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosaston mukaan tarvitaan laajaa talousneuvontakoulutusta. Erityiskoulutuksen luominen sekä talous- ja velkaneuvojan kelpoisuusvaatimusten määrittely ovat tärkeitä toimenpiteitä.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosasto pitää hyvänä asiana huomion kiinnittämistä neuvojen ammatilliseen osaamiseen ja palvelujen laadukkuuteen. Neuvoille asetettavien kelpoisuusehtojen mahdollinen kustannuksia lisäävä vaikutus tulee kuitenkin huomioida määrärahoissa.

Kuluttajaviraston mukaan talous- ja velkaneuvojen kelpoisuusehtojen määrittely ja taloudenhallinnan tutkinnon järjestäminen edesauttaisivat ammattitaitoisten resurssien saamista neuvotehtäviin. Tutkinnon järjestäminen esimerkiksi avoimessa korkeakoulussa takaisi kaikille toimijoille osallistumismahdollisuuden. Kuluttajaviraston lakisääteinen tehtävä talous- ja velkaneuvojen jatko- ja täydennyskoulutuksen järjestäjänä olisi helpompi, jos neuvojilla olisi suoritettuna korkeakoulututkinto sekä taloudenhallinnan tutkinto. Palvelun saatavuuden takaaminen tasapuolisesti koko Suomessa edellyttää riittäviä valtion korvauksia. Kuluttajaviraston ohjaus, valvonta ja kehittämistehtävä vaativat omalta osaltaan oikean suuntaista ja määrällisesti riittävää resursointia viraston sisällä. Täydennys- ja jatkokoulutus on talous- ja velkaneuvojille ilmaista. Kuluttajaviraston on saatava vuosittain riittävät määrärahat valtion budjetista voidakseen järjestää ammatillisesti kehittävää koulutusta.

Helsingin yliopiston taloustieteen laitoksen mukaan taloudenhallinnan tutkinnon kehittämisessä kuluttajaekonomian asiantuntemus voisi olla hyödyksi.

Takuu-Säätiö kannattaa voimakkaasti erityisen talouden hallinnan tutkinnon suunnittelemista ja käyttöön ottamista. Myös neuvojen riittävä jatkokoulutus on tärkeää.

Suomen Mielenterveysseura toivoo kiinnitettävän huomiota velka- ja talousneuvojen ammatillisen jatko- ja täydennyskoulutuksen kehittämiseen siten, että heillä olisi nykyistä paremmat valmiudet käyttää kriisityön menetelmiä asiakastyössä. Seura myös toivoo itsenäistyvien nuorten erityistarpeiden huomioimista.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:n mielestä mainittu taloudenhallinnan tutkinto on hyvin suositeltava, sillä velkaneuvojen ammattitaito on verrattain vaatimaton.

Talentian mukaan aikuissosiaalityössä talous- ja velkaneuvonnan antaminen koetaan vaikeaksi lähinnä talousasioista saatavan puutteellisen koulutuksen vuoksi. Koulutuksen saatavuus ja koulutukseen osallistuminen turvataan tarjoamalla talous- ja velkaneuvontakoulutusta täydennyskoulutuksena aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijöille ja sosiaaliohjaajille. On myös edellytettävä sosiaalipalvelujärjestelmän tuntemusta ja sosiaalialan osaamista siltä osin, kun talous- ja velkaneuvonnalla tarkoitetaan asiakkaan kanssa tehtävää elämänhallinnallista muutostyötä ja vaikutetaan syrjäytymisen ehkäisyyn. Myös kriisissä olevan velkaantuneen henkilön kanssa työskentely edellyttää laaja-alaista ihmishuuhdeosaamista sekä riittävää mahdollisuutta työnohjaukseen.

Luottomiehet ry kannattaa lämpimästi taloudenhallinnan tutkinnon perustamista ammattitaidon yhtenäistämiseksi. Luottomiehet ry käyttää vertailukohtana Markkinointi-instituutin kanssa järjestämäänsä LTS-tutkintoa.

3.3 Yrittäjien neuvontapalvelut

- maksuton ensivaiheen neuvonta
- pienyrittäjien talous- ja velkaneuvonta
- kriisipalvelu (puhelinpäivystys)
- yritysten terveyttämismallin kehittäminen
- työvoima- ja elinkeinokeskusten tuotteistettujen palvelujen kehittäminen (Kunto ja Balanssi)
- yrityskummit (koulutus ja rekisteri)

Kauppa- ja teollisuusministeriön mukaan toimet taloudellisissa vaikeuksissa olevien yrittäjien neuvontapalvelujen kehittämiseksi ovat samansuuntaisia kuin ministeriön omien selvitysten johtopäätökset ja kannatettavia. Yrittäjien neuvontapalvelujen kehittämiseen TE-keskuksissa vaikuttaa, kuinka paljon TE-keskuksissa olisi saatavilla erilaisiin asioihin tai toimialoihin tai vastaaviin liittyvää erityisneuvontaa ja osaamista. Ministeriö myös muistuttaa, että yritysten syntyminen ja kuoleminen ovat luonnollinen osa kansantalouden toimintaa. Yrityksen poistuminen markkinoilta luo mahdollisesti tilaa uudelle ja innovatiivisemmalle toiminnalle. Mahdolliset uudistukset eivät saa vääristää kilpailua. Yritysten neuvonta- ja tervehdyttämistoimien lähtökohtana tulisi olla taloudellisten ongelmien mahdollisimman aikainen tunnistaminen sekä asiantunteva puuttuminen tilanteeseen. Jo perustettujen yritysten eloonjäämisennustetta voidaan merkittävästi parantaa, jos yrittäjä on toiminnan välittömän alkuvaiheen jälkeen tukeutunut asiantuntija-apuun.

Sekä *Kauppa- ja teollisuusministeriö* että *PKT-säätiö* muistuttavat, että yritysten tervehdyttämismallia (TMA-konsepti) ollaan parhaillaan kehittämässä eri osapuolten (mm. KTM, TE-keskukset, Finnvera Oyj, PKT-säätiö) yhteistyönä. PKT-säätiö on myös käynnistänyt konsulttien kouluttamisen tervehdyttämiskonsulttien ja -palvelujen lisäämiseksi.

PKT-säätiö kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että terveyttämistoiminnan toteuttaminen edellyttää yrityksiltä taloudellisia resursseja, joten pelko kustannuksista ei saa olla esteenä sille, että yrittäjä kääntyy taloudellisissa vaikeuksissa ulkopuolisen asiantuntijan puoleen.

Etelä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosaston mukaan yrittäjien neuvontapalvelujen kehittäminen selkeyttäisi talous- ja velkaneuvonnan toimintakenttää ja takaisi pienyrittäjille yhteiskunnan neuvontatuen.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveysosaston mukaan velkaongelmaisten yritysasiakkaiden asioissa voi korostua yhteistyön tiivistämisen tarve myös työhallinnon eri yksiköiden välillä sekä kuntien talous- ja velkaneuvonnan suuntaan. Kriisineuvonnan lisääminen TE-keskusten yritysneuvontaan on kannattavaa.

Eläketurvakeskus pitää tärkeänä että yrittäjiksi aikoville ja yrittäjillekin on tarjolla asiantuntevaa ja helposti saatavilla olevaa neuvontapalvelua sekä yrityksen perustamisvaiheessa että myöhemmin kuin myös taloudellisissa ongelmatilanteissa.

Pienyrittäjä voi tarvita ohjelmassa mainittua varsinaista velkaneuvontaa maksuvaikeustilanteissa.

Suomen Kuluttajaliiton mielestä kauppaliikkeille ja elinkeinonharjoittajille annettavaa neuvontaa tulee kehittää myös kuluttajien hyväksi opastamalla noudattamaan asiallista markkinointikäytäntöä ja ottamalla käyttöön entistä selkeämpiä ja oikeudenmukaisia sopimusehtoja.

Suomen Pankkiyhdistys kiinnittää huomioita siihen, että toimintaa kehitettäessä on välttämätöntä estää kustannusten jatkuva kasvu. Olisi selvitettävä, olisivatko muutenkin yritysten kanssa työtä tekevät tahot neuvonnan antajina toimivampi ratkaisu kuin uusien neuvojen rekrytointi.

Suomen Yrittäjät kannattaa maksuttoman talous- ja velkaneuvontapalvelun luomista pienyrittäjän tarpeisiin. Asiantuntevien neuvojen tulisi olla kaikkien palvelua tarvitsevien yrittäjien käytössä ja palvelun tarjonnan joustavasti toteutettavissa ilman kohtuuttoman pitkiä jonotus- ja käsittelyaikoja. Yrityksille suunnattava talous- ja velkaneuvonta, samoin kuin muut edellä esitetyt pienyrityksille kohdennettavat tukimuodot tulee kuitenkin voida rahoittaa valtion budjetista. Suomen Yrittäjät antaa jäseninään oleville yrityksille neuvontaa myös taloudellisissa kriisitilanteissa. Suomen Yrittäjät on myös itse valmistelemassa kokoneiden yrittäjien verkoston luomista yrittäjien liiketoimintaosaamisen kehittämiseksi.

Yrityssaneerausyhdistys ry:n mukaan Kauppa- ja teollisuusministeriön ja TE-keskusten neuvontapalvelutuotteisiin tulisi ottaa erillinen tuote, jolla pienten yritysten ja liikkeenharjoittajien taloudelliset ongelmat voitaisiin koulutetun ulkopuolisen asiantuntijan toimesta ja yrityssaneerailain sisältöä noudattaen vahvistaa. Yhdistyksen tiedossa on, että tällaista ”Jelppi” -tuotetta on valmisteltu. Hakemuksena toimisivat valmis saneerausohjelma ja suurimpien velkojien hyväksymiset ja ohjelma toimitettaisiin saneeraustuomioistuimeen, joka varaisi kaikille velkojille mahdollisuuden lausua asiassa perustellut mielipiteensä. Mikäli todettuja ja perusteltuja esteperusteita ei esitettäisi, oikeus vahvistaisi ohjelman. Tämä korvaisi ehdotetun vapaaehtoisen yrityksen saneerauksen. Pakollista sovinnonhierontaa Yrityssaneerausyhdistys ry ei pidä järkevänä yrityssaneerauksissa, koska se lisäisi kustannuksia menettelyn monimutkaisuuden vuoksi ja saattaisi jopa estää yrityssaneerauksen haun tuomioistuintietä. Sovintoratkaisut ovat kuitenkin yhteiskunnan, yritysten ja velkojien kannalta järkeviä, joten lainsäätäjän tulisi kannustaa osapuolia sopimus pohjaisiin, yrityssaneerailain mukaisiin järjestelyihin, mitä varten tarvitaan uusia menettelytapoja ja asiantuntijoita, jotka voivat avustaa yrityksiä ja velkojia ratkaisujen aikaan saamisessa.

4. SOSIAALINEN LUOTOTUS

- käyttöön kohtuuehtoinen sosiaalinen luototus kaikissa kunnissa niille, jolla on kyky suoriutua luoton takaisinmaksusta.

Etelä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosaston mukaan olisi toivottavaa, että kunnat ottaisivat sosiaalisen luototuksen laajemmalti käyttöön. Sosiaalisen luoton ratkaisemista ei kuitenkaan tule sijoittaa talous- ja velkaneuvontayksikköön päätöksenteon riippumattomuuden ja rahoituksen erilaisuuden vuoksi.

Etelä-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveysosaston mukaan vuodelta 2003 tehty selvitys Etelä-Suomen läänin sosiaaliamiesten toiminnasta osoittaa, että sosiaaliselle luotolle kunnissa on todellista tarvetta. Velka on jopa suurempi työllistymisen este kuin alkoholiongelmat. Yksi todellinen este sosiaalisen luototuksen käyttöönotolle on pätevien sosiaalityöntekijöiden riittämätön määrä kunnissa. Kuntien sosiaalityöntekijät tarvitsevat myös riittävästi tietoa taloudellisten asioiden neuvonnassa ja velkaantumiseen liittyvissä järjestelyissä. Säännöllinen täydennyskoulutus on järjestettävä asianmukaisesti valtion toimesta, jotta kansalaisten tasa-arvoinen kohtelu olisi turvattu riippumatta siitä, missä he asuvat.

Itä-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osasto kannattaa sosiaalisen luototuksen käyttöönoton ulottamista mahdollisuuksien mukaan kaikkiin kuntiin.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveysosaston mukaan sosiaalinen luototus on käyttökelpoinen keino vähävaraisten ja pienillä tuloilla elävien velkaongelmaisten auttamisessa. Toimeenpano on kuitenkin toteutettu vasta harvoissa kunnissa Suomessa. Toimenpide-ohjelmassa on mainittu Takuu-säätiön takaustoiminnan kehittäminen RAY:n tuella, mikä on kannatettava erillishanke. Velkaongelmien hoitamisessa tarvitaan ehkäisevän toimeentulotuen ja sosiaalisen luototuksen käyttöä. Perusturvan korjaustoimet olisi tarpeen aloittaa opiskelijoiden opintososiaalisen tuen tason parantamisesta.

Oulun lääninhallitus esittää, että lääninhallituksilla ja talous- ja velkaneuvojilla voisi olla tehtäviä myös sosiaalisen luototuksen käyttöönoton edistämässä, koska lääninhallituksilla on osaamista talous- ja velkaneuvonnan järjestämisessä.

Kirkkohallituksen mukaan kunnallinen sosiaalinen luototus on toivottavasti hyvä väline auttamaan sosiaalitoimea näkemään asiakas taloudellisissa asioissa kokonaisuutena. Velka-asioita ei aina käsitellä sosiaalitoimessa lainkaan. Vaikka velat eivät kuulu toimeentulotukilaskelmaan, kuuluvat sosiaalitoimen asiakkaiden velkaongelmat kuitenkin sosiaalitoimen piiriin. Sosiaalinen luototus voi laajentuessaan muodostua todelliseksi vaihtoehdoksi kulutusluottomarkkinoilla. Sosiaalisen luototuksen yhteydessä tulisi erittäin tarkasti kiinnittää huomiota asiakkaan maksukykyyn. Vaarana on, että luototus vähävaraiselle pahentaa hänen taloudellista tilannettaan, jos maksuvaraa ei ole. Sosiaalinen luotto ei myöskään lain mukaan saa korvata harkinnanvaraista toimeentulotukea.

Stakesin mukaan sosiaalisen luototuksen laajentaminen koko maahan on tärkeä kehittämisen suunta. Toiminnan laajentumisen esteenä saattaa olla se, että siihen liittyviä kysymyksiä ei vielä tunneta kunnissa riittävästi. Vastuu sosiaalisen luototuksen valtakunnallisesta kehittämisestä kuulunee sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltaviin asioihin.

Keskuskauppakamari kannattaa sosiaalista luototusta osana sosiaalitukea. Tehokkuus edellyttää kuitenkin kuntien yhteistyötä.

SAKKI ry kannattaa sosiaalisen luototuksen käyttöönottoa kaikissa Suomen kunnissa.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry kannattaa sosiaalisen luototuksen mallia ja sen laajentamista kaikkiin kuntiin. Sosiaalisen luototuksen yhteydessä tehtävän sosiaalityön sekä talous- ja velkaneuvonnan ammattitaito ja osaaminen on varmistettava.

Suomen Asianajajaliitto katsoo, että sosiaalinen luototus on hyvin tärkeää syrjäytymisen estämiseksi.

Suomen Kihlakunnanvoudit ry pitää sosiaalisen luototuksen käyttöönottoa kaikissa kunnissa erittäin kannatettavana, koska sosiaalisen luoton kohtuuehtoisuus antaa luotonsaajalle mahdollisuuden tasapainottaa talouttaan ja estää taloudellisten ongelmien syvenemistä.

Suomen Kuluttajaliiton mielestä verkottumisen pitäisi laajentua myös sosiaalityöntekijöiden koulukseen, jotta alalle saataisiin myös sosiaalityön näkemys ja kokemus.

Suomen Luottotietotoimistojen Liitto pitää sosiaalisen luototuksen lisäämistä ongelmallisena keinona ylivelkaantumisen ratkaisuksi. Pitäisi miettiä muita sosiaalihuollon keinoja akuuttien toimeentulo-ongelmien selvittämiseksi. Uuden luoton myöntäminen ylivelkaantuneelle tarkoittaa aina muiden velkojien aseman huonontumista.

Suomen Pankkiyhdistyksen mukaan sosiaalisen luototuksen hoitaminen tehokkaasti pienissä kunnissa edellyttää yhteistoimintaa kuntien kesken ja muita järjestelyjä.

Turun yliopiston ylioppilaskunta kannattaa sosiaalisen luototuksen käyttöönoton laajentamista kaikkiin kuntiin. Tärkeänä pidetään kuntien yhtenäisiä kriteereitä sosiaalisen luototuksen myöntämisessä.

Yksinhuoltajien ja Yhteishuoltajien Liitto ry kannattaa koko maan kattavaa sosiaalista luototusta. Kriteerinä pääsyyn ei saa vaikuttaa esim. se, että hakijalla ei ole säännöllistä palkkatuloa. Yllättäviin menoihin tai olosuhteiden muutoksiin saatetaan ottaa ensiavuksi kallis kulutusluotto, jos muuta tukiverkostoa ei ole. Sosiaalinen luototus on näihin tapauksiin ainut oikea tie selviytyä kireästä taloudellisesta tilanteesta.

5. KULUTTAJANSUOJA JA KULUTUSLUOTTOJEN MARKKINOINTI

5.1 Yleinen kuluttajansuoja

- markkinoinnin valvonta
- kuluttajan asema

Etelä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosasto muistuttaa, että lääninhallitukset osallistuvat jo nykyisellään Kuluttajaviraston kanssa kuluttajansuojalain määrittelemiін tehtäviін. Markkinoinnin valvonta ja kuluttajan aseman turvaaminen markkinoilla ovat valvonnallisesti orga nisoitu, resurssit vain ovat vähentyneet vuosi vuodelta.

Oulun lääninhallitus kiinnittää huomiota siihen, että koska lääninhallitusten kuluttaja- ja kilpailuasioita hoitavilla virkamiehillä on asiantuntemusta kuluttaja-asioista, lääninhallitusten asiantuntemusta olisi syytä käyttää näiltä osin hyväksi.

Suomen Pankkiyhdistys on samaa mieltä työryhmän kanssa siitä, että kuluttajansuojalla voidaan edistää kansalaisten taloudenhallintaa.

5.2 Kulutusluottojen markkinointi ja sopimusehdot

- markkinoinnin asianmukaisuus
- sopimusehtojen selkeys
- luottokustannukset

SAKKI ry:n, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry:n ja Suomen Kuluttajaliiton mielestä kuluttajansuojaan on keskityttävä nykyistä enemmän.

SAKKI ry:n mielestä kuluttajansuojan kehittämiseen on panostettava nykyistä enemmän. Tällä hetkellä esimerkiksi kulutusluottoja markkinoidaan edesvastuuttomasti ja niiden saannista on tehty erityisen helppoa. Myös sopimusehdot ja luotoista aiheutuvat todelliset kustannukset ilmoitetaan usein harhaanjohtavasti.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry pitää tärkeänä kulutusluottojen markkinoinnin valvontaa ja seurantaa sekä sopimusehtojen asianmukaisuuden sekä kohtuullisuuden varmistamista. Kulutusluottojen epäasianmukaiseen markkinointiin tulisi voida puuttua riittävän vahvojen sanktioiden avulla.

Suomen Kuluttajaliiton mielestä markkinoinnissa pitäisi kiinnittää erityistä huomiota markkinointikeinojen ja –argumenttien hyvän tavan mukaisuuteen. Kuluttajan pitää myös olla tietoinen luoton kokonaiskustannuksista luottoon sitoutuessaan. Myös luotonantajilta, kauppiailta ja rahalaitoksilta tulee edellyttää suurempaa huolellisuutta vähittäismaksuostajien tai luotonantajien maksukykyyn varmistamisessa. Suuret asuntoluotot on mitoitettava siten, että lainanottajilla on elämäntilanteiden muuttuessa mahdollisuudet selviytyä koroista ja takaisinmaksusta.

Elinkeinoelämän keskusliitto, Suomen Pankkiyhdistys ja Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistys katsovat, että kuluttajansuojaa koskevassa EU-sääntelyssä olisi pyrittävä pääsääntöisesti täysharmonisointiin. Keskuskauppakamari, Suomen Pankkiyhdistys ja Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistys katsovat, ettei kulutusluottojen sopimusehtojen ymmärrettävyyden parantamiseen ole tarvetta. Ne myöskin vastustavat luottoehdoista laadittavia standardeja ja tiivistelmiä.

Elinkeinoelämän keskusliitto on useissa yhteyksissä kannattanut EU:n sisämarkkinoilla yhteneväisen kuluttajansuojanormiston luomista. Se katsoo, että tämän tulisi tapahtua täysharmonisoinnin muodossa. Vain tällä tavalla yritykset ovat tosiasiallisesti vuorovaikutteisessa kilpailutilanteessa keskenään ja yritystoiminnan välilliset kustannukset ovat neutraaleja. Yhtenäiset markkinat ja useiden toimijoiden välinen kilpailu koituu myös kuluttajien eduksi tehostuneen palvelun tai alentuneiden hintojen muodossa.

Keskuskauppakamari suhtautuu epäillen kulutusluottojen sopimusehtojen ymmärrettävyyden parantamiseen. Rahoitustarkastus tarkastaa luottolaitosten sopimusten yleiset ehdot ja antaa niistä ohjeita, joten ehtojen sisältö on luottolaitosten osalta hyvin valvottua. Epäillen suhtaudutaan myös mietinnössä ehdotettujen standardien ja tiivistelmien laatimiseen keskeisimmistä luottoehdoista. Ainakaan luottolaitosten osalta ei ole ajateltavissa, että velalliselle annettava tietomäärä vielä kasvatettaisiin nykyisestä, koska se voi vähentää ehtojen ymmärrettävyyttä.

Suomen Pankkiyhdistys ja Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistys tähdentävät, että EU:n sisämarkkinoiden toiminta edellyttää mahdollisimman yhteneväistä sääntelyä kaikissa jäsenvaltioissa. Pienetkin erot eri jäsenvaltioiden kuluttajansuojalainsäädännössä lisäävät aina pankkien kustannuksia tarjottaessa palveluja yli rajojen. Rahoitusmarkkinoiden nykyistä tehokkaammista sisämarkkinoista olisi hyötyä kuluttajille kilpailun lisääntyessä, joten kuluttajansuojaa koskevassa EU-sääntelyssä olisi pyrittävä pääsääntöisesti täysharmonisointiin.

Sekä *Suomen Pankkiyhdistys* sekä *Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistys* korostavat, että pankit ja rahoitusyhtiöt ovat jo pitkään pyrkineet sopimusehtojen selventämisen. Ehtoja laadittaessa on muistettava niiden oikeudellinen luonne. Sopimusehtojen on oltava oikeudellisesti täsmällisiä. Tätä silmällä pitäen esimerkiksi vaatimus lakitekstin auki kirjoittamisesta sopimusehtoihin ei ole välttämättä kuluttajankaan näkökulmasta edullinen ratkaisu, sillä lakien jatkuvasti muuttuessa saattaa syntyä epätietoisuutta vanhaan lakiin perustuvan ehdon ja sen kanssa ristiriidassa olevan uuden lain välisestä suhteesta. Pankkiyhdistyksen ja Rahoitusyhtiöiden Yhdistyksen mukaan työryhmän ehdottamista standardeista ja tiivistelmistä ei olisi sellaisenaan kuluttajille hyötyä, koska ainakin pankkien ja rahoitusyhtiöiden käyttämistä velkakirjoista käy jo nyt selkeästi esille keskeiset luoton ehdot. Ehdotettu tiivistelmä lisäisi tarpeettomasti luottoasiakirjojen määrää. Käytännön informaatio on luonnollisesti tarpeen.

6. LUOTTOSUHTEEN OSAPUOLTEN VELVOLLISUUDET

6.1 Vastuullinen menettely luottosuhteessa

- lainsäädäntö
- osapuolten toimet (maksukyvyyn selvitys, luotonhakijan antamat oikeat tiedot, luotonantajan antama asiakasneuvonta, maksukehotuksen sisältö, neuvottelut ensisijaisia, sosiaalinen suorituseste huomioon laajemmin)

Useat tahot kannattavat vastuullista menettelyä luottosuhteessa.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön mukaan työryhmä on ansiokkaasti käsitellyt luottosuhteen osapuolten velvollisuuksia.

Etelä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosasto kannattaa työryhmän esityksiä vastuullisuuden lisäämiseksi luottosuhteessa. Tässä työssä myös lääninhallituksilla on oma informaation lisäämistehtävänsä yhdessä Kuluttajaviraston kanssa. Lääninhallitus on myös valmis tekemään yhteistyötä eri tahojen, kuten luottolaitosten kanssa, jos sille osoitetaan riittävät määrärahat.

Itä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosaston mukaan luotonantajan vastuuta tulee korostaa. Esitetyt käytännön toimet ovat toimivan luottosuhteen kannalta tärkeitä.

Itä-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osaston mukaan luotonmyöntäjien moninaisuudesta johtuen pelkän valistuksen lisääminen ei kaikissa tapauksissa aina ole riittävä. Yhtenä toimenpide-ehdotuksena onkin kulutusluottoja koskevan lainsäädännön

tarpeen selvittäminen. Lainsäädännöllä saavutettaisiin paremmin kulutusluottojen myöntämisessä yhdenmukaiset menettelytavat. Osapuolten toimiksi listatut velvollisuudet ovat periaatteiltaan oikeita. Myös pitäisi olla säätämättäkin selvää, että velkojan tulee huolehtia siitä, että velallinen saa takaisin velkakirjat maksuvelvollisuutensa täytettyään. Ulosotossa tämä on säännelty, joten tällainen säännös olisi paikallaan myös ehdotetussa lainsäädännössä. Vastuullista menettelyä koskevan sääntelyn ulottaminen osaltaan myös pantin realisointiin on panttausta koskevan lainsäädännön puutteellisuuden vuoksi katsottava tarpeelliseksi.

Kirkkohallitus näkee hyvänä, että työryhmä kiinnittää huomiota molempien luottosuhteen osapuolten velvollisuuksiin. Tälläkin hetkellä velallisen sosiaalinen suorituseste tulee ottaa huomioon kuluttajansuojalakia laajemmin. Tästä pitäisi säätää nykyistä tarkemmin, sillä velkojat eivät juuri luovu vapaaehtoisesti saatavastaan, vaikka sosiaalinen suorituseste on ilmeinen. Vastuullista menettelyä luottosuhteissa koskevien periaatteiden tulisi koskea myös julkisyhteisöjä. Raportin mukaisesti velkojan tulee huolehtia siitä, ettei se peri jo maksettuja, vanhentuneita tai muutoin perusteettomia taikka velkajärjestelyssä suoritettuja saatavia eikä kohdista perintää väärään henkilöön ja että velallinen saa takaisin velkakirjat maksuvelvollisuutensa täytettyään. Yhteiskunnan tulisi edellyttää tätä velkojalta ja määrätä rikkomuksiin sanktiot.

Kuluttajaviraston mukaan on tärkeää, että luottotarjonta pysyisi julkisilla markkinoilla avoimesti tarjolla. Voimakas virallisesti hyväksytyyn tarjonnan rajoittaminen johtaisi todennäköisesti vain muun tarjonnan siirtymiseen pimeille markkinoille, jossa käytetyt pelisäännöt ovat kokonaan valvonnan ulkopuolella. Uudenlaisten luottomuotojen hahmottaminen vaatii luottotarjonnan kohteena olevilta aiempaa paljon monipuolisempaa ja syvällisempää tietämystä, mikä edellyttää viranomaisilta paitsi sääntöjen noudattamisen valvontaa myös itse pelisääntöjen soveltuvuuden ja ratkaisukäytännön jatkuvaa uudelleenarviointia. Velkahallintaohjelmassa vastuulliseen menettelyyn luottosuhteessa on kirjattu useita perintää koskevia edellytyksiä. Samanlaiset vaatimukset tulee tässä suhteessa asettaa myös muille kuin varsinaisille luotonantajavelkojille. Tarvekartoitus kulutusluottoja koskevasta yleissäännöksestä olisi luontevaa toteuttaa kulutusluottodirektiivin uusimisen yhteydessä. Myös jo olemassa olevien säännösten noudattamisen tehosteeksi tarvittaisiin uutta keinovalikoimaa, joten lainsäädännölliset toimet tulisi suunnata lähinnä siihen. Kuluttajaviraston mielestä saattaisi olla syytä selvittää säädösmuutostarve pienyrittäjien rinnastamisesta kuluttajaan.

Eläketurvakeskuksen mukaan maksumoraalin säilyttämiseksi on tärkeää, että luottosuhteen osapuolten velvollisuudet on määritelty riittävän selkeästi lainsäädännössä. Eläketurvakeskus katsoo myös, ettei kuluttajasaatavien ja yrityssaatavien rajaa ole tarvetta muuttaa ainakaan lakisääteisten työeläkevakuutusmaksujen kohdalla. Osapuolille on tärkeää, että selkeys valitsee siitä, mitkä normit koskevat saatavaa ja sen perintää. Jos oikeuksien ja velvollisuuksien selvittäminen on osapuolille työlästä ja vaikeaa, hankaloittaa se myös molempien osapuolten vastuullista menettelyä luottosuhteessa. Arvioitaessa lakisääteisten vakuutusmaksujen perintää, on Eläketurvakeskuksen mielestä otettava huomioon myös se, että työeläkelaitokset eivät vakuutusmaksujen osalta myönnä luottoa, vaan yritys ”ottaa” luottoa laiminlyömällä toimintansa perusteella syntyneiden maksujen suorittamisen. Osa vastuullista velkoja-asemaa on myös sen huomioon ottaminen, että maksamattomat lakisääteiset vakuutusmaksut rasittavat lopulta niitä yrittäjiä ja yrityksiä, jotka suorittavat maksut asianmukaisesti. Julkisyhteisöjen velkojapolitiikkaa ja menettely luottosuhteen hallinnassa on vastuullista ja joustavaa.

Katakombista Elämään Kansanliike ry:n mukaan lainsäädäntöön tulisi ottaa vastuullista luotonantoa ammattimaisessa luototuksessa koskeva normi. Vastuulliseen luotonantoon liittyvässä harkinnassa taas lähtökohtana on velallisen etu. Velkojan tulee kantaa riittävä vastuu myös asiakkaan eduista siinä, että kyseinen liiketoiminta ei johda asiakkaan ylivelkaantumiseen ja siitä johtuviin vakaviin seurauksiin.

Kuluttajatutkimuskeskus kannattaa luottosuhteen osapuolten velvollisuuksien täsmentämistä. Erityisen tarpeellista on selvittää, tarvitaanko lainsäädäntöön kulutusluottoja koskeva yleissäännös, jossa säädellään luotonantajan ja luotonsaajan vastuuta luottosopimuksen tekemisessä, luottosuhteen aikana, luoton perinnässä ja vakuuden myynnissä ja säännöksen soveltuvuutta muihin velkasuhteisiin.

SAKKI ry:n mielestä molempien osapuolten vastuuta luottoasioissa on kehitettävä ja korostettava nykyistä enemmän. Velkahallintaohjelmassa muotoillut osapuolten toimet ovat hyviä. Näiden ehtojen noudattaminen liittyy voimakkaasti myös kuluttajansuojan parempaan turvaamiseen.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry kannattaa lainsäädäntöön lisättäväksi kulutusluottoja koskevaa säännöstöä eri osapuolten vastuusta, jossa huomiota olisi kiinnitettävä erityisesti heikomman osapuolen suojaan. Keskusliitto kannattaa myös työryhmän esittämiä toimia vastuullisen luottomenettelyn turvaamiseksi.

Suomen Kihlakunnanvoudit ry ei vastusta selvityksen tekemistä siitä, tarvitaanko luottosuhteen osapuolten vastuusta yleissäännöstä.

Rahoitustarkastus, Suomen Pankkiyhdistys, Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistys, Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry, Luottomiehet ry ja Suomen Asiakastieto Oy katsovat, että velvollisuuksien jakoa osapuolten kesken tulisi arvioida tarkemmin eikä sääntely ole tarpeellista lakitasolla. *Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry, Luottomiehet ry, Suomen Asiakastieto Oy, Takuu-säätiö, Suomen Luottotietotoimistöjen Liitto, Kuluttajatutkimuskeskus ja Suomen Kihlakunnanvoudit ry* kannattavat ns. positiivisen luottorekisterin perustamista tai sen tarpeellisuuden tutkimista.

Rahoitustarkastuksen mukaan lain tasoinen sääntely ei sen valvottavien osalta ole tarpeellista, sillä jo nykyisin voimassa oleva sääntely sekä itsesääntely ottavat riittävässä määrin huomioon niin velkojan kuin velallisenkin aseman luottosuhteen eri vaiheissa. Sääntelyn lisäksi tulevat noudatettaviksi hyvä pankki- ja perintätapa sekä yleiset oikeusperiaatteet (lojaliteettiperiaate, pantinhaltijan huolenpitovelvollisuus jne.). Rahoitustarkastuksen mielestä mahdollisessa sääntelyssä tulee ottaa huomioon EU:ssa vireillä olevat kuluttajaoikeuden sääntelyhankkeet. Rahoitustarkastuksen käsityksen mukaan sen valvottavien luottoprosessit ovat suhteellisen samankaltaiset ja niitä ohjaavat Rahoitustarkastuksen antamat ohjeet ja määräykset.

Sekä *Suomen Pankkiyhdistys* että *Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistys* esittävät, että vaikka vastuullisen menettelyn tärkeyden korostaminen sinänsä onkin kannatettavaa, ehdotettu yleissäännös olisi liian epäselvä ja tulkinnanvarainen, jotta siitä olisi oikeusnormina hyötyä. Useimmat työryhmän esittämät konkreettiset muutosehdotukset kuvaavat vallitsevan lainsäädännön ja käytännön nykytilaa, joten monia ehdotetuista säännöksistä ei tarvita. Jotkin

ehdotuksista ovat sellaisia, että ne koskevat tällä hetkellä luottolaitoslainsäädäntöön ja Rahoitustarkastuksen ohjeiden perusteella vain luottolaitostoimiluvan omaavia yhtiöitä. Kuluttajavelalliselle esitetty velvollisuus ilmoittaa luotonmyöntäjälle maksukykynsä heikkenemisestä saa kannatusta, mutta samalla olisi varmistuttava siitä, että luotonmyöntäjä voi ottaa saamansa tiedon huomioon toiminnassaan, esimerkiksi voimalla kieltää jo myönnetyn uuden luoton nostamisen.

Sekä *Suomen Pankkiyhdistyksen* että *Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistyksen* mukaan pankit neuvovat tällä hetkellä velallisasiakkaitaan monissa luottoon liittyvissä asioissa konttoreissaan. Neuvontaa annetaan myös internetissä sekä pankin että rahoitusyhtiön esitteissä. Tällaista neuvontaa annetaan asiakaspalvelusyistä ilman oikeudellista velvoitettakin, mutta rahoitusyhtiöiden tehtävä ei ole yleinen talous- ja velkaneuvonta. Se ei olisi tarkoituksenmukaista yhtiön olleessa itse velkoja. Erillistä talous- ja velkaneuvontaa tulee kuitenkin edelleen kehittää.

Keskuskaupakamari ei kannata ehdotusta velvollisuudesta vastuulliseen toimintaa. Kuluttajansuojalaki sääntelee jo nyt elinkeinoharjoittajan vastuuta eikä uusi säännös toisi lisäarvoa. Ehdotus ei myöskään ole toteuttamiskelpoinen, jos sillä tarkoitetaan, että yritysten pitää antaa asiakkailleen kattavaa talousneuvontaa.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry ei pidä riittävänä seuraamuksena sitä, että velallinen, joka antaa vääriä tietoja tai salaa oikeita luottoa hakiessaan, pääsee maksukyvyttömäksi osoittaututtuaan velkajärjestelyyn 0-ohjelmalla. Jos luotonantajalle asetetaan selvitysvelvollisuus luotonhakijan maksukykyä, tulee hänen käytettävissään olla negatiivisten luottotietojen lisäksi myös positiiviset. Velvollisuus oikeiden tietojen antamiseen tulee sanktioida, jotta sillä olisi merkitystä. Luotonantajalla tulee olla tiedonanto- ja neuvontavelvollisuus. Tämä koskee jo nyt todellista vuosikorkoa. Maksun laiminlyönnin seurauksista ei ole soveliasta kertoa luotonsaajalle ennen maksun laiminlyöntiä.

Myös *Luottomiehet ry:n* mielestä riskien jako osapuolten kesken tulisi analysoida tarkemmin. Velalliselle pitäisi aiheutua sanktioita esim. väärin tietojen antamisesta luottoa hakiessaan, koska velkojan riskinä on saatavan menettäminen. Vastuunjako ei ole oikeudenmukainen, jos velallisen osuudeksi jää 0-ohjelmaisen velkajärjestelyn mukainen maksuvelvoite. Vastuullinen luotonanto edellyttäisi myös luottomiesten mielestä riittäviä työvälineitä luotonhakijan maksu- ja luottokykyisyyden selvittämiseksi. Positiivisten luottotietojen käytettävyys olisi suuri edistysaskel.

Suomen Asiakastieto Oy katsoo, ettei luotonmyöntäjien velvollisuuksien lisääminen ole oikeudenmukaista tilanteissa, joissa luotto on jo jätetty myöntämättä. Arvioinnissa on tärkeää tasapuolinen kohtelu. Asiakastieto ei näe oikeaksi ratkaisuksi luotonantajien velvollisuuden lisäämistä, jos luotonmyöntäjille ei anneta riittävästi mahdollisuuksia esim. luotonhakijan luottokelpoisuuden arviointiin. Virheellisten tietojen antaminen tai oikeiden salaaminen tapahtuu tahallisesti tai tahattomasti. Velvollisuuksien jakoa osapuolten kesken tulisi analysoida nykyistä tarkemmin. Velkahallintaohjelmassa pidetään lähtökohtana, että velallisten edellytetään toimivan rehellisesti. Velkahallintaohjelmassa on esitetty ns. positiivisten luottotietojen hyödyt suhteessa niistä aiheutuviin haittoihin. Suurin osa asioista, jotka on positiivista luottotiedoista mainittu, eivät perustu mihinkään tutkimukseen tai faktaan. Asiakastiedon mukaan olisi syytä tutkia positiivisten luottotietojen todelliset hyödyt ja haitat, jolloin lainsäätäjä voisi paremmin arvioida positiivisten luottotietojen todelliset vaikutukset velkahallintaan liittyen.

Takuu-Säätiö näkee positiivisen luottorekisterin aikaansaamista erittäin tarpeellisena. Velkakriisissä velallinen voi olla estynyt toimimaan rationaalisesti, jolloin esimerkiksi kaikkien velkojen ilmoittaminen on vaikeaa. Koska tietojen tarkistaminen olisi velkojan vastuulla, sanktiot kohdistuisivat velkojaan, jos velkoja ei olisi tarkistanut luottoa myöntäessään luottotietoja (positiivisesta) luottorekisteristä. Tällöin velkaa ei voisi periä velalliselta.

Myös *Suomen Luottotietotoimistojen Liiton* mukaan Suomessakin tulisi ottaa harkittavaksi positiivisen luottotietorekisterin salliminen. Lisätietojen saaminen on lukuisissa kansainvälisissä tutkimuksissa todettu lisäävän luotonsaantimahdollisuuksia eikä vähentävän niitä. Jos luotonantajalle asetetaan velvollisuus selvittää luotonhakijan maksukyky, pitäisi luotonhakijan väärin tietojen antaminen sanktioida.

Myös *Kuluttajatutkimuskeskus* ja *Suomen Kihlakunnanvoudit ry* pohtivat ns. positiivisen luottorekisterin tarvetta, koska luottotiedoilla on merkittävä rooli maksuongelmien ennaltaehkäisyssä.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:n muistuttaa, että maksukehotuksen tulee jo nykyisen lain mukaan olla riittävä n informatiivinen ja sisältää yhteystiedot. Tietoa perinnän vaiheesta ei edellytetä muutoin kuin siirryttäessä vapaaehtoisesta oikeudelliseen perintään. *Luottomiehet ry:n* mukaan maksukehotuksen sisältöä on perusteltua kehittää informatiivisemmaksi ja lähemmäs perintälaiassa tarkoitettua maksuvaatimusta.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry ja *Luottomiehet ry* korostavat, ettei ole mitään asiallista perustetta edellyttää, että luotonantaja perii ensin itse saatavaa. Neuvottelut ja maksusopimukset tapahtuvat yhtä joutuisasti asiamiehen kuin velkojan kanssa. Maksu asiamiehelle on perintälain mukaan velkojaa sitova yhtä lailla kuin maksu ulosottoonkin, ja usein paljon edullisempi velallisen kannalta.

Suomen Luottotietotoimistöjen Liitto, Suomen Pankkiyhdistys, Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistys, Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry, Luottomiehet ry, Suomen Asiakastieto Oy ja Keskuskauppakamari vastustavat sosiaalisen suoritusasteen laajentamista.

Suomen Luottotietotoimistöjen Liitto vastustaa sosiaalisen suoritusasteen laajentamista, koska tämä tarkoittaisi taloudellisen vastuun siirtämistä velkojalle ainakin jossain määrin. Velallisen taakan keventämisessä ainoa tapa on ottaa velkavastuu julkisen vallan kannettavaksi.

Sekä *Suomen Pankkiyhdistyksen* että *Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistyksen* mielestä sosiaalisen suoritusasteen merkitystä ei pidä lisätä nykyisestä. Tälläkin hetkellä asiakasta suojataan tehokkaasti kuluttajansuojalaissa. Velallisen sosiaalinen suoritusaste saattaa nykyään estää irtisanomisen kokonaan ja tämä voi haitata myös velallista viivästyskorkojen kertymisen vuoksi.

Sekä *Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:n* että *Luottomiehet ry:n* mielestä sosiaalinen suoritusaste on määritelty kuluttajansuojalaissa riittävän laajasti. *Suomen Asiakastieto Oy* ei myöskään näe sosiaalisen suoritusasteen laajentamista perustelluksi. *Keskuskauppakamari* vastustaa sosiaalisen suoritusasteen muuttamista tai laajentamista nykyisestä.

6.2 Yrityssaatavat

- perintälaki
- muu lainsäädäntö

Enemmistö lausunnonantajista oli sitä mieltä, ettei pienyrittäjältä olevaa saatavaa tule rinnastaa kuluttajasaataviin.

Itä-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osasto kannattaa pienyritysten, ainakin yksityisten elinkeinonharjoittajien velkojen perinnän sääntelyn lähentämistä kuluttajasaataviin ainakin informaation ja reklamaatiomahdollisuuden suhteen.

Elinkeinoelämän keskusliiton mukaan yritystoimintaa koskevien velkojen asettaminen erilaiseen oikeudelliseen asemaan velallisyrittäjien kokoluokan tai muun muuttuvan perusteen osalta ei ole perusteltua. Toisaalta erikokoisissa yrityksissä omistajayrittäjien henkilökohtaiset taloudelliset vastuut vaihtelevat riippumatta yrityksen liikevaihdosta, henkilöstön määrästä tai taseen loppusummasta. Elinkeinoelämän keskusliitto vastustaa yrityssaatavien erilaista kohtelua perinnän tai maksukyvyttömyystilanteiden yhteydessä.

Sekä *Suomen Pankkiyhdistyksen* että *Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistyksen* mukaan yrityksille myönnettyjä luottoja on jatkossakin arvioitava eri lähtökohdista kuin kuluttajille myönnettyjä luottoja. Yritykset eivät ole samanlaisen sosiaalisen suojan tarpeessa. Perusteettoman pitkälle menevä suoja vääristää kilpailua eri yritysten kesken ja heikentää markkinamekanismin toimivuutta. Pienyrittäjiä itseään voidaan suojella riittävästi esimerkiksi velkajärjestely- ja ulosottolainsäädännöllä, mutta heidän yrityksiään ei ole perusteltua suojata perintätoimilta enempää kuin nykyisessä yrityssaneerauslainsäädännössä.

Luottomiehet ry:n sekä *Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:n* mukaan saatavien perintää koskevassa laissa ei ole tarpeen samaistaa pienyrittäjältä olevaa saatavaa kulutusluottoon, koska yrittäjän ankarasta riskistä huolimatta toiminnan tulos saattaa olla moninkertainen palkansaajaan verrattuna.

6.3 Valtion ja muiden julkisyhteisöjen velkojapolitiikka

- velkojapolitiikan selvittäminen
- vastuullinen menettely velkasuhteissa

Kansaneläkelaitos pitää hyvänä ehdotusta velkojapolitiikan selvittämisestä.

PKT-säätiö toivoo, että painotettaisiin uuden alun yrityspolitiikkaa ja yritysten neuvonta- ja terveyttämistoimintaa yrittäjyyskulttuurin vahvistamiseksi ja yrityskannan hidastuneen kasvun elvyttämiseksi. Tavoitteena tulee olla positiivisen yrittäjyysilmapiirin ja olemassa olevan yrityskannan vahvistaminen turhia yrityskuolemia ehkäisemällä ja yritystoiminnassa epäonnistumisen kielteisiä seuraamuksia lieventämällä. Taloudellisiin vaikeuksiin ajautunut, elinkelpoinen yritys säilyttää arvonsa parhaiten jatkamalla liiketoimintaansa, jos se vain on

taloudellisesti järkevää ja mahdollista. Jotta yritystoiminnan vaikeudet havaittaisiin nykyistä aikaisemmin, yrittäjien koulutus- ja neuvontapalveluja tulisi parantaa.

Hämeen TE-keskus katsoo, että vuoden 2004 alusta valmistelussa ollut valtion toimintatapojen ja toimivaltuuksien selvitys saatavien perinnässä on asettanut oikean tavoitteen. Tavoitteena oleva valtion yhteinen velkojapolitiikka varmistaa velallisten tasapuolisen kohtelun, kun viranomaisen perii takaisin saataviaan vapaaehtoisin järjestelyin.

7. VAPAAEHTOISET JÄRJESTELYT

- sovinnon edistäminen vapaaehtoistoimin
- maksusuunnitelman kesto
- sovinnollisuuden edistäminen virallisissa menettelyissä
- pienyrittäjien saneerausohjelmat

Yleisesti vapaaehtoisin järjestelyihin suhtauduttiin positiivisesti. Valtion virastot painottivat kuitenkin olevansa järjestelyjen osalta lakeihin sidottuja.

Kauppa- ja teollisuusministeriö huomauttaa pienyrittäjille tarkoitetusta yrityssaneerausta korvaavasta tai edeltävästä sovintoon perustuvasta saneerausohjelmasta, että tähän sopivaa mallia ollaan parhaillaan kehittämässä ja sen käyttöönotosta suunnitellaan koulutusta sekä siitä ollaan tiedottamassa eri osapuolille.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveysturvan mukaan toimeentulotuen varassa elää runsaasti pitkäaikaisasiakkaita, jotka eivät näillä tuloillaan kykene suoriutumaan velkojensa maksusta. Erillisten velkaohjelmien muodossa voisi olla edelleenkin tarpeen parantaa aika ajoin myös tällaisten ihmisten elämäntilannetta.

Kansaneläkelaitos pitää velkahallintaohjelman vapaaehtoisia järjestelyjä ja sovinnollisuuden edistämistä hyvänä. Kansaneläkelaitoksen etuuksien takaisinperintä on kuitenkin tiukasti lakiin sidottua, mutta perinnässä on ollut tähänkin mennessä mahdollista ottaa asiakkaan elämäntilanne huomioon ja sopia maksujärjestelyistä hyvin joustavasti. Kansaneläkelaitos voi myös luopua etuuden perimisestä, jos sitä ei ole tarkoituksenmukaista jatkaa.

Verohallitus suhtautuu myönteisesti velkatilanteiden vapaaehtoiseen ratkaisemiseen. Suostuminen vapaaehtoisratkaisuihin edellyttää, että lailliset perusteet täyttyvät kyseisissä tapauksissa. Lisäksi verohallinto käyttää velkojalle kuuluvaa harkintavaltaa sen suhteen, ovatko velallisen ja muiden velkojien ehdotukset realistisia ja tarkoituksenmukaisia.

Eläketurvakeskuksen mukaan työeläkelaitokset ovat jo mukana myös vapaaehtoisissa järjestelyissä.

Elinkeinoelämän keskusliitto kannattaa vapaaehtoisen yrityssaneerauksen selvittämistä ja mahdollista käyttöönottoa.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry:n mukaan vapaaehtoisin järjestelyihin tulee kannustaa sekä luotonantajia että –saajia jopa sääntelyn avulla tarvittaessa.

Suomen Yrittäjät kannattaa ehdotuksen periaatetta maksukyvyttömyystilanteiden hoitamisesta ensisijaisesti aina vapaaehtoisin maksujärjestelyin. Velkojien ja velallisen aktiivinen yhteistyö vapaaehtoisten maksuohjelmien aikaansaamiseksi on velallisyrittäjien jatkumahdollisuuksien turvaamisen kannalta virallista insolvenssimenettelyä selkeästi kannattavampi vaihtoehto. Velkasovintoprojektin mallia toivotaan hyödynnettävän myös muiden velkojien kuin pankkien taholta. Vapaaehtoisissa maksuohjelmissa voi kuitenkin velallisen kannalta ongelmalliseksi kysymykseksi muodostua akordin veronalaisuus, mikä tulisi kustannustekijänä olla selkeästi osapuolten tiedossa ja tulla huomioonotetuksi vapaaehtoista maksuohjelmaa laadittaessa.

Luottomiehet ry kannattaa vapaaehtoisessa perinnässä maksusuunnitelman kestossa viidessä vuodessa pitäytymistä. Pienyrittäjien sovintoon perustuva saneerausohjelma edellyttänee samankaltaista järjestelyä kuin valtiovalan ja keskeisten velkojien kanssa tehtiin 2002. Toteutuksessa voivat olla mukana esimerkiksi TE-keskukset.

Valtiokonttorin Rahoitustoimiala kannattaa sekä velkasuhteen osapuolten kannustamista vapaaehtoisten ratkaisujen tekemiseen että pienyrittäjille kehitettyä sovintoon perustuvaa saneerausohjelmaa. Valtiokonttori painottaa, että sen mahdollisuudet vapaaehtoiisiin järjestelyihin suostumiseen on rajattu yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain ja yrityksen saneerauksesta annetun lain mukaisiin vapaaehtoiisiin järjestelyihin. Kevennettyihin velkasovintoihinkaan ei siten ole oikeutta suostua. Valtiokonttorilla ei katsota olevan oikeutta suostua sellaisiin vapaaehtoiisiin saneerauksiin, jotka sisältävät maksettavan lainapääoman leikkauksen. Valtiokonttori näkee välttämättömänä luoda myös tarvittavin lainsäädäntömuutoksia valtiota edustaville velkojatahoille toimivallan suostua velkaongelmien vapaaehtoiisiin järjestelyihin. Maksuvapautushakemusten taustalla on yleensä rikokseen perustuva korvausvelvollisuus valtiolle, minkä johdosta valtiota velkojana edustavat viranomaiset ovat näissä tapauksissa suhtautuneet pidättyvästi vapaaehtoiisiin velkajärjestelyihin suostumiseen.

8. TUOMIOISTUIN- JA MAKSUKYVYTTÖMYYSMENETTELYT

Työministeriö pitää toteutettuja ja suunniteltuja uudistuksia asianmukaisina, koska tällöin velkojalle annetaan entistä laajemmat mahdollisuudet velallisen aseman ja velkasuhteen tapauskohtaiseen arviointiin. Toisaalta kehitys on merkinnyt viranomaisen tehtävissä sekä määrällisten että laadullisten vaatimusten nousua. Työministeriön hallinnonalalla kehitystä ei ole vastustettu, mutta TE-keskuksissa se on ajoittain koettu haasteelliseksi. Perinnästä vastaavien henkilöiden perustehtävä ja ydinosaaminen liittyy usein muuhun kuin perintään.

8.1 Summaariset velkomusasiat

- paperiton menettely
- velallisen oikeusturva

Suomen Pankkiyhdistys pitää ehdotusta sähköisen asioinnin kehittämistä summaarisissa velkomusasioissa kannatettavana, mutta kokonaan sähköinen perintäprosessi vaatisi myös sähköisiä velkakirjoja koskevaa sääntelyä.

Suomen Yrittäjät kannattaa sähköisen asioinnin kehittämistä saatavien perinnässä. Sen avulla velkomusasioiden käsittely halpenee, nopeutuu ja yksinkertaistuu, mitä on pidettävä järjestelmän yleisen toimivuuden kannalta hyvänä asiana.

8.2 Ulosotto

- kokonaisuudistus
- yritystoiminnan suojaaminen
- yhteistoiminta
- nuori ulosottovelallinen (yhteistyön tehostaminen)

Itä-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osasto suhtautuu ulosottoviranomaisten yhteistyöhön muiden viranomaisten kanssa hyvin myönteisesti. Ulosottoviranomaiset ovat ohjanneet velallisia talous- ja velkaneuvontaan. Lääninhallitus kannattaa lämpimästi kaikkea eri toimijoiden välistä verkottumista. Tämä on erityisesti tarpeellista ulosoton nuorten velallisten osalta.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveystieteiden osasto mukaan ulosottolain uudistuksessa olevat kaavailut ulosoton vanhenemisen määräajan asettamisesta 10-12 vuoteen vaikuttavat järkeviltä, koska vanhojen saatavien perintä voi aiheuttaa enemmän taloudellisia kustannuksia kuin saadaan perittyä velalliselta.

Kirkkohallituksen mukaan ulosottoviranomaisen verkottuminen ja yhteistyö muiden viranomaisten ja kolmannen sektorin kanssa on hyvä asia ja sitä tulisi kehittää. Esimerkkinä voisi olla ulosoton palvelumuoto, jossa järjestelylainojen maksu voidaan suorittaa vapaaehtoisesti ulosoton kautta, jos on todettu ostopuutteisuus. Silloin tulisi ulosoton maksu olla taulukkomaksua pienempi. Myös mahdollisuus suoritusten kohdentamiseen ensisijaisesti pääomaan ja toissijaisesti korkoihin ja kuluihin toisi ratkaisevan parannuksen erityisesti niille pienituloisille velallisille, joiden ulosoton suoritukset eivät ole kattaneet edes korkoja.

Elatusvelvollisten Liitto Ry:n mukaan tunnusomaista elatusapuveloille on toisen osapuolen niiden kautta tekemä kiusanteko. Myöskin haettaessa muutosta selvästi kohtuuttoman suureen elatusapuun se saattaa kestää jopa vuoden ja tänä aikana etävanhempi velkaantuu pahasti, jolloin hän ei enää selviä elatusavusta ja usein tällöin tulee muitakin velkoja perittäväksi. Ulosotolle tulisi laatia entistä tarkemmat säännöt velallisten kohtelusta. Samoin ulosottoviranomaisten tulisi perehtyä tarkemmin esitettyihin perintävaatimuksiin, koska usein ne ovat perusteettomia aiheuttaen ns. velalliselle kohtuuttomia selvittämiskuluja.

Suomen Lakimiesliitto on jo ehdottanut tuomioistuineläytöksen kehittämiskomitean mietinnöstä antamassaan lausunnossa saatavien perimisen käsittelyn yksinkertaistamiseksi käräjäoikeuksien ja ulosottolaitoksen välisten teknisten yhteyksien kehittämistä tuomion lähettämiseksi suoraan sähköisesti täytäntöön pantavaksi.

Suomen Yrittäjät pitää kolmannen vaiheen uudistusta pienyrityksyyden edellytysten turvaamisen kannalta tärkeänä lainsäädäntöhankkeena.

Veronmaksajain Keskusliitto muistuttaa, että verot ovat ulosmittauskelpoisia saatavia vaikka valitusprosessi olisi kesken. Verovelvollisen oikeusturvan takaamiseksi veroprosessissa on laajat mahdollisuudet saada täytäntöönpanon kieltä verovelloille prosessin ajaksi. Kynnys

jälkiverojen esittämiseen on pidettävä mahdollisimman korkeana ja muutoksenhaku olisi käsiteltävä joutuisasti kaikissa asteissa, koska jälkiverojen uhka haittaa aina normaalia yritystoimintaa. Valituksen käsittelyn aikana tulisi välttää pakkotoimia verojen perimisessä. Missään tapauksessa konkurssituomiota ei tulisi antaa sellaisten verojen perusteella, joista on valitus vireillä.

Yksinhuoltajien ja Yhteishuoltajien Liitto ry:n mukaan yllättäviin tilanteisiin kuuluu myös elatusmaksujen viivästyminen ja lakkaaminen varoituksesta. Ulosotto on tehotonta eikä siihen pääsääntöisesti ryhdytä lyhyiden viiveiden takia. Viiveet ovat suuri rasite taloudelle, jossa ei ole puskurirahaa. Yksinhuoltajien ja Yhteishuoltajien Liitto ry:n jäsenistö on kertonut ulosottoviranomaisten asenneongelmasta koskien elatusmaksujen perinnän aloittamista. Ongelma koetaan valtakunnalliseksi.

Seuraavissa lausunnoissa kiinnitetään huomiota ehdotukseen yritystoiminnan suojaamisesta ulosotossa.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osaston mukaan toimenpiteet yrittäjien aseman parantamisesta eivät ota huomioon yrittäjyyteen luonnollisesti kuuluvaa taloudellista riskiä. Velkojien aseman turvaaminen on myös taattava. Turvaavien ulosmittausten käyttö ja vaihto-omaisuuden ulosmittaus, jossa velalliselle jätetään käyttöoikeus omaisuuteen, yhdessä velallisen velvollisuudella ulosottomenettelyn aikana ilmoittaa muuttuneesta tilanteestaan, olisivat pohdittavia asioita.

Elinkeinoelämän keskusliitto katsoo, että ulosoton yhteyteen esitetty yritystoiminnan suojaaminen lienee käytännössä hankalasti toteutettavissa. Elinkelpoista yritystoimintaa suojataan yrityssaneerauslainsäädännöllä. Terveellä pohjalla olevan yritystoiminnan jatkaminen ulosoton aikana ja pienyrittäjän taloudellisen vähimmäissuojan parantaminen ei saisi jäädä riippumaan subjektiivisista kriteereistä.

Keskuskauppakamari pitää periaatetta yritystoiminnan suojaamisesta hyvänä, elinkelpoisen yritystoiminnan suojaaminen tulee säännellä ensisijaisesti yrityssaneerauslaissa. Ulosottomenettelyn selväpiirteisyys on jatkossakin turvattava.

Suomen Pankkiyhdistyksen mukaan saneeruskelpoisen yritystoiminnan suojelemisesta on säädettävä nykyiseen tapaan yrityssaneerauslaissa, koska elinkelpoisen yritystoiminnan suojeleminen säännösten lisääminen ulosottolakiin tekisi kokonaisuudesta luultavasti sekavan ja vaikeaselkoisen.

8.3 Yksityishenkilön velkajärjestely

- maksuohjelman kesto
- yritystoiminnan esteet (rahoitusmahdollisuuksien selvittäminen, Finnvera jne.)

Kirkkohallitus puoltaa esitystä, että tuomioistuimet aiempaa laajemmin käyttäisivät mahdollisuutta vahvistaa viittä vuotta lyhyempiä maksuohjelmia, myös 0-ohjelmia. Velkajärjestelyn pitäisi olla yrittäjyyteen ja työllistävyyteen kannustava eikä passivoiva. Siksi lisäsuoritusvelvollisuudesta tulisi kokonaan luopua. Järjestelyähän ei kuitenkaan myönnetä, jos on vain tilapäinen maksukyvyttömyys.

Stakes esittää, että velkajärjestelylakiin tulisi ottaa henkilökohtaisen konkurssin mahdollisuus tai maksuohjelmakonkurssi, jollainen on käytössä Hollannissa.

Suomen Pankkiyhdistyksen mukaan yleiselle maksuohjelman lyhentämiselle nykyisestä ei ole perusteita.

Veronmaksajain Keskusliiton mukaan ennakonpidätyksen ja lopullisen verotuksen vastaamattomuus saattaa horjuttaa maksuohjelman toteutusta. Jos ennakonpidätys on ollut vuoden aikana liian suuri, palautetaan liikaa maksettu ennako kerralla. Jos taas ennakonpidätys on ollut liian pieni, syntyy jäännösveroista uutta velkaa. Ennakonpidätyksen ja lopullisen verotuksen yhteensovittaminen sopii huonosti velkajärjestelyyn. Lakeja ehdotetaan muutettavaksi niin, että määrätessään maksuohjelman tuomioistuimien määräisi myös säännönmukaisista tuloista kuten palkasta, eläkkeestä ja verotettavista sosiaalietuuksista perittävän veron ennakonpidätysprosentin. Näin pidätetty vero olisi myös lopullinen vero. Olisi tietenkin tarkoituksenmukaista, että prosentti määrätään riittävän pieneksi. Velkajärjestelyssä olevan henkilön tulojen aliverotus ei ole veronsaajan kannalta merkityksellinen asia, mutta auttaisi olennaisesti henkilöä pysymään maksuohjelmassa.

8.4 Yrityksen saneeraus

- vapaaehtoinen saneeraus (yrityssaneerausmenettelyä edeltävä)
- viralliset menettelyt

Kauppa- ja teollisuusministeriö esittää, että TE-keskuksissa kehitettävään yrityssaneerausmenettelyä edeltävää vapaaehtoiseen saneeraukseen sekä tarpeelliseen tervehdyttämismenettelyyn soveltuu ns. TMA-malli.

Lakimiesliitto katsoo, että yrityssaneerailakia olisi kehitettävä, jotta se sopisi paremmin pienyrityksille.

Suomen Pankkiyhdistyksen mukaan pankit pitävät lähtökohtaisesti vapaaehtoisia järjestelyjä ensisijaisina ennen oikeudelliseen perintään ryhtymistä ja ennen lakisääteisiin maksukyvttömyysmenettelyihin turvautumista. Velallisyrittäjien tervehdyttämistä pidetään ensisijaisena tapana reagoida yrityksen maksuvaikeuksiin, kun voidaan olettaa, että velkojat saavat näin paremman kertymän kuin konkurssissa. Velkojien kannattaessa saneerausta sen onnistuminen on todennäköisempää.

Suomen Yrittäjät kannattaa hanketta saneerailainsäädännön uudistamisesta vastaamaan paremmin pienyrittäjien tarpeita. Nykyinen yrityssaneerausjärjestelmä sisältää useita epäkohtia pienyrittäjävälallisen kannalta katsottuna. Pienyritykset eivät osaa hakeutua saneeraukseen jo siinä vaiheessa, kun saneerauksen edellytykset yrityksessä vielä selkeästi täyttyisivät. Yrityssaneerausmenettelyn aloittamiskynnystä pidetään myös liian korkeana sekä tuomioistuinten ammattitaitoa tutkia saneeraushakemuksia puutteellisena.

Yrityssaneerausyhdistys ry:n mukaan yrityssaneerausmenettely pitäisi erottaa konkurssiasiamiehen alaisuudesta ja perustaa erikseen yrityssaneerausasiamiehen virka ohjaamaan ja koordinoimaan saneerausmenettelyjä sekä seuraamaan ja tilastoimaan niiden käyttöä ja saatuja tuloksia. Yrityssaneerailaki on osoittanut tarpeellisuutensa, mutta sen

käyttöä voitaisiin lisätä parantamalla yritysten tietoisuutta lain olemassaolosta ja sen tuomista mahdollisuuksista. Myös velkojat voisivat ryhtyä käyttämään yrityssaneerausta perinteisen konkurssiin ohjaamisen sijasta. Yrityssaneerauslain muutostarpeet ovat parhailaan tarkasteltavina. Yrityssaneerausyhdistys ry on jättänyt oikeusministeriölle YSL-lausuman muutosehdotuksista, joista se pitää keskeisimpinä julkisoikeudellisten velkojien aseman ja perintämenettelyjen uudelleen arviointia, selvittäjien valinnan muuttamista sekä pätevyyden parantamista.

8.5 Konkurssi

- velat lopullisesti lakkauttavasta konkurssista päätöksen tekeminen

Itä-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osaston mukaan päätös velat lopullisesti lakkauttavasta konkurssin sääntelystä on toivottavaa tehdä suhteellisen pian. Osaston mukaan kuitenkin nykyisen maksukyvyttömyyslainsäädännön antamien mahdollisuuksien täysimääräinen hyväksikäyttö ja mahdollisuus tilannekohtaisten joustojen lisäämiseen ovat riittävät.

Miessakit ry toivoo, että päätös velat lopullisesti lakkauttavasta konkurssista tehtäisiin mahdollisimman pian. Se olisi positiivinen viesti yrittäjyyttä harkitseville.

Suomen Lakimiesliiton mielestä henkilökohtaiset velat lopullisesti lakkauttava konkurssi ei sovellu suomalaiseen järjestelmään. Velkajärjestelylaki on soveltuvampi menettely henkilökohtaisten velkojen osalta.

Suomen Yrittäjät suhtautuu henkilökohtaisen konkurssin mahdollisuuteen myönteisesti nähdessä sen tarjoavan kannustimia epäonnistuneelle yrittäjälle käynnistää liiketoiminta uudelleen sekä yleisesti ottaen kannustaa ihmisiä ryhtymään yrittäjiksi. Suomen Yrittäjät on tyytyväinen työryhmän perustamisesta arvioimaan maksukyvyttömyysjärjestelmän kehittämistarpeita velkavastuusta vapautumisen ja oman asunnon suojaosuuden kannalta ja pitää asian käsittelyä erittäin tarpeellisenä ja ajankohtaisena. Velkahallintatyöryhmän tavoin Suomen Yrittäjät pitää tärkeänä, että valmistelu etenee nopeasti.

Luottomiehet ry:n mukaan henkilökohtaiset velat lopullisesti lakkauttavaa konkurssia ei suomalainen markkinatalous kestä eikä sitä tarvita olemassaolevien joustojärjestelmien lisäksi.

9. VELALLISEN TILANNE MAKSUKYVYTTÖMYYDEN JÄLKEEN

9.1 Velallisen aseman selkeys ja luottamus tulevaisuuteen

- jälkitilanteen selkeys
- velkavastuu palautuu virallisen menettelyn jälkeen vain väärinkäytöstapauksissa
- lopullinen vanhentuminen

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hyvänä, että työryhmä on käsitellyt ja tehnyt ehdotuksia velallisen tilanteen parantamiseksi maksukyvyttömyyden jälkeen.

Keskuskauppakamari vastustaa luottotietojen säilytysaikojen lyhentämistä. Ylivelkaantumisongelman ehkäiseminen edellyttää, että luotonantajilla on saatavissa riittävät tiedot luotonhakijan tilanteesta. Luottotietojen käytön tai saatavuuden rajoittaminen lisää luottotappioita ja ylivelkaantumista.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry pitää tärkeänä, että velallinen voi osallistua mahdollisimman normaalina ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä yhteiskuntaan sekä maksukyvyttömyyden aikana että erityisesti maksukyvyttömyyden poistuessa.

Suomen Yrittäjät pitää tärkeänä, että Suomeen luodaan järjestelmä, jolla tuetaan yrittäjien mahdollisuutta ns. uuteen alkuun. Maksukyvyttömyyden jälkitilanteen hoitamisessa tulee kiinnittää erityistä huomiota mm. yrittäjien luottotietomerkintöjen kesto, rahoittajien kattavaan tietoisuuteen velallisen insolvenssimenettelystä sekä lainsäädännön yksinkertaistamiseen helpottamaan liiketoiminnassaan epäonnistuneen pienyrittäjän kynnystä yrittää uudelleen.

Seuraavat tahot kyseenalaistavat saatavan lopullisen vanhentumisen säätämisen.

Kauppa- ja teollisuusministeriö katsoo, että on syytä vielä huolellisesti selvittää saatavan lopullista vanhentumista koskevan sääntelyn vaikutuksia.

Itä-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osasto suhtautuu epäillen esitykseen saatavan lopullisesta vanhentumisesta yhdenmukaisella tavalla ulosoton määräaikojen kanssa. Tällaisen lainsäädännön vaikutusta muun muassa maksumoraaliin ei voida täysin perustella niillä selvityksillä, joita on tehty säädettäessä ulosoton määräaikaisuutta. Kysymyksessä on myös syvemmälle velkojan omaisuuden suojaan liittyvää perusoikeutta koskeva asia. Vähimmäisvaatimuksena voidaan pitää sitä, että tuomioistuimien ratkaisee asian yksittäisissä tapauksissa.

Verohallitus esittää saamisen lopullisesta vanhentumisesta, että lyhyt vanhentumisaika voi vähentää velallisen motivaatiota maksaa velkansa tai hakeutua velkajärjestely- ja saneerausmenettelyyn.

Keskuskauppakamari vastustaa myös saatavan lopullisen vanhentumisen säätämistä. Saatavien lopullinen vanhentuminen heikentäisi kohtuuttomasti suomalaisten luotonantajien asemaa suhteessa kilpailijamaiden luotonantajiin.

Suomen Asiakastieto Oy ei näe oikeansuuntaisena kehityksenä velkojen lopullista vanhentumista.

Luottomiehet ry sekä *Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry* vastustavat saatavan lopullisen vanhentumisajan säätämistä, koska tällöin suomalaiset luotonantajat jäisivät ulkomaisia huonompaan asemaan.

Suomen Luottotietotoimistöjen Liitto vastustaa velkojen lopullista vanhentumista koskevien säännösten lisäämistä lainsäädäntöön nykyistä laajemmin. Ajan kulumisen sellaisenaan ei voi olla peruste saatavan lakkaamisella, mikäli velallinen ei ole halunnut käyttää nykyisin jo

käytössään olevia keinoja asemansa parantamiseen. Velkajärjestelylainsäädäntö nykymuodossaan antaa mahdollisuuden uuteen alkuun, mikäli velallinen on halukas oman toimintansa asettamaan edes jossain määrin tarkastelun alle.

Sekä *Suomen Pankkiyhdistys* että *Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistys* katsovat, ettei velkahallintaohjelmassa epäkohtina mainittujen nykyisten luottotietojen säilytysaikojen, ulosoton määräaikaaisuuteen kuuluvan määräajan pidentymismahdollisuuden ja saatavan vanhentumattomuuden muuttamiselle ole esitetty riittäviä perusteita. Ne tulisikin säilyttää nykyisellään. Mainittujen asioiden käsitteleminen toissijaisesti velkahallintaohjelman yhteydessä on lisäksi epätarkoituksenmukaista, koska niitä selvitetään jo toisissa työryhmissä tai on jo selvitetty viime vuosina.

Suomen Pankkiyhdistyksen mukaan ei myöskään ehdotus saatavan lopullisesta vanhentumisesta ole perusteltu, koska se koskisi lama-aikana velkaantuneiden lisäksi myös myöhemmin velkaantuneita. Mikäli lainsäädäntötoimet katsotaan välttämättömiksi, ne tulisi kohdistaa vain lama-ajan velallisiin. Ehdotus lisäisi osaltaan luotonantoon liittyviä riskejä ja korostaisi keinotekoisesti vakuuksien merkitystä luotonannossa. Lisääntyneet riskit ja vakuusvaatimukset lisääisivät rahoituksen kustannuksia ja vaikeuttaisivat osaltaan luoton saamista erityisesti aloittavassa yritystoiminnassa. Ehdotus poikkeaisi muiden EU-maiden lainsäädännöstä ja olisi vastoin niitä edellytyksiä, joiden nojalla valtio ja pankit allekirjoittivat velkasovintojen edistämistä koskevan ohjelma-asiakirjan. Lopullinen vanhentuminen vaikeuttaisi vapaaehtoisten velkajärjestelyjen toteuttamista, koska velallisella ei olisi erityisesti vanhentumista koskevan määräajan jälkimmäisellä puoliskolla kannustinta velkojensa vapaaehtoiseen uudelleen järjestelyihin. Se myös olisi vastoin markkinatalouden keskeistä lähtökohtaa, jonka mukaan taloudellisista sitoumuksista pidetään kiinni.

Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistys ei pidä perusteltuna työryhmän ehdotusta saatavan lopullisesta vanhentumisesta. Pysyvänä lainsäädäntönä tämä on voimakkaassa ristiriidassa työryhmän itsensä asettaman, maksumoraalin säilyttämistä koskevan reunaehdon kanssa.

Seuraavat tahot kannattivat saatavan lopullisesta vanhentumisesta säätämistä.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osaston mukaan velan lopullisesta vanhentumisesta säätäminen selkeyttäisi velallisen asemaa. Täten ehdotusta velan lopullisesta vanhentumisesta ei ole syytä vastustaa. Lakiin tulee lisäksi saada selkeät säännökset siitä, että lopullisesta vanhentumisesta huolimatta velkoja voi tiettyjen edellytysten vallitessa vaatia vanhentumiselle jatkoaikaa.

Kansaneläkelaitos pitää kannatettavana ehdotusta saatavan lopullisesta vanhentumisesta.

Kirkkohallitus katsoo kirkon diakoniatyössä saamiensa kokemusten perusteella, että pitäisi selvittää, millä tavalla voitaisiin säätää velkojen lopullisesta vanhenemisesta samantapaisin perustein kuin ulosottooperustekin vanhenee. Velkojen lopullinen vanheneminen 15/20 vuodessa ei ole menetys velkojallekaan. Kertymät näin vanhoista saatavista ovat erittäin vähäiset.

Kuluttajavirasto pitää perusteltuna säätämistä saatavan lopullisesta vanhentumisesta yhdenmukaisella tavalla ulosoton määräaikojen kanssa, jolloin selviin väärinkäytöksiin puututtaisiin vanhentumisaikaa jatkamalla.

Stakes esittää, että velkojen lopullisessa vanhenemisessa tulisi saada lainsäädäntö lähemmäksi muiden vauraiden maiden tasoa. Nykyinen loputtomassa "löysässä hirressä roikuttaminen" ei ole kehittyneen oikeusvaltion periaatteiden mukaista.

Eläketurvakeskuksen mukaan ehdotetut lakimuutokset harmonisoivat työeläkesaatavien vanhentumisen yleisten vanhentumissäännösten kanssa eikä muutospaineita ole. Työeläkesaatavat vanhentuvat jo nykyään viidessä vuodessa maksuunpanosta, joten ohjelmassa esitetyt näkemykset saatavien lopullisesta vanhentumisesta eivät kosketa työeläkesaatavia.

Elatusvelvollisten Liitto Ry:n mielestä lainsäädäntötyössä on menty oikeaan suuntaan vahvistamalla esim. laki elatusapujen vanhenemisesta. Tämä aiheuttaa toisaalta kunnille ja velkojille sellaisia paineita, että tapahtuu ylilyöntejä ja niiden kautta kohtuuttomia perimistoimenpiteitä. Sosiaalitoimi tulisi velvoittaa selvittämään paremmin etävanhemman rästien syyt ja perustellusti poistamaan ne maksukyvyttömyystilanteessa. Lama-ajan veloille tulisi laatia selvä vanhenemislainsäädäntö sen sijaan, että perilliset maksaisivat niitä. Pankeille ja muille institutionaalisille järjestöille täytyy myös asettaa vastuu näistä veloista.

Katakombista Elämään Kansanliike ry:n mukaan saamisten lopullista vanhentumista tarvitaan ulosottoperusteen vanhentumisen lisäksi. Pelkkä ulosottovanhentuminen johtaisi siihen, että velka olisi perittävässä muilla kuin virallisen ulosoton keinoilla bputtomasti niin velalliselta kuin hänen perillisiltäänkin. Vanhentumislakiin tulee sisällyttää säännös lopullisesta vanhentumisesta. Jos tässä yhteydessä ei ole mahdollista säätää velan lopullisesta vanhentumisesta, tulisi yksityisen tai yhteisön suorittama perintätoimi, joka kohdistuu ulosottoperusteeltaan vanhentuneeseen saatavaan, säätää rangaistavaksi. Muutoin tämä johtaisi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ja kannalta kestävämpään tilanteeseen ja voisi avata oven järjestäytyneen rikollisuuden liiketoiminnalle.

Katakombista Elämään Kansanliike ry esittää myös, että toimikunnan mietinnössä ehdotettu 15 vuoden määräaika on niin pitkä, ettei velallinen voi näin kauan vältellä perintää. Kansanliike esittää määräajaksi viidentoista vuoden sijasta kaksitoista vuotta, mikä on yleisesti ottaen riittävä aika erottelemaan toivottomat, yleensä elinikäiseen ulosottoon johtavat tapaukset ja toisaalta torjumaan velallisen yritykset ulosoton välttelemiseksi. Lisäksi on huomattava, että varallisuuden kätkeminen ja väärien tietojen antaminen ulosottomenettelyssä on rikos, josta rangaistuksen ohella voi seurata vahingonkorvausvastuu. Velkoja, joka on kärsinyt vahinkoa rikollisen menettelyn johdosta, voi vaatia velalliselta korvausta siitä huolimatta, että alkuperäinen velka on ehtinyt vanhentua. Velanmaksun välttämiseksi tehtyihin omaisuusjärjestelyihin voidaan lisäksi puuttua takaisinsaannin keinoin. Näillä yleisillä säännöksillä voidaan estää vanhentumisjärjestelmän väärinkäyttö.

Katakombista Elämään Kansanliike ry:n mukaan velkojen lopullinen vanhentuminen olisi yksinkertainen keino estää velkojen elinikäinen perintä. Lakiin perustuva velan vanhentuminen ei edellyttäisi minkäänlaista selvittely- tai tuomioistuinmenettelyä. Koska se perustuu vain perintäajan kulumiseen, se hyödyttää myös heikoimmassa asemassa olevia velallisia, joilla ei ole edellytyksiä tai kykyä hakeutua velkajärjestelyyn. Velan vanhentumista voitaisiin näin käyttää viimesijaisena keinona ratkaista velkaongelmia ja lopettaa useimmissa tapauksissa hyödyttömäksi jäävä perintä. Ehdotetusta velan lopullisesta vanhentumisesta johtuvat menetykset ovat rahamääräisesti vähäisiä verrattuna luottotappioihin. Yhteiskunnalle ylivoimaisista velkavaikeuksista ja syrjäytymisestä aiheutuu suuria kustannuksia lisääntyvinä

sosiaali- ja terveydenhoitokustannuksina. Työtulojen vähentyessä jäävät myös verotulot saamatta.

Miessakit ry esittää, että velan lopullisella vanhenemisella pitää ehdottomasti olla tietty määräaika. Tämä olisi luontevaa sitoa työryhmän ehdotuksen mukaisesti ulosoton määräaikaaisuuteen. Jos ylivelkaantuneella olisi tiedossa, että velka vanhenee tietyn ajan kuluessa eikä velan hoitaminen vie kaikkia elämisen mahdollisuuksia, niin ehkä tämä helpottaisi tuossa tilanteessa toimimaan myös velkojan hyväksi.

Suomen Asianajajaliitto katsoo, että kansalaisten sekä yrittäjien saattaminen takaisin yhteiskunnan taloudellisiksi toimijoiksi on hyvin tärkeää syrjäytymisen estämiseksi. Saatavien lopullinen vanhentuminen tapauksissa, joissa selkeisiin väärinkäyttötilanteisiin ja talousrikoksiin ei ole syyllistytty, on varsin suotava keino syrjäytymisen estämiseksi.

Suomen Kihlakunnanvoudit ry katsoo, että työryhmän ehdotukseen saatavan lopullisesta vanhentumisesta liittyy tiettyjä oikeuspoliittisia ongelmia, mutta ratkaisu olisi toki lainsäädäntöteknisesti selkeä ja johdonmukainen. Selviin väärinkäytöksiin tulee aina voida puuttua.

Suomen Yrittäjät suhtautuu myönteisesti siihen, että laissa säädettäisiin myös saatavan lopullisesta vanhentumisesta.

Valtiokonttorin Rahoitustoimiala katsoo, että saatavan lopullinen vanhentuminen tulisi toteuttaa. Jos saatavien lopullisesta vanhentumisesta ei kuitenkaan säädetä, tulisi ainakin selvittää mahdollisuus oikeuttaa valtiota edustavat velkojатаhot harkintansa mukaan luopumaan tällaisten saatavien perinnästä sen jälkeen, kun saatavat menettävät ulosottokelpoisuuden.

9.2 Yrittäjien uuden alun tukeminen

- kohdennetut projektit
- yrittäjiä koskevat maksuhäiriömerkinnät toimiviksi ja oikeudenmukaisiksi
- rahoitusmahdollisuudet (sekä yksityinen että julkinen)

Kirkkohallitus muistuttaa, että pitkäaikainen taloudellinen ahdinko aiheuttaa sekä fyysistä että psyykkistä sairautta. Elämä pitkäaikaisen käsittelemättömän kriisin jälkeen ei palaudu ennalleen pelkästään velkaongelman ratkettua. Jos tavoitteena on, että velallisen tulisi päästä mahdollisimman nopeasti takaisin aktiiviseksi toimijaksi yhteiskunnassa, tulisi olla mahdollisuus myös käydä aktiivisesti läpi kokemuksia ja tunteita. Vertaistukiryhmät, kuten Kaski-Finland –projektissa ja ylivelkaantuneiden kuuleminen asiantuntijoina ovat merkittäviä askeleita voimaantumiseen yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi.

Verohallitus haluaa kiinnittää huomiota siihen, että kannustettaessa yhteiskunnan taholta aloittavia ja tai aiemmin yritystoiminnassa epäonnistuneita henkilöitä ryhtymään yrittäjiksi, otettaisiin erityisesti huomioon liikeidea ja yrittäjän henkilökohtaiset ominaisuudet kuten tiedot, taidot, asenteet sekä riskinotto- ja kilpailutilanne kyseisellä alalla. Yhteiskunnan ja yrittäjien kannalta voi olla parempi huolehtia olemassa olevien yritysten toiminta- ja kehitysedellytyksistä kuin itsetarkoituksellisesti perustaa lisää yrityksiä, joilla ei ole riittäviä edellytyksiä menestyä ja hoitaa lakisääteisiä velvoitteitaan.

Miessakit ry pitää yrittäjien uuden alun tukemista tärkeänä. Entisten yrittäjien osaaminen ja kokemus ovat liian kallisarvoisia heitettäväksi hukkaan. Luottohäiriömerkinnät ja niistä johtuvat rahoitusongelmat, mutta myös ratkaisemattomat velkaongelmat ovat jatkamiselle ongelmallisia. Työryhmä esittää hyviä ratkaisuja näihin ongelmakohtiin.

Luottomiehet ry sekä *Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry* korostaa uuden alun yrityspolitiikan tärkeyttä. Tässä toimivalla ja oikeudenmukaisella maksuhäiriömerkintäjärjestelmällä on keskeinen merkitys. Konkurssien tai maksuhäiriöiden salaaminen lisää luottokustannuksia ja hankaloittaa kunnollisten yrittäjien rahoituksen saantia. Konkurssin tehnyt yrittäjä saa yrityshankkeeseensa vierasta pääomaa, jos hänellä on toimiva liikeidea ja kunnolliset vakuudet.

Suomen Asiakastieto Oy korostaa myös oikeudenmukaisia maksuhäiriömerkintöjä koskevaa järjestelmää. Toimenpiteet, joilla salataan tai estetään tiedon saanti lisää kunnollisten yrittäjien luottokustannuksia ja hankaloittaa rahoituksen saantia. Maksuhäiriömerkintöjen puuttumisesta seuraa yritysten luottoriskien kasvu. Tämä vaikuttaa erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten luototukseen, koska näillä yrityksillä ei ole omia kattavia rekistereitä luotonhakijoidensa luottokelpoisuudesta. Asiakastiedon mukaan ei ole oikein huonontaa tällaisten yritysten asemaa. Yrittäjä saa yrityshankkeelleen rahoitusta, jos liikeidea on kunnossa ja vakuudet järjestyksessä.

Veronmaksajain Keskusliitto muistuttaa, että ennakkoperintärekisteristä poistaminen muodostaa joillakin aloilla todellisen esteen elinkeinotoiminnan harjoittamiselle. Yhtiötä ei hyväksytä ennakkoperintärekisteriin, jos sen johtohenkilöllä on tai hänen aiemmin johtamallaan yhtiöllä on ollut verovelkoja.

10. ERITYISRYHMIEN VELKAONGELMIA

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hyvänä, että työryhmä on käsitellyt erityisryhmien velkaongelmia.

10.1 Elatusavut

- elatusapujen määräytymisperusteet tapauskohtaisuudesta kaavamaisempiin perusteisiin

Elatusvelvollisten Liitto Ry:n mukaan perusteet elatusapujen määrittämiseksi eivät ole maassa yhtenevät ja usein etävanhempi joutuu joko tuomion tai sopimuksen kautta maksamaan kohtuuttomia elatusapuja, jolloin hänen maksumoraalinsa ja kykynsä joutuu koetukselle. Olisi tärkeää standardoida jokaisen lapsen elatuksen tarve huomioiden tietenkin elatuksen tarvetta korottavat tekijät. Liitto on jo pitkään esittänyt lapsen elatuksen tarpeeksi 420 €/kk/lapsi, josta vähennetään yhteiskunnan subventoimat erät: esim. lapsilisät ja yksinhuoltajakorotus. Tietenkin täytyy sitten huomioida yksilölliset seikat elatusapujen määrittämisessä, muun muassa matkakulut. Viranomaisten tulisi painottaa sitä, että molemmat vanhemmat ovat nettotulojensa suhteessa vastuussa lasten elatuksesta ottaen huomioon vielä maksukyvyyn. Liitto kiinnittää myöskin huomiota tuomioistuinten käsittelyn hitauteen elatusapuun haettaessa muutosta.

Keskuskaupakamari kannattaa elatusapujen määräytymisperusteiden selkiyttämistä, mutta pitää tärkeänä, ettei elatusapuja tarkastella liian yksipuolisesti velkaantumista silmälläpitäen. Elatusavun saajien talous on usein täysin riippuvainen elatusapujen saamisesta, joten sellainen uudistus, joka pienentäisi elatusapuja, johtaisi vääjäämättä taloudellisiin ja sosiaalisiin ongelmiin elatusavun saajien taholla.

Suomen Lakimiesliiton mielestä elatusavun määräytymisessä tulisi pyrkiä kohti yhdenmukaisempaa järjestelmää. Tällä hetkellä eri tahojen antamat elatusapua kokevat lainkäyttöratkaisut eivät ole yhdenmukaisia ja tämän aiheuttaa eriarvoisuutta elatusvelvollisten ja myös elatusavunsaajien kesken.

Yksinhuoltajien ja Yhteishuoltajien Liitto ry esittää, että kehittäessä velkahallintaohjelmaa tulee huomioida, että koko Suomessa elatusapujen määräytymisperusteet olisivat samat. Elatusmaksut ovat yleensä vähemmän kuin lapsen osuus talouden välttämättömistä kuluista ja lapsen henkilökohtaiset menot ovat yhteensä. Jos toinen vanhempi on maksukyvytön tai pakoilee elatusmaksua, maksaa kunta elatustukea 118,15 euroa lasta kohden iästä riippumatta. Elatustuki ei läheskään kompensoi toisen aikuisen palkkatulon puuttumista taloudesta.

Espoon kaupungin elatusturvayksikkö huomauttaa, että jos elatusapu vahvistetaan alle elatustuen, kunta maksaa nk. ei korvattavaa elatustukea, jota ei koskaan peritä elatusvelvolliselta takaisin. Tästä syystä elatusavun kaavamaiset määräytymisperusteet ovat myös elatusturvaviranomaisen intressissä, koska elatustuen määrän alittavan elatusavun vahvistaminen synnyttää kunnalle automaattisen ja kunnan kustannettavaksi lopullisesti jäävän elatustuen maksamisvelvollisuuden. Elatusavun määräytymisperusteet asettaisivat elatusavun määrälle ja vahvistamiselle puitteet ja raamit, jotka eivät kuitenkaan voisi olla täysin kaavamaisia ja ehdottomia vaan niiden tulisi jättää myös tietyn asteinen harkintavalta. Myös elatusturvalain puutteellisen elatuskyvyn määrittely on hyvin keskeistä yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi.

Espoon kaupungin elatusturvayksikön mukaan elatusavun maksamisen perusteena olevassa elatussopimuksesta tai tuomiosta tulee ilmetä se, että elatusapua ei ole vahvistettu tai että se on vahvistettu pienemmäksi juuri elatusvelvollisen puutteellisen elatuskyvyn vuoksi. Elatustuen väärinkäytön estämiseksi ja jotta elatustuki kohdistuisi oikein, on hyvin tärkeää, että elatusvelvollisen puutteelliseen elatuskykyyn viittaavat seikat tulee ilmetä päätöksen perusteluista. Alle elatustuen vahvistettaville sopimuksille pitäisi luoda perusteet ja raamit. Huomiota tulisi kiinnittää myös elatussopimuksen voimassaoloaikaan. Heikko taloudellinen tilanne voi nimittäin olla hyvinkin väliaikaista, jolloin pidempiaikainen sopimus ei ole perusteltu.

Espoon kaupungin elatusturvayksikön lakimies esittää Espoon kaupungin elatusturvayksikön lausuntoa täydentävässä lausunnossaan lisäksi, että voimassa olevaa lainsäädäntöä pitäisi uudistaa, jotta lapsen elatusapua koskevat asiat voitaisiin tuomioistuininprosessin ongelmien vuoksi käsitellä tuomioistuimen ulkopuolella. Elatusavun vahvistamisesta ja muuttamisesta pitäisi pyrkiä lähes kaikissa tapauksissa sopimaan sosiaaliviraston vahvistamalla elatusapusopimuksella. Lisäksi hki lapsen elatuksesta on terminologialtaan hyvin väljä, jolloin osapuolille ja tuomioistuimelle on jätetty paljon harkintavaltaa. Tällöin voidaan ottaa huomioon yksittäisen tapauksen erityispiirteet. Elatusavun määrä vaihtelee huomattavasti tapauksesta riippuen, mikä vaikeuttaa suuresti elatusavusta sopimista. Elatuslain täsmällisemmät säännökset loisivat sopimiselle paremmat edellytykset.

Turun seudun elatusvelvolliset ry:n mukaan elatusavusta annettu laki on pääpiirteiltään hyvä, mutta sen soveltaminen johtaa erittäin usein ratkaisuihin, jotka osoittavat, etteivät tuomioistuimet ja sosiaaliviranomaiset ole joko ymmärtäneet lain sisältöä ja sen tarkoitusta sekä elatusavun suunnatonta merkitystä lapsen edun toteutumiseen. On tarpeen luoda viranomaisille joko ohjein tai mieluummin asetuksen tasoisena säädöksenä selvennykset lapsen elatuksesta annettuun lakiin, jotta saataisiin lain tarkoittamia, lapsen edun mukaisia elatusapuratkaisuja, ja välttyttäisiin näin usein pitkiltä, toistuvilta, kalliilta ja osapuolia rasittavilta elatusapu- ja huoltoriidoilta, jotka usein johtuvat liiallisista elatusapumaksuista. Olennainen seikka on määritellä, mikä on lapsen riittävä elatus. Tällöin on määritettävä lapsen elatuksen subjektiivinen standardi. Keskeistä on se, että perustelujen tulee lähteä lapsen tarpeista, ei vanhemman tulotasosta. Lapsen elatuksen normaalitarpeen katsotaan olevan 220-250 €/kk. Tuomioistuinkäytännössä lapsen elatuksen tarpeeksi on katsottu 420 €/kk.

10.2 Opintolainat

- sosiaalinen luotto
- tietoa toimeentulotuen saajista
- takaajan maksettavaksi tulevien opintolainojen määrän kehitystä seurataan

Etelä-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveystieteiden osaston mukaan on käytännössä ongelmallista, kun luottohäiriömerkinnän omaavilla opiskelijoilla on opintolainan sijasta oikeus toimeentulotukeen, jota ei tarvitse maksaa takaisin. Sosiaalinen luotto ei ole subjektiivinen oikeus, joten kunnassa pitää osata arvioida, onko opiskelijalla mahdollisuus hoitaa sosiaalisen luoton takaisinmaksu. Koska Kelalla on mahdollisuus myöntää valtion takaus opiskelijoille, joiden luottohäiriömerkintä ei ole merkittävä tai joilla on velkojen maksu hoidossa, jää kuntien vastuulle nimenomaan niiden opiskelijoiden tilanteen selvittäminen, joiden tilanne on taloudellisesti hankalin. Voi olla siis kyseenalaista, kuinka monelle luottohäiriömerkinnän saaneelle opiskelijalle voidaan myöntää sosiaalista luottoa.

SAKKI ry toteaa, että myös opiskelijoilla pitää olla tarvittaessa oikeus toimeentulotukeen kuten muillakin yhteiskuntaryhmillä. Myös maksuhäiriömerkinnän omaavien opiskelijoiden olisi hyvä saada tarvittaessa opintolainaa tai sosiaalisen luoton mukaisista lainaa. *SAKKI ry:n* mielestä tämän hetkiset puheet ja toiminta ovat pahasti ristiriidassa toistensa kanssa, sillä useimmiten kuulee puhuttavan samassa lauseessa sekä opintotuen lainapainotteisuuden lisäämistarpeesta ja opiskelijoiden edesvastuuttomuudesta lainan takaisinmaksussa. Maksuhäiriömerkintäisten kohdalla neuvontaan ja tukipalveluihin olisi kiinnitettävä erityistä huomiota. Opiskeluaikana ylivelkaantuminen on huolestuttava piirre, johon tulee puuttua riittävän ajoissa. Taloudelliset ongelmat johtavat usein myös koulutuksen keskeytykseen, koska opiskelijat eivät kykene ahdistuksen lisääntyä selviytymään ja hoitamaan ongelmiaan muilla keinoilla.

Turun yliopiston ylioppilaskunta pitää hyvänä työryhmän ehdotusta kehittää sosiaalisen luoton käyttöä toimeentulotuen sijasta silloin, kun opiskelija on maksuhäiriön vuoksi jäänyt vaille opintolainan takausta. Sosiaalinen luotto toimii hyvin opiskelijoiden syrjäytymisen estäjänä erityisesti, mikäli opiskelija osataan velkaneuvonnan yhteydessä ohjata myös oman oppilaitoksensa opinnonohjaukseen. Ylioppilaskunta kannattaa myös ajatusta hankkia tarkempaa tietoa toimeentulotukea saavista opiskelijoista. Toimeentulotuen myöntämisessä on

eroja kuntien välillä, joten toimeentulotukea tulisi kaikissa kunnissa myöntää opiskelijoille samoin perustein kuin muillekin kansalaisille.

10.3 Varusmiespalvelu

- taloudellinen asema (parannetaan puolustusministeriön esityksen perusteella)
- sosiaalinen luotto
- talousvalistus ja -ohjaus

Itä-Suomen lääninhallituksen Oikeushallinto-osasto kannattaa mahdollisuutta laajentaa sosiaalisen luoton käyttö varusmiehiin.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveystieteiden osasto mukaan ehdotus sosiaalisen luoton käytöstä varusmiespalveluksessa ns. varusmieslainan sijasta on periaatteessa hyvä, mutta voi toteutua vain niissä kunnissa, missä sosiaalisen luoton järjestelmä on käytettävissä. Sosiaalisen luoton käyttöönotto on toteutunut kunnissa varsin hitaasti. Kyseisen luoton saaminen on mahdollista vasta hyvin harvoissa, suuremmissa ja taloudellisesti vauraammissa kunnissa. Käytännössä tämän järjestelmän toteuttaminen kaikissa kunnissa edellyttäisi kuntien kesken joustavaa yhteistyötä, koska kaikilla kunnilla on tuskin edellytyksiä toteuttaa omaa sosiaalisen luoton toimintaa.

Pääesikunta kannattaa ohjelmassa esitettyjä kolmea varusmiespalvelukseen liittyvää toimenpidettä: puolustusministeriön poikkihallinnollisen yhteistyöryhmän esitysten perusteella varusmiesten taloudellisen aseman parantamista, sosiaalisen luoton käytön selvitystä sekä raha-asioiden hoidon ohjauksen parantamista varusmiesaikana.

10.4 Vapausrangaistus

- viranomaisyhteistyön kehittäminen (vastaanottojärjestelmä)
- vankien velkojen takaustoiminnan kehittäminen
- vankien velkatilanteen selvittäminen

Takuu-Säätiö tukee viranomaisyhteistyön kehittämistä vapautuvan vangin vastaanottojärjestelmän aikaansaamiseksi, erityisesti velkaneuvontapalvelujen saatavuuteen.

Suomen Lakimiesliitto korostaa, että vapausrangaistuksen jälkeen on tarjottava riittävästi palveluita ja erilaisia tukitoimia, joilla turvataan vapautuvan vangin paluu yhteiskuntaan. Tämä edellyttää viranomaisten yhteistyötä ja erityistä paneutumista näihin ongelmiin.

11. TUTKIMUS- JA TILASTOTIETO

- velkaongelmien säännönmukainen seuranta
- erillistutkimukset

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä selvittää, millä tavalla ja missä laajuudessa velkaongelmat vaikuttavat toimeentulotuen käyttöön sekä seurata velkaongelmien aiheuttamaa sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöä voidakseen tukea kansalaisen omia voimavaroja ja ennaltaehkäistä syrjäytymiskehitystä.

Työministeriö kiinnittää huomiota erillistutkimukseen julkisen vallan asemasta velkojana. Työministeriö on pitänyt yrityssaneerauslain ja velkajärjestelylain periaatteiden noudattamista vapaaehtoisen velkajärjestelyn edellytyksenä. Velkajärjestelyn periaatteet antavat melko selkeät toiminta-puitteet, minkä lisäksi lainsäädännössä on joustavia normeja, jotka tuovat harkintavaltaa saatavien perintään. Työministeriö ei pidä valtion asemaa julkisvelkojana ongelmallisena, mutta katsoo, että toimintaa koskevan tutkimuksen toteuttaminen on tarpeen.

Etelä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosaston mukaan kokoavia selvityksiä kotitalouksien taloudellisen tilan kehittymisestä ja tietyistä riskitekijöistä seurauksineen on ilmestynyt niukasti. Velkaongelmien seurannan ja -tutkimuksen lisäksi pitäisi saada valtakunnassa aikaan eri väestö- ja kuluttajaryhmien osalta talouden hallintaan liittyvää tilastointia, selvitystä ja tutkimusta.

Itä-Suomen lääninhallituksen Kilpailu- ja kuluttajaosasto suhtautuu myönteisesti tutkimus- ja kehitystyöhön, mutta pitää talous- ja velkaneuvonnan tutkimiseen esitettyä kustannusarviota liian korkeana. Koska tutkimusmateriaalin laajempi hyödyntämien on osoittautunut vaikeaksi ja jopa mahdottomaksi, pitäisi ainakin toistaiseksi käyttää tutkimukseen varattuja määrärahoja mieluummin käytännön neuvontatyöhön.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveysosaston mukaan selvityksissä ei ole analysoitu erityisemmin sitä, millaisia toimeentulon ja elämänhallinnan ongelmia kansalaisille ja perheille lamavuodet aiheuttivat työpaikkojen, toimeentulon ja maksukyvyn menetysten muodossa. Tästä aihepiiristä löytyy hyvää aineistoa muuan muassa Stakesin köyhyystutkimusta käsittelevistä julkaisuista.

Kuluttajavirasto tarvitsee talous- ja velkaneuvonnan ohjaus- ja kehittämistehtävää varten hyvälaatuista tutkimustietoa kotitalouksien velkaongelmista ja sen syistä. Samoin kuluttajien velanotto-tilanteesta ja suhtautumisesta velanottoon ja sen takaisinmaksuun tarvittaisiin tietoa valistusmateriaalin tuottamista varten. Kulutusluottomarkkinoiden riskeihin, ylivelkaantumisen ennaltaehkäisyyn ja taloudenhallintaan liittyvä tutkimustieto edesauttaisi suunnatun valistusmateriaalin tuottamista kuluttajille samoin kuin talousneuvonnan suunnittelua ja toteuttamista.

Helsingin yliopiston taloustieteen laitos katsoo, että Velkahallintaohjelmassa mainittujen taloustietämyksen ja -kasvatuksen sekä talous- ja velkaneuvonnan kehittämiseksi tarvitaan tutkimustietoa. Lisäksi kuluttajien taloudelliseen osaamiseen ja yksityistalouden hallintaan liittyvään koulutukseen sekä tutkimukseen tulisi panostaa entistä enemmän.

Kuluttajatutkimuskeskuksen mielestä tutkimuksella ja tilastoinnilla on tärkeä tehtävä velkaongelmien ehkäisyssä. Tarpeen ovat niin velkaongelmien säännöllinen seurantakin kuin erillistutkimukset. Tilastokeskukselle kuuluu luontevasti velkaongelmien säännönmukainen seuranta. Kuluttajatutkimuskeskus pitää tärkeänä, että riittävää huomiota kiinnitetään velkaongelmien monitahoisuuteen ja laaja-alaisuuteen. Erityisen tarpeellista on sijoittaa resursseja ennaltaehkäisevään tutkimukseen.

Stakesin mukaan seurantatyön varmistaminen edellyttää riittäviä voimavaroja paitsi säännönmukaiseen seurantaan, myös erillistutkimuksien tuottamista. Työryhmän esittämää suunnitelmaa voi pitää minimiohjelmana. Tilastokeskuksen ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vastuulle ehdotettu velkaongelmien säännönmukainen seuranta on saatava käyntiin suunnitelman mukaisesti vuonna 2006. Se edellyttää rahoituksen turvaamista.

Takuu-Säätiön mukaan velkaongelmien säännönmukainen seuranta Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen ja Tilastokeskuksen valmisteleman suunnitelman mukaisesti on hyvin tärkeää.

Tilastokeskuksen mukaan velkahallintatyöryhmän työssä esille tulleita näkökulmia voidaan käyttää hyväksi aihepiiristä tehtäviä tilastoja kehitettäessä. Tilastokeskus ryhtyy lähivuosina tuottamaan tilastoja ulosottoasioiden hallintajärjestelmästä. Velkahallintaohjelman keskeisistä toimenpide-ehdotuksista konkreettisimmin Tilastokeskukseen kohdistuu ehdotus Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen ja Tilastokeskuksen valmistelemasta suunnitelmasta kotitalouksien velkaongelmien säännönmukaisen seurannan aloittamisesta vuonna 2006. Hanke toteutettaisiin Tilastokeskuksen ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen yhteistyönä perustuen Tilastokeskuksen tulo- ja elinolotutkimukseen. Tilastokeskus pitää hanketta hyödyllisenä, mutta ei voi rahoittaa sitä toimintamäärärahoistaan, vaan edellyttää muita rahoituslähteitä.

Suomen Pankki pitää erityisen kannatettavana ehdotuksena kotitalouksien velkaongelmien säännönmukaisen seurannan käynnistämistä ja aihepiirin tilastoinnin kehittämistä. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää velkaongelmia ennakoivien indikaattoreiden seurantaan. Hyödyllistä olisi myös yhdistää tietoja sekä kotitalouksien velkojen että varallisuuden koostumuksesta ja jakautumisesta eri tyyppisten kotitalouksien kesken.

SAKKI ry kannattaa lämpimästi ajankohtaisen tilasto- ja tutkimustiedon keräämistä ja siihen satsaamista nykyistä enemmän.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry pitää tärkeänä velkaongelmien säännönmukaista seurantaan ja erillistutkimusten tekemistä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto odottaa myös tutkimusta, jossa ylivelkaantumiseen johtavia sosiaalisia riskejä ja syitä kartoitetaan

Turun seudun elatusvelvolliset ry katsoo, että elatusapuja koskevien tuomioistuinratkaisujen ja sosiaaliviranomaisten vahvistamien elatusapujen kirjava käytäntö, määrä sekä perusteet vaativat tutkimuksen tekemistä. Tuomioistuinten tekemien ratkaisujen osalta ei ole Suomessa tehty elatusavun määräytymisestä hyvinkin tarpeellista tutkimusta ja elatusvelvollisten liitto tarjoaa tehtävään soveltuvia sekä kyvykkäitä henkilöitä sekä tarvittaessa myös muuta asiantuntija-apua.

V MUUTA LAUSUNNOISSA ESITETTYÄ

Länsi-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveysosasto mainitsee kansalaisten aktivointikeinona myös kuntouttavan työtoiminnan. Se myös muistuttaa, että velkaongelmia voi syntyä myös ikäihmisille ja pitkäaikaissairaille terveydenhuoltokulujen vuoksi. Näiden väestöryhmien neuvontaa ja ohjausta tulisi voida antaa osana kuntien vanhustyön ohjausta ja sosiaalityötä sekä seurakuntien diakoniatyön avulla. Sosiaali- ja terveydenhuollon

asiakasmaksuja on mahdollista kohtuullistaa tai tukea heitä esim. ehkäisevän toimeentulon muodossa.

Länsi-Suomen lääninhallituksen Sosiaali- ja terveystoimisto esittää myös, että järjestöjen, seurakuntien ja Takuu-Säätiön tukeminen joko hankerahoituksen tai muun taloudellisen tuen muodossa on kannettavaa, koska näillä toimijoilla voi olla myös hyviä edellytyksiä tukea ja auttaa velkaongelmaisia kansalaisia heidän ongelmissaan. Raportissa ei myöskään tuoda esille esim. suomalaisen sosiaaliturvan epäkohtia tai työvoimahallinnon toimia pitkäaikaistyöttömyyden parantamiseksi. Kuntatalouden edellytyksiä lisätä palveluita ja tukitoimia ei ole käsitelty raportissa lainkaan.

Kirkkohallituksen mukaan velkasyrjäytyneet kantavat velkaantumisestaan syyllisyyttä ja häpeää, vaikka velkaantumiseen ei liity mitään rikollista. Heidän taakkaansa ei pitäisi enää perusteettomasti lisätä leimaamalla epärehelliseksi tai jopa rikolliseksi. Taloudellisissa ongelmatilanteissa voi olla kysymys kulutuksen hallinnan pettämisestä, puutteista yksilön elämänhallinnassa tai sosiaalisista ongelmista. On muistettava, että myös työttömyys tai elämän kriisitilanne, kuten vakava sairaus, saattavat suistaa henkilön velkatilanteen hallitsemattomaksi. Yhteiskunnan suojaverkot eivät aina toimi riittävästi näissä tilanteissa. Lisäksi eri tukipäätösten viipyminen tekee taloudellisen selviämisen kohtuuttoman vaikeaksi ja aiheuttaa velkaantumista. Merkittäviä maksukykyyn vaikuttavia tekijöitä ovat myös yhteiskunnan ja talouselämän toimenpiteet. Erityisesti edellisen laman aikana monet velalliset joutuivat vaikeuksiin yhteiskunnallisen tilanteen johdosta, johon he itse eivät voineet vaikuttaa, ei edes varautua. Tulisi nähdä, että usein pelkästään yksilö ei ole syyllinen velkasyrjäytymiseensä. Ratkaisun saaminen laman aikana velkaantuneiden tilanteeseen ei nouse ohjelmaehdotuksessa esille.

Kaski-ryhmä ry kiinnittää lausunnossaan huomiota muun muassa velkojan epärehellisyyteen, ylivelkaantumisen seurauksena syrjäytymiseen, maksumoraalin palauttamiseen ja yrittäjyyden riskeihin. Kaski-ryhmä ry ehdottaakin avointa puolueetonta keskustelua teemana ”velallinen ei ole rikollinen”. Se myös ehdottaa muun muassa velkojen vanhenemiselle samaa 10 vuoden määräaika kuin ulosottoperusteella, sosiaaliturvan, ulosoton ja velkajärjestelyn päällekkäisten työhön menoa estävien tulosidonnaisuuksien kohtuullistamista sekä takarajaa sakkokoron perimiselle.

Katakombista Elämään Kansanliike ry huomauttaa, ettei ylivelkaantuminen voi olla kokonaan velallisten vastuulla, koska velalliset ovat monissa tapauksissa selvästi luotonantajien aggressiivisen luottoliiketoiminnan ja sitä seuranneen yhtä aggressiivisen perintätoiminnan uhreja. Luotonantajina toimineille yrityksille, toisin kuin velallisyriyksille, on valtiiovallan taholta turvattu ei ainoastaan lamasta selviämisen edellytykset, vaan myös täysimääräinen mahdollisuus käyttää suhdannevaihtelut hyväkseen hyötyäkseen velallisten kustannuksella. Tämä on merkinnyt esimerkiksi mahdollisuutta jatkaa velan perintää, vaikka ensin alihintaan realisoidun pantin myöhempi myyntivoitto olisi riittänyt koko silloisen velkasaldon kattamiseen.

Katakombista Elämään Kansanliike ry kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että vaikka viivästyskorkoa koskevia lainsäädännöksiä on uudistettu siten, että ylikorkeita korkoja voidaan sovitella, suuri osa ylivelkaisista lienee kuitenkin liian passivoituneita hakeakseen tällaista koron sovittelua.

Katakombista Elämään Kansanliike ry esittää myös, että erityisesti niissä tilanteissa, joissa velasta on vastuussa useita velallisia ja takaajia, yhden velallisen tai takaajan on ollut käytännössä mahdotonta selvittää todellista jäljellä olevaa velan määrää, joka lain mukaan olisi häneltä perittävissä. Ulosottolakiin tulisi ottaa selkeät säännökset, joiden mukaan viranomaisen vastaa velan todellista jäännösmäärää koskevan yksiselitteisen tiedon antamisesta velalliselle, johon ulosotto kohdistuu, myös yhteisvelallistilanteissa. Viranomaisen tulisi vastata myös siitä, ettei ulosottoimin peritä todellisen jäännösvelan ylittäviä määriä. Vastaavat säännökset tulisi sisällyttää myös velkajärjestelylakiin turvaamaan velallisen oikeuksia velkajärjestelyssä.

Katakombista Elämään Kansanliike ry esittää, että ulosottoviranomaisten vastuuta velallisen laillisten oikeuksien turvaamisesta ulosotossa tulisi entisestään selkeyttää laissa. Ulosottoviranomaisille tulisi säätää vastuu velallisen laillisten oikeuksien valvonnasta ulosottomenettelyssä. Tämä säännös kuuluisi ulosottolakiin. Epälojaali ja hyvän perintätavan vastainen menettely tulisi myös kriminalisoida. Näiden säännösten paikka olisi joko laissa takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta tai laissa saatavien perinnästä. Tulisi harkita, voitaisiinko lakiin ottaa säännökset panttivelkojan lojaliteetista, joka kieltäisi epälojaalin hyötymisen velallisen kustannuksella, jolloin velkoja velvoitettaisiin pantin hallinnan ja realisoinnin yhteydessä ottamaan riittävästi huomioon myös velallisen oikeudet edut.

Katakombista Elämään Kansanliike ry huomauttaa, että velkajärjestely, jota on usein pidetty riittävänä keinona ylivelkaantumisen hoidossa, ei käytännössä sovellu kaikille niillekään velallisille, joiden velkaantumiseen ei liity lainmukaisissa esteperusteissa tarkoitettua moitittavuutta. Monesti velkajärjestelylle ei ole katsottu olevan edellytyksiä, vaikka velallisen maksukyky ei riitä koko velan maksuun. Lisäksi velallisten kyky hakeutua vaativiin selvittelyihin vaihtelee. Velkajärjestelyyn päässeiden velat lakkaavat yleensä viiden vuoden maksuohjelman jälkeen, kun taas muut velalliset ovat pitkäaikaisessa ulosottokierteessä. Ulosmittauksen ulkopuolelle jäävä rahamäärä saattaa jäädä pienemmäksi kuin velkajärjestelyssä on jätettävä velalliselle välttämättömiä elinkustannuksia varten. Tästä huolimatta velka ei välttämättä lainkaan lyhene, koska ulosmittauksella kertyvät varat kuluvat kokonaan viivästyskorkoihin.

Katakombista Elämään Kansanliike ry esittää, että velkaantumisen yhteiskunnalliset haasteet edellyttävät samantyyppisen asiamiesorganisaation kehittämistä, jonka toiminnasta on jo paljon kokemuksia useilla talous- ja yhteiskuntaelämän alueilla. Tällaisia järjestelmiä ovat mm. kuluttaja-asiamies, tietosuojavaltuutettu ja tasa-arvovaltuutettu. Asiamiesjärjestelmän vahvuutena on mahdollisuus toimia sekä yleisellä tasolla yhteiskunnassa että jossain määrin käsitellä yksittäisiin tapauksiin liittyviä kysymyksiä. Yksi osa-alue voisi olla myös velkahallintaohjelmassa käsitelty talous- ja velkaneuvonta.

Miessakit ry muistuttaa, että toimenpide-ehdotuksessa on unohdettu 1990-luvun suuren laman aikana ylivelkaantuneet. Lama-ajan tapahtumat lamauttivat heidät henkisesti ja syrjäyttivät heidät totaalisesti yhteiskunnasta. Heidän tilanteensa hoitaminen niin, että saavat velkansa anteeksi ja toimintakykynsä takaisin, pitäisi olla hallituksen ensisijainen tavoite puhuttaessa ylivelkaongelmasta. Lama-ajan kokemukset ovat myös yksi yrittäjyyden heikkoon houkuttavuuteen tällä hetkellä vaikuttava tekijä.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry pitää tärkeänä, että työryhmä on kiinnittänyt huomiota erityisryhmien velkaongelmiin, mutta kuitenkin katsoo, että huomiota tulisi

kiinnittää laajemmin myös muihin erityisryhmiin, kuten sosiaalisen syrjäytymisen uhan alla oleviin ja syrjäytyneisiin henkilöihin.

Turun seudun elatusvelvolliset ry:n mukaan lapsen luonapidosta aiheutuneet kulut pitäisi ottaa huomioon elatusapua vähentävästi. Myöskään työttömyyttä ei oteta huomioon vanhemman elatuskykyä heikentävänä seikkana, eikä elatusvelvollisen joutuminen edes työmarkkinatuen varaan katsota aiheuttavan olennaista muutosta elatusavun suuruutta harkittaessa, mikä on ry:n mielestä virheellistä ja lakiin perustumatonta ja myös tältä osin kaivataan ohjeistusta tai säädöstä. Epäkohtana on myös työttömien osalta havaittu lapsikorotuksen periminen lähes aina sosiaalitoimelle niissä tapauksissa, joissa kunta maksaa elatustukea, vaikka lain mukaan perimiseen on oltava erityisiä syitä. Kunnan takautumissaatavan perimättä jättämisestä on saatava ohjeet sen varalle, että elatusvelvollinen on maksanut elatusapuvelkansa esim. kunnan painostuksen tai ratkaisujen viivästymisen vuoksi. Tilanteissa, joissa päätöstä elatusavun maksamisen osalta elatusvelvollisen hyväksi valituksen johdosta muutetaan, valittajan oikeussuojaa ei turvata palauttamalla liikaa maksetut elatusapuerät, koska katsotaan, että lähivanhempi on jo ne kuluttanut ja palauttaminen olisi lapsen edun vastaista. Tällaisiin tilanteisiin ratkaisuna olisi esim. täytäntöönpanon keskeytyspyynnön hyväksyminen ja lapsen elatuksen turvaaminen esim. elatustukea maksamalla. Myös tämä vaatisi viranomaisille annettavaa ohjeistusta sekä säädösmuutosta tai lisäystä.